

ธมมปทฎฐกถา ปฐโม ภาค

(แบบแยก - อิติ คัพพท์)

ปณามคาถา

๑. ยมกวคควณณา

๑. จกขุपालตเถรวตถุ. ๖
๒. มฏฐกถณทลิวตถุ. ๒๓
๓. ติสตตเถรวตถุ. ๓๓
๔. กาลียกขินียา อุปปตติวตถุ. ๓๘
๕. โกสมพิทวตถุ. ๔๔
๖. จุลลกาลมหากาลวตถุ. ๕๓

๗. เทวตตตวตถุ. ๖๐
๘. สลขยวตถุ. ๖๕
๙. นนทตเถรวตถุ. ๘๕
๑๐. จุนทสุกริวตถุ. ๙๓
๑๑. ธมมิกอุปาสกาวตถุ. ๙๖
๑๒. เทวตตตวตถุ. ๑๐๐
๑๓. สุมณาเทวีวตถุ. ๑๑๑
๑๔. เทวสหายกภิกขุวตถุ. ๑๑๔

คลิกที่หัวข้อเพื่อไปยังหน้าที่ต้องการ – กด Home เพื่อกลับมายังหน้าแรก

PaliDict ๒๘ ก.พ.๖๑ จัดหน้าด้วยโปรแกรม LibreOffice 6

แผนผังประกอบ: แผนที่ยมพูทวีป • สถานที่จำพรรษา • ลำดับเหตุการณ์พระพุทธศาสนา • ราชวงศ์และตระกูลต่างๆ •

ปณามคาถา

๑. ยมกวคควณณา

๑. จกขุपालตเถรวตถุ..... ๖
- [กฎุมพีทำพิธีชอบุตร]..... ๖
- [กฎุมพีได้บุตรสองคน]..... ๖
- [พระศาสดาประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ๒๕ พรรษา]..... ๗
- [ผู้บำรุงภิกษุสามเณร]..... ๗
- [เศรษฐีไม่เคยทูลถามปัญหา]..... ๗
- [ชาวสาวัตถีไปฟังธรรม]..... ๗
- [มหาปาละตามไปฟังธรรม]..... ๘
- [อนุปูพีกถา ๕]..... ๘
- [มหาปาละขอบวช]..... ๘
- [มหาปาละมอบสมบัติให้น้องชาย]..... ๘
- [มหาปาละบรรพชาอุปสมบท]..... ๙
- [ฐานะ ๒ อยู่ในพระศาสนา]..... ๙
- [พระมหาปาละเดินทางกลับบ้านปลายแดน]..... ๙
- [ชาวบ้านเลื่อมใส อารธนาให้อยู่จำพรรษา]..... ๑๐
- [พระมหาปาละถือเนสัชชิกุตุรงค์]..... ๑๐
- [จักขุของพระมหาปาละพิการ]..... ๑๐
- [หมอปรงยาให้หยอด]..... ๑๑

- [พระมหาปาละนั่งหยอดยา]..... ๑๑
- [พระมหาปาละปรึกษากัรชกาย]..... ๑๑
- [หมอเล็กรักษาพระมหาปาละ]..... ๑๒
- [พระเถระเสียจักขุ พร้อมด้วยบรรลุด้วยพระอรหันต์]..... ๑๓
- [พวกภิกษุและชาวบ้านรับบำรุงพระเถระ]..... ๑๓
- [พวกภิกษุไปเฝ้าพระศาสดา]..... ๑๔
- [พวกภิกษุแจ้งข่าวแก่น้องชายพระเถระ]..... ๑๔
- [ส่งสามเณรหลานชายไปรับพระเถระ]..... ๑๔
- [สามเณรชวนพระมหาปาละกลับ]..... ๑๕
- [สามเณรถึงสี่ลวัตติเพราะเสียงหญิง]..... ๑๕
- [พระเถระไม่ยอมให้สามเณรคบ]..... ๑๖
- [อาสนะท้าวสักกะร้อน]..... ๑๗
- [ท้าวสักกเทวราช พาพระเถระไปถึงพระเชตวัน]..... ๑๘
- [บุรพกรรมของพระจักขุपालเถระ]..... ๑๙
- [แก้อรธ]..... ๒๐
๒. มฏฐกถณทลิวตถุ..... ๒๓
- [พรหมณ์ทำตุ้มหูให้บุตร]..... ๒๓
- [รักษาบุตรเองเพราะกลัวเสียขวัญข้าว]..... ๒๓
- [ให้บุตรนอนที่ระเบียงเพราะกลัวคนเห็นสมบัติ]..... ๒๓
- [พระพุทธเจ้าเล็งเห็นอุปนิสัยของมฏฐกถณทลิวตถุ]..... ๒๔
- [มฏฐกถณทลิวตถุทำให้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า]..... ๒๕

[เพราะใจเลื่อมใส ทำกาละไปเกิดในเทวโลก].....	๒๕
[พราหมณ์คร่ำครวญถึงบุตร].....	๒๕
[เทพบุตรจำแลงกายไปหาพราหมณ์].....	๒๕
[เทพบุตรกับพราหมณ์ได้วาทะกัน].....	๒๕
[พราหมณ์ยอมจำนน แล้วชมเชยเทพบุตร].....	๒๖
[พราหมณ์ซักถามเทพบุตร].....	๒๗
[พราหมณ์ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ].....	๒๘
[เทพบุตรโอวาทพราหมณ์แล้วก็หายตัวไป].....	๒๘
[พราหมณ์ถวายทานแด่พระพุทธเจ้า].....	๒๙
[ใจเป็นใหญ่ในกรรมทุกอย่าง].....	๓๐
[แก้อรธ].....	๓๐
๓. ติสฺสตุเถรวตฺถุ.....	๓๓
[พระติสสเถระเป็นผู้ว่ายากและถือตัว].....	๓๓
[พระติสสเถระเรื่องแด่พระศาสดา].....	๓๓
[พระติสสเถระไม่ยอมขมาภิกษุสงฆ์].....	๓๔
[บุรพกรรมของพระติสสเถระ].....	๓๔
[โทษของการนอนไม่เป็นที่].....	๓๕
[ดาบสทั้ง ๒ ต่างสาปกัน].....	๓๕
[ประชาชนเดือดร้อนตลอดถึงพระราชชา].....	๓๖
[เวรไม่ระงับด้วยผูกเวร].....	๓๗
[แก้อรธ].....	๓๗
๔. กาลียกฺขินิยา อุปฺปตฺติวตฺถุ.....	๓๘
[มารดาหาภรรยาให้บุตร].....	๓๘
[เมียหลวงปรุรงยาทำลายกรรมเมียน้อย].....	๓๘
[ผลิตกันสังหารคนละชาติ ด้วยอำนาจผูกเวร].....	๓๙
[เวรไม่ระงับด้วยเวร แต่ระงับได้ด้วยไม่ผูกเวร].....	๔๑
[แก้อรธ].....	๔๑
[นางยักษิณีรู้ฝนมากฝนน้อย].....	๔๑
[นางยักษิณีเริ่มตั้งสลาภภัตฺร].....	๔๒
๕. โภสมพิทวตฺถุ.....	๔๔
[พระวินัยธรกับพระธรรมกถึกเถกเถกเรื่องวินัย].....	๔๔
[พระศาสดาตรัสสอนให้สามัคคีกัน].....	๔๕
[ตรัสสอนเท่าไรก็ไม่เชื่อ].....	๔๕
[พระศาสดาทรงระอา จึงเสด็จหนีไปจำพรรษาอยู่ป่ารกชัฏวัน].....	๔๖
[พวกอุบาสกทรมานภิกษุ].....	๔๖
[ช่างปารีเลยยกะอุปฏฐากพระศาสดา].....	๔๖
[วานรถวายรวงน้ำผึ้ง].....	๔๘

[พญาช้างสังเกตุวัตรพระอนันท์].....	๔๘
[ไม่ได้สหายที่มีปัญญา เทียวไปผู้เดียวประเสริฐกว่า].....	๔๙
[ช้างทำกาละไปเกิดเป็นเทพบุตร].....	๕๐
[ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีทูลขอขมาพระศาสดา].....	๕๐
[แก้อรธ].....	๕๑
๖. จุลกาลมหากาลวตฺถุ.....	๕๓
[พี่น้อง ๓ คนทำการค้าขาย].....	๕๓
[มหากาลพึงธรรม แล้วล่าน้องชายไปบวช].....	๕๓
[พระมหากาลบำเพ็ญโสสานิกธุดงค์].....	๕๔
[ระเบียบของผู้อยู่ในป่าช้า].....	๕๔
[พระจุลกกาลลุ่มใจ].....	๕๕
[พระมหากาลพิจารณาศพกุลธิดา].....	๕๕
[พระมหากาลบรรลุปุระอรทัต].....	๕๕
[ระเบียบปูอาสนะสมัยพุทธกาล].....	๕๖
[พระจุลกกาลถูกหญิงจับสีก].....	๕๖
[พระมหากาลก็ถูกภรรยาจับสีก].....	๕๖
[พระมหากาลเป็นผู้ไม่หวั่นไหว].....	๕๗
[แก้อรธ].....	๕๗
[พระมหากาลหาหนิภรรยา].....	๕๙
๗. เทวทตฺตวตฺถุ.....	๖๐
[พระสารีบุตรแสดงธรรมแก่ชาวกรุงราชคฤห์].....	๖๐
[นิมนต์ภิกษุพันรูป รับภัตดาหาร].....	๖๐
[ชวนชาวบ้านถวายภัตดาหาร].....	๖๐
[ถวายผ้าราคาตั้งแสนแก่พระเทวทัต].....	๖๑
[เทวทัตนุ่งห่มผ้าไม่สมควรแก่ตน].....	๖๑
[ครั้งก่อน เทวทัตเป็นนายพรานช้าง].....	๖๑
[ของดีย่อมควรแก่คนดี ทาควรแก่คนชั่วไม่].....	๖๓
[แก้อรธ].....	๖๓
๘. สญชยวตฺถุ.....	๖๕
[พระศาสดาได้รับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า ๒๓ พระองค์].....	๖๕
[ทรงเห็นเทวทูตแล้วเสด็จบรรพชา].....	๖๖
[ทรงบรรลุปุสฺสัพพัญญุตญาณ แล้วทรงแสดงธรรม].....	๖๖
[ทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา].....	๖๗
[ประวัติพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ].....	๖๗
[สองสหายทำกติกถา].....	๖๙
[พระอัสสชิแสดงหัวใจพระศาสนา].....	๗๐
[สองสหายสำเร็จพระโสดาบัน].....	๗๐

[สองสหายชวนสมุชชโยไปเฝ้าพระศาสดา].....๗๑

[ศิษย์สำเร็จรหัตตผลก่อนอาจารย์].....๗๒

[พวกภิกษุติเตียนพระศาสดา].....๗๒

[บุรพกรรมขอพระอัญญาโกณฑัญญะ].....๗๓

[บุรพกรรมของชน ๕๕ คน มียสกุลบุตรเป็นต้น].....๗๔

[บุรพกรรมของภททวัคคีย์ ๓๐ คน].....๗๕

[บุรพกรรมของขุณฺโณ ๓ พี่น้อง].....๗๕

[กินอาหารที่เขากุทีศภิกษุสงฆ์ ตายไปเป็นเปรต].....๗๖

[พวกเปรตถามเวลาได้อาหาร กะพระพุทธรเจ้า ๓ พระองค์].....๗๗

[พวกเปรตพันทุกข์ เพราะผลทาน].....๗๗

[บุรพกรรมของพระอัครสาวกทั้ง ๒].....๗๘

[สองอัครสาวก ทูลเรื่องปัจจุบันแด่พระศาสดา].....๘๓

[ผู้เห็นผิดกับผู้เห็นถูก ได้รับผลต่างกัน].....๘๔

[แก้อรธ].....๘๔

๙. นนทตเถรวตฺถุ.....๘๕

[พระศาสดาเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์].....๘๕

[นันทพุทธรอนุชา ออกบวช].....๘๕

[ราหุลกุมารทูลขอสมบัติกะพระศาสดา].....๘๖

[ราหุลกุมารบรรพชา].....๘๗

[พระนันทะอยากสึก].....๘๗

[พระศาสดาทรงทรมานพระนันทะ].....๘๘

[พระนันทะสำเร็จรหัตตผล].....๘๘

[พระนันทะถูกฟ้อน].....๘๙

[แก้อรธ].....๘๙

[พระนันทะเคยถูกล่อด้วยมาตุคาม].....๙๐

[บุรพกรรมของพระนันทะ].....๙๐

๑๐. จุนทสุกริวตฺถุ.....๙๓

[นายจุนทะเลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงสุกรขาย].....๙๓

[อเวจีนรก ร้อนยิ่งกว่าไฟธรรมดา].....๙๓

[นายจุนทะเสวยผลกรรมทันตาเห็น].....๙๔

[เสวยผลกรรมในสัมปรายภพ].....๙๔

[พวกภิกษุเข้าใจว่า เขาฆ่าสุกรทำการมงคล].....๙๔

[แก้อรธ].....๙๕

๑๑. ธมมิกอุปาสกวตฺถุ.....๙๖

[อุบาสกและครอบครัวบำเพ็ญกุศลเป็นนิตย].....๙๖

[อุบาสกป่วย นอนฟังธรรม].....๙๖

[เทวดานำรถมารับอุบาสกไปเทวโลก].....๙๖

[พวกภิกษุและบุตรธิดาอุบาสกเข้าใจผิด].....๙๗

[แก้อรธ].....๙๘

๑๒. เทวตตตวตฺถุ.....๑๐๐

[เจ้าศากย ๖ พระองค์ทรงผนวช].....๑๐๐

[เจ้าทั้ง ๒ สนทนากันถึงเรื่องบวชและการทำงาน].....๑๐๑

[เจ้าศากยทั้ง ๓ สนทนากันถึงที่เกิดแห่งภัตริ].....๑๐๑

[อุบาสีออกบวชพร้อมด้วยศากยทั้ง ๖].....๑๐๒

[ศากยทั้ง ๖ บรรลุคุณพิเศษ].....๑๐๓

[พระเทวทัตแสดงฤทธิ์แก่ชเวตศัตถุราชกุมาร].....๑๐๓

[พระเทวทัตพยายามฆ่าพระพุทธรเจ้า].....๑๐๓

[กรรมชั่วของพระเทวทัต ปรากฏแก่มหาชน].....๑๐๔

[พระเทวทัตทูลขอวัตถุ ๕ ประการ].....๑๐๔

[พระเทวทัตทำลายสงฆ์].....๑๐๕

[อัครสาวกทั้ง ๒ ชักจูงภิกษุกลับเข้าพวกได้].....๑๐๕

[บุรพกรรมของพระเทวทัต].....๑๐๖

[พระเทวทัตให้สาวกนำไปเฝ้าพระศาสดา].....๑๐๗

[พระเทวทัตถูกธรณีสูบ].....๑๐๘

[พระเทวทัตเกิดในอเวจี ถูกตรึงด้วยหลาวเหล็ก].....๑๐๘

[เมื่อก่อนพระเทวทัตก็ประพฤติผิดในพระศาสดา].....๑๐๙

[ผู้ทำบาปย่อมเดือดร้อนในโลกทั้ง ๒].....๑๑๐

[แก้อรธ].....๑๑๐

๑๓. สุมณาเทวีวตฺถุ.....๑๑๑

[อบรมลูกหลานให้รับหน้าที่ของตน].....๑๑๑

[นางสุมณาป่วยเรียกบิดาน้องชาย].....๑๑๑

[ท่านเศรษฐีผู้บิดาร้องให้ ไปทูลพระศาสดา].....๑๑๒

[คนทำบุญย่อมเพลิดเพลินในโลกทั้ง ๒].....๑๑๓

[แก้อรธ].....๑๑๓

๑๔. เทวสหายภิกษุวตฺถุ.....๑๑๔

[สองสหายออกบวช].....๑๑๔

[พระเถระทั้ง ๒ พบกัน].....๑๑๔

[พระศาสดาถามปัญหาพระเถระทั้ง ๒].....๑๑๕

[พระวิปัสสกเถระได้รับสาธุการ].....๑๑๕

[พูดมาก แต่ไม่ปฏิบัติก็ไร้ประโยชน์].....๑๑๕

[แก้อรธ].....๑๑๖

ปณามคาถา

มหาโมหตโมนุทธ	โลเก โลกนตทสสินา
เยน สหุทธมปชโชโต	ชลิโต ชลิตทิธินา
ตสส ปาเท นมสสิตวา	สมพุทตสส สิริมโต
สหุทธมณจสส ปุเชตวา	กตวา สงขสส จณชลี,
“ตํ ตํ การณมาคมม	ธมมารมเมสุ โกวิโท
สมปนฺนสหุทธมปโท	สตถา ธมมปํ สุกํ
เทเสสิ กรุณาเวค	สมุสสาหิตมานโส
ยํ เว เทวมนุสสานํ	ปีติปาโมชชวตฺตมนํ
ปรมฺปรากตา ตสส	นิปุณา อตถวณฺณนา,
ยา ตามพปณฺณิทีปฺมहि	ทีปภาสาย สณฺฐิตา
น สาธยติ เสसानํ	สตตฺตानํ หิตสมฺปทํ,
อปฺเปว นาม สาธเยย	สพฺพโลกสฺส सा हितं
อิตติ อาสีสมานน	ทนฺเตน สมจารินา
กุมารกสฺสเปนาหํ	เถเรน ธิรเจตสา
สหุทธมณฺฐิติกาเมน	สกกจจํ อภियाจित्,
ตํ ภาสํ อตีวิทถารํ	คตถจ วจนกุกมํ
ปหายาโรปยิตวาน	ตฺนตี ภาสํ มโนรมํ,
คากานํ พุญฺชนปทํ	ยํ ตตถ น วิภาวิทํ
เกวสนตํ วิภาเวตวา	เสสนตเมว อตถโต
ภาสนตเรน ภาสิสฺสํ	อวทฺตโต วิภาวินํ
มนโส ปีติปาโมชช	อตถธมฺมุปนฺนสฺสิตนฺติ.

๑. ยมกวคฺควณฺณา

๑. จกขุपालตเถรวตถุ.

“มโนปุพพวงคมา ฌมมา มโนเสฏฐา มโนมยา,
มนสา เจ ปทุภูฐเณ ภาสติ วา กโรติ วา,
ตโต นํ ทุกขมเนวติ จกแก้ว วหโต ปทํ -อิติ.

อัย ฌมมเทสนา กตถ ภาสิตา -อิติ.

“สาวตถิยํ.

“กํ อารพภ -อิติ.

“จกขุपालตเถรํ.

[กุกุมพีทำพิธีชอบุตร]

สาวตถิยํ กิร มหาสุวณฺโณ นาม กุกุมพีโก อโหสิ อชฺโฒ มหฺทฺธโน มหาโกโค อปุตฺตโก.

โส เอกทิวสํ นหฺนตติถํ คนฺตวา นหฺตวา อากจฺจนฺโต อนฺตรามคฺเค สมปนฺนสาขํ เอกํ วนฺปตฺตี ทิสฺวา

“อัย มหฺสกุขาย เทวตฺตาย ปรีคฺคหิตฺโต ภวิสฺสตี -อิติ

ตสฺส เภฏฐาภาคํ โสธาเปตฺวา ปาการปรีกฺเขปํ การฺยาเปตฺวา วาลุกํ โอกิราเปตฺวา ธชฺปตํ อุสฺสาเปตฺวา วนฺปตฺตี อลงฺกิริตฺวา

“ปุตฺตํ วา ชีตฺรํ วา ลภิตฺวา ตุมหากํ มหาสกุการํ กิริสฺสามิ -อิติ ปตฺถนํ กตฺวา ปกฺกามิ.

[กุกุมพีได้บุตรสองคน]

อถสฺส ภริยาย กุจฺฉิยํ คพฺโภ ปตฺติภฺฐาสี.

โส ตสฺสา คพฺภปรีหารํ อทาสี.

สา ทสฺมาสจฺจเยน ปุตฺตํ วิชฺชายี.

เสฏฺฐี อตฺตนา ปาลิตํ วนฺปตฺตี นิสฺสาย ลทฺตตฺตา ตสฺส “ปาโล -อิติ นามํ อกาสี.

อปรภาเค อญฺญํ ปุตฺตํ ลภี.

ตสฺส “จุลฺลปาโล -อิติ นามํ กตฺวา อิตฺรสฺส มหาปาโล -อิติ นามํ กิริ.

เต วยฺยปตฺเต ฆรพฺนฺธเนน พนฺธิสุ.

อปรภาเค มาตาปิตโร กาลมกํสุ.

สพฺพํ โภคํ ทฺวินฺนํเยว วิวเรสุ.

[พระศาสนาประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ๒๕ พรรษา]

ตสมิ สมเย สตถา ปวตติตปวธมมจกโก อนุப்புเพน คนตวา

อนาถปิณฑิกมหาเสฏฐินา จตูปปญญาสโกฏฐิน วิสสขเขตตวา การิตเต เขตตวณมหาวิหารเ วิหระติ
มหาชนํ สคคคคเค จ โมกขมคคเค จ ปตัญญาปยมาโน.

ตถาคโต หิ

“มาติปกขโต อสีติยา ปติปกขโต อสีติยา -อิตติ เทวอสีติญาติกุลสสเสหิ การิตเต นิโครธมหาวิหารเ เอกเมว วสสาवासํ วสิ

อนาถปิณฑิกเกน การิตเต เขตตวณมหาวิหารเ เอกุณวีสติ

วิสาขาย สตตวิสติโกฏฐินปริจจาเคน การิตเต ฟูพพารามเ ฉ วสสาวาเส -อิตติ

ทวิณนํ กุลานํ คุณมหนตตํ ปฏิจจ สาวัตถี นิสสาย ปญจวิสติ วสสาวาเส วสิ.

[ผู้บำรุงภิกษุสามเณร]

อนาถปิณฑิกโกปิ วิสาขายปิ มหาอุปาสิกา นิพพธํ ทิวสสส เทว วาเร ตถาคตสส อูปญญานํ คจจนติ.

คจจนตา จ “ทหสามเณรา โน หตเต โอลเกสสนติ -อิตติ ตจจหตถา น คตப்புพพา

ปุเรภตตํ คจจนตา ขาพนิยาทีนิ คาหาเปตวา คจจนติ

ปจฉาภตตํ ปญจ เกสขชานี อญญจ จ ปานานี.

นิเวสเนสุ ปน เตสํ ทวิณนํ ทวิณนํ ภิกขุสสสสาณํ นิจจํ ปญญตตาวาสนานี โหนติ.

อนนปานเกสขเชสุ โย ยํ อิจฉติ ตสส ตํ ยถิจฉิตเมว สมปชชติ.

[เศรษฐีไม่เคยทูลถามปัญหา]

เตสุ อนาถปิณฑิกเกน เอกเมว ทิวสํ สตถารํ^๑ ปญโท^๒ น ปุจฉิตப்புโพ.

โส กิร “ตถาคโต พุทฺธสุขุมาลो ขตติยสุขุมาลो ‘พหุปการเ เม คหปตีติ มยหํ ฐมมํ เทเสนโต กิลเมย -อิตติ

สตถริ อธิมตตสีเนเหน ปญโท น ปุจฉติ.

สตถา ปน ตสมิ นิสินนมตเตเยว “อัย เสฏฐี มํ อรกขิตพพญฐาเน รกขติ

อหํ หิ กปปสตสสสาธิกานี จตตาริ อสงเขยยานี อลงกตปฏิกยตตํ อตตโน สีสํ ฉินทิตวา อกขินี อูปปาญตวา

พพมंसํ อุกพตเตตวา ปาณสมํ ปุตตทาร์ ปริจจชิตวา ปารมมโย ปุเรนโต ปเรสํ ฐมมเทสนตถเมว ปุเรสิ

เอส มํ อรกขิตพพญฐาเน รกขติ -อิตติ เอกํ ฐมมเทสนํ กเถสิเยว.

[ชาวสาวัตถีไปฟังธรรม]

ตทา สาวัตถีโย สตต มนุสสโกฏฐิโย วสนติ.

๑ สตถา -อิตติปิ.

๒ ปญโท -อิตติปิ.

เตสุ สตถุ ฐมมกถ สุตวา ปญจโกฏิมิตตา มนุสสา อริยสาวกา ซาตา, เทวโกฏิมิตตา ปุถุชชนา.

เตสุ อริยสาวกานัน เทเวเยว กิจจานิ อเหตุสิ

ปุเรภตตํ ทานัน เทนติ

ปจฉภตตํ คนธมาลาทิตถถา วตถเสชชชปานกาที คาหาเปตวา ฐมมสสวนตถาย คจฉนติ.

[มหาปาละตามไปฟังธรรม]

อถกทิวสํ มหาปาโล อริยสาวเก คนธมาลาทิตถเถ วิหารํ คจฉนเต ทิสวา “อัย มหาชิน กุที คจฉติ -อิตติ ปุจฉิตวา
“ฐมมสสวนาย -อิตติ สุตวา “อหึปี คมิสสามิ -อิตติ คนตวา สตถารํ วนทิตวา ปริสปรियนเต นิสีทิ.

พุทธา จ นาม ฐมมํ เทเสนตา สรณสีลปพพชชาทีนั อุนิสสยํ โอลเกตวา อชฉมาสยวเสน ฐมมํ เทเสนติ.

[อนุปุพพิถา ๕]

ตสมมา ตํทิวสํ สตถา ตสส อุนิสสยํ โอลเกตวา ฐมมํ เทเสนโต อุนุปพิถัง กเถสิ.

เสยถึทํ ทานกถํ สีลกถํ สคคกถํ กามานัน อาทินวั ओการํ สงกิลลสิ เนกขมเม อานิสสํ ปกาเสสิ.

[มหาปาละขอบวช]

ตํ สุตวา มหาปาโล กุฏุมพีโก จินเตสิ

“ปรโลกํ คจฉนตํ ปุตตธีตโร วา โภคา วา นานुकจฉนติ, สรริวปี อตตนา สทธี น คจฉติ, กิ เม ชรราวาเสน, ปพพิชิสสามิ -อิตติ.

โส เทสนาปรีโยसाने สตถารํ อุปสงกमितวา ปพพิชช ยาจิ.

อถ นํ สตถา “นตถิ เต โภจि อापุจฉิตพพุตตโก ญาติ -อิตติ อาท.

“กนิฐฐฐาตา เม อตถิ ฆนเต -อิตติ.

“เตนहि ตํ อापุจฉาहि -อิตติ.

[มหาปาละมอบสมบัติให้น้องชาย]

โส “สาธุ -อิตติ สมปฏิจฉิตวา สตถารํ วนทิตวา เคหํ คนตวา กนิฐฐฐํ ปกโกสาเปตวา

“ตาท ยํ อิมสมิ กุเล สวิญญานกาวิญญานกํ ฐนํ กิลยิ อตถิ, สพพนตํ ตว ภาโร ปฏิปชชาहि นํ -อิตติ.

“ตุมहे ปน สามิ -อิตติ.

“อหํ สตถุ สนติเก ปพพิชิสสามิ -อิตติ.

“กิ กเถสิ ภาตีก, ตวํ เม มาตริ มตาย มาตา วิย ปิตริ มเต ปิตา วิย ลทโธ,

เคเห โว มหาวิภโว, สกกา เคหํ อชฉมาวสนเตเทเว ปุญญานิ กาคุ, มา เอวมกถถ -อิตติ.

“ตาดต มยา สตุถุ ฐมมเทสนา สุตา, สตุถารา หิ สนนหสุขุมิ ติลกขณิ อโรเปตวา อาทิมชมปริโยสานกถยานธมโม เทสิโต.
น สกกา โส อคารมชเม ปุเรตุ, ปพพชิสสามิ ตาดต -อิติ.

“ภาติก ตรุณาปัจจ ตาว, มหุลลกาเล ปพพชิสสถ -อิติ.

“ตาดต มหุลลกสส หิ อตตโน หตถปาทาปี อนสสวา โหนติ, น วเส วตตนติ,
กิมงคฺ ปน ญูตกา, สวาทฺ ทว วจัน น กโรมิ, สมณปฏิปัตตี ปุเรสสามิ

“ชราชชชริตา โหนติ	หตถปาทา อนสสวา
ยสส โส วิหตตถาโม	กถิ ธมมํ จริสสติ

“ปพพชิสสามีเมวาทิ ตาดต -อิติ.

[มหาปาละบรพชาอุปสมบท]

ตสส วิรวนตสเสว, สตุถุ สนติกิ คนตวา ปพพชชฺ ยาจิตวา ลทฐปพพชชูปสมบโท
อาจารย์ขุขมายานิ สนติเก ปลยจ วสสานิ วสิตวา วุตถวสโส ปวาเรตวา สตุถาริ อุปสงกมิตวา วุนทิตวา ปุจจ
“ภนเต อิมสมิ สาสเน กติ ฐรานิ -อิติ.

[จรุระ ๒ อย่างในพระศาสนา]

“คนถฐริ วิปสสนาฐริ -อิติ เทเวเยว ฐรานิ ภิกขุ -อิติ.

“กตมํ ปน ภนเต คนถฐริ, กตมํ วิปสสนาฐริ -อิติ.

“อตตโน ปลยญานูรูปเน เอกิ วา เทเว วา นิกายเส สกถิ วา ปน เตปิฏกํ พุทธวจัน อุกคณทิตวา ตสส ธารณิ กถัน วาจัน -อิติ
อิทํ คนถฐริ นาม.

สลลหุกวตติโน ปน ปนตเสนาสนาภริตสส อตตภาเว ขยวยํ ปญญเปตวา สาทจจกิริยาวเสน วิปสสนํ วพพเมตวา อรหตตคคหณิ
-อิติ อิทํ วิปสสนาฐริ นาม -อิติ.

“ภนเต อหํ มหุลลกาเล ปพพชิตอ คนถฐริ ปุเรตุ น สกชิสสามิ, วิปสสนาฐริ ปน ปุเรสสามิ, กम्मญญานํ เม กเถถ -อิติ.

[พระมหาปาละเดินทางกลับบ้านปลายแดน]

อถสส สตุถา ยาว อรหตตา กम्मญญานํ กเถสิ.

โส สตุถาริ วุนทิตวา อตตนา สหคามิโน ภิกขุ ปริเยสนโต สญจสิ ภิกขุ ลภิตวา เตหิ สหสิ นิกขमितวา วิสโยชนสตมคคฺ คนตวา
เอกิ มหนตํ ปลจจนตคามํ ปตวา ตตถ สปริวาริ ปินทาย ปาวิสสิ.

[ชาวบ้านเลื่อมใส อารารณาให้อยู่จำพรรษา]

มนุสสา วตตสมปนเน ภิกขุ ทิสวา ปสนนจิตตา อาสนานิ ปญญาเปตวา นิสีทาเปตวา ปณีเตนาหาเรน ปวีริสิตวา

“ภนเต กุหิ อยยา คจฉนติ -อิตติ ปุจฉิตวา “ยถาผาสุกุณฺธานํ อุปาสก -อิตติ วุตเต,

ปญชิตมนุสสา “วสสวาสา สေနาสนํ ปรีเยสนติ ภทนต์ตา -อิตติ ญตวา

“ภนเต สเจ อยยา อิมํ เตมาสํ อิช วเสยฺยํ, มยํ สรณฺสุ ปติญฺญาเย สीलานิ คณฺเหยยาม -อิตติ อาหํสุ.

เตปิ “มยํ อิมานิ กุลานิ นิสสาย ภวานิสสรณํ กริสสาม -อิตติ อธิวาเสสุ.

มนุสสา เตสํ ปญฺญญํ คเหตุวา วิหารํ ปญฺชคคิตวา รตติญฺฐานทิวาญฺฐานานิ สมปาเหตุวา อหํสุ.

เต นิพฺพุตํ ตเมว คามํ ปิณฺฑาย ปวีสนติ.

อล เน เอโก เวชฺโซ อุปสงกมิตวา

“ภนเต พหุณฺนํ วสนญฺฐานเน อผาสุกปิ นาม โหติ. ตสมิ อุปปนเน, มยํ กเถยฺยถ, เกสชฺชํ กริสสามิ -อิตติ ปวาเรสิ.

[พระมหาปาละถือนัลลขิกรุดงค์]

เถโร วสสุปนายิกาทิวเส เต ภิกขุ อามนเตตวา ปุจฉิ “อาวุโส อิมํ เตมาสํ กตฺตี อิริยาปเถหิ วีตินาเมสสถ -อิตติ.

“จตุหิ ภนเต -อิตติ.

“กิ ปเนตํ อาวุโส ปญฺญูปิ. นนุ อุปปมตเตหิ ภวิตพพํ. มยํ หิ ธรรมานสส พุทฺธสส สนติกา กมมญฺฐานํ คเหตุวา อาคตา.

พุทฺธา จ นาม น สกกา สเรณฺ อาราเธตฺ. กลยณฺชฌาสเยน เหตุ อาราเธตพพวา.

ปมตตสส จ นาม จตฺตารโ อปายา สกเคหสทิสวา. อุปปมตตา โทถาวุโส -อิตติ.

“ตุมเห ปน ภนเต -อิตติ.

“อหํ ตีหิ อิริยาปเถหิ วีตินาเมสสามิ. ปญฺญี น ปสาเรสสามิ อาวุโส -อิตติ.

“สาธู ภนเต. อุปปมตตา โทถ -อิตติ.

[จักขุของพระมหาปาละพิการ]

เถรสส นิตฺทํ อโนกมมตสส, ปฐมมาเส อติกนฺเต, อุกฺขิโรโค อุปฺปชฺชิ.

ฉิทฺทฆญฺโตะ อุทกธารา วิย อุกฺขีหิ ธารา ปคฺขรณติ.

โส สพฺพรตฺตี สมณธมฺมํ กตฺวา อรุณฺคคฺมเน คพภํ ปวีริสิตวา นิสีหิ.

ภิกขุ ภิกขาจารเวลาย เถรสส สนติกํ คนฺตวา “ภิกขาจารเวลา ภนเต -อิตติ อาหํสุ.

“เตนหาวุโส คณฺหฬ ปตฺตจิวริ -อิตติ อตฺตโน ปตฺตจิวริ คาทาเปตวา นิกฺขมิ.

ภิกขุ ตสส อุกฺขี ปคฺขรณเต ทิสวา “กิเมตํ ภนเต -อิตติ ปุจฉิสฺสุ.

“อกุชี เม อาวุโส วาตา วิชฌนติ -อิติ.

“นनु ฆนเต เวชเชนมห ปวาริตา, ตสฺส กเถยยาม -อิติ.

“สาธาวุโส -อิติ.

[หมอปรงยาให้หยอด]

เต เวชชสฺส กถียีสุ.

โส เตลํ ปจิตฺวา เปเสสิ.

เถโร นาสาย เตลํ อาสิญจนฺโต นิสินฺนโกว อาสิญจิตฺวา อนฺโตคามํ ปาวีสิ.

เวชฺโซ ทิสฺวา อาห “ฆนเต อยฺยสฺส กิร อกุชี วาโต วิชฌนติ -อิติ.

“อาม อุปาสก -อิติ.

“ฆนเต มยา เตลํ ปจิตฺวา เปสิตํ, นาสาย โว อาสิตฺตํ -อิติ.

“อาม อุปาสก -อิติ.

“อิทานิ กิทิสํ -อิติ.

“รฺชเตว อุปาสก -อิติ.

[พระมหาปาละนั่งหยอดยา]

เวชฺโซ “มยา เอกวาเรเนว วุปสมนตลํ เตลํ ปหิตํ, กิณฺนุ โข โรโค น วุปสนฺโต -อิติ จินฺเตตฺวา

“ฆนเต นิสิตฺตฺวา โว อาสิตฺตํ นิปชฺชิตฺวา -อิติ ปุจฺฉิ.

เถโร ตฺถนฺทึ อโหสิ, ปุณฺปปุณฺํ ปุจฺฉิยมาโนปิ น กเถสิ.

โส “วิหารํ คนฺตฺวา วสนฺนฺฐานํ โอลฺลเกสฺสามิ -อิติ จินฺเตตฺวา “เตนทึ ฆนเต คจฺฉถ -อิติ เถรํ วิสฺสชฺเชตฺวา

วิหารํ คนฺตฺวา เถรสฺส วสนฺนฺฐานํ โอลฺลเกนฺโต จงฺกมนนฺิสิตฺนฺฐานเมว ทิสฺวา สยนฺนฺฐานํ อทิสฺวา

“ฆนเต นิสินฺเนทึ โว อาสิตฺตํ นิปฺปนฺเนทึ -อิติ ปุจฺฉิ.

เถโร ตฺถนฺทึ อโหสิ.

“มา ฆนเต เอวมกตถ, สมณฺธมโม นาม, สรีเร ยาเปเนเต, สกฺกา กาทุํ, นิปชฺชิตฺวา อาสิญจถ -อิติ ปุณฺปปุณฺํ ยาจิ.

[พระมหาปาละปรึกษาภริชกาย]

“คจฺฉาวุโส, มนฺเตตฺวา ชานิสฺสามิ -อิติ.

เถรสฺส จ ตตฺถ เนว ญฺาตี น สาลโหิตา^๑ อตฺถิ, เกน สทฺธิ มนฺเตยฺย?

กรชกาเยน ปน สทฺธิ มนฺเตนโต “วเทหิ ตาว อาวุโส ปาลิต, ก็ อุกฺขี โอลเกสฺสสิ อุทาทุ พุทฺธสาสนํ,
อนมตคคฺคสมิ^๒ หิ สํสารวฏฺเฏ ตว อุกฺขิกาณสฺส คณนา นตฺถิ,
อนเภาณิ ปน พุทฺธสตานิ พุทฺธสทฺธานิ อตีตานิ, เตสุ เอกพุทฺโธปิ น ปริจฺฉินฺโน,
อิทานิ ‘อิมํ อนฺโตวสฺสํ ตโย มาเส น นิปฺชชิสสามิตี เต มาณสํ พทฺธํ,
ตสฺมา จกฺขุณิ เต นสฺสนตฺถ วา ภิชฺชนตฺถ วา, พุทฺธสาสนเมว ธาเรหิ, มา จกฺขุณิ -อิตฺติ ภูตกาเย^๓ โอลทนโต อีมา คาธา อภาสิ

“จกฺขุณิ หายนตฺถ^๔ มมายิตานิ
โสทานิ หายนตฺถ, ตเถว เทโห,
สพฺพมปิทํ หายตฺถ เทหนิสฺสิตํ
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมชฺชสิ.
จกฺขุณิ ชีรณตฺถ^๕ มมายิตานิ
โสทานิ ชีรณตฺถ, ตเถว กาโย
สพฺพมปิทํ ชีรตฺถ กายนิสฺสิตํ
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมชฺชสิ.
จกฺขุณิ ภิชฺชนตฺถ^๕ มมายิตานิ
โสทานิ ภิชฺชนตฺถ, ตเถว รูปิ
สพฺพมปิทํ ภิชฺชนตฺถ^๕ รูปนิสฺสิตํ
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมชฺชสิ -อิตฺติ.

[หมอเล็กักรัษาพระมหาปาละ]

เอวํ ตีหิ คาธาหิ อตตโน โอลวาทํ ทตฺวา นิสินฺนโกว นตฺถกมมํ กตฺวา คามํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ.

เวชฺโช ทิสฺวา “ก็ ฆนเต นตฺถกมมํ กตํ -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

“อาม อุปาสก -อิตฺติ.

“ก็ทิสฺ ฆนเต -อิตฺติ.

“รฺชเตว อุปาสก -อิตฺติ.

“นีสิตฺตวา โวล ฆนเต กตํ นิปฺชชิตฺวา -อิตฺติ.

---

๑ ญฺาตีสาลโหิตาตีปิ ปาโร.

๒ สี. หายนติ.

๓ สี. ชีรณติ.

๔ สี. ภิชฺชนติ.

๕ สี. ภิชฺชนติ.

เถโร ตุนที อโหสิ ปุณปุณฺ ฺปุจฉิตฺปิ น กิณฺจ กเถสิ.

อด น เวชฺช “ภนฺเต ตุมฺเห สปปายํ น กโรถ, อชฺช ปุณฺณาย ‘อสุเกณ เม เตลฺ ปกฺกนฺติ มา วทิตถ,
อหฺปิ ‘มยา โว เตลฺ ปกฺกนฺติ น วกฺขามิ -อติ อาห.

[พระเถระเสียดักขุ พร้อมด้วยบรรลุด้วยพระอรหัต]

โส เวชฺเชน ปจฺจกฺขาโต วิหารํ คนฺตวา “เวชฺเชนาปิ ปจฺจกฺขาโตสิ, อิริยาปลํ มา วิสฺสชฺชิ สมณ -อติ
อิมาย คาถาย อตฺตานํ โอวทิตฺวา สมณธมฺมํ อกาสิ.

“ปฏิกฺขิตฺโต ติกิณฺจาย เวชฺเชนาสิ วิวชฺชิตฺโต
นียโต มจฺจฺราชฺส กิ ปาลิต ปมชฺชสิ -อติ

อดสฺส มชฺฉิมยามเอ อติกฺกนฺตมตฺเต, อปุพฺพํ อจฺริมํ อกฺขิณี เจว กิเลสา จ ปภิชฺชิสฺสุ.

โส สุกฺขวิปสฺสโก อรหา หุตฺวา คพฺภํ ปวิสิตฺวา นิสิตฺติ.

[พวกภิกษุและชาวบ้านรับบำรุงพระเถระ]

ภิกฺขุ ภิกฺขาจารเวลาย คนฺตวา “ภิกฺขาจารกาโล ภนฺเต -อติ อาหฺสุ.

“กาโล อาวุโส -อติ.

“อาม ภนฺเต -อติ.

“เตนฺหิ คจฺฉถ -อติ.

“ตุมฺเห ปน ภนฺเต -อติ.

“อกฺขิณี เม อาวุโส ปรีหีนานิ -อติ.

เต ตสฺส อกฺขิณี โอลเกตฺวา อสฺสุปุณฺณเนตฺตา หุตฺวา

“ภนฺเต มา จินฺตยิตถ, มยํ โว ปฏฺิซคฺคิสฺสาม -อติ เถรํ อสฺสาเสตฺวา กตฺตพฺพยุตฺตํ วกฺตปฏฺิวตฺตํ กตฺวา คามํ ปวิสฺสิสุ.

มนุสฺสา เถรํ อทิสฺวา “ภนฺเต อมฺหากํ อโย กุหิ -อติ ปุจฉิตฺวา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา ยาคุํ เปเสตฺวา สยํ ปิณฺหปาทํ อาทาย คนฺตวา
เถรํ วนฺทิตฺวา ปาทมฺมุเล ปวณฺณมานา โรทิตฺวา “มยํ ภนฺเต ปฏฺิซคฺคิสฺสาม, ตุมฺเห มา จินฺตยิตถ -อติ สมสฺสาเสตฺวา ปกฺกมฺมิสุ.

ตโต ปุณฺณาย นิพฺพธํ ยาคุํกตฺตํ วิหารเมว เปเสนฺติ.

เถโรปิ อิตเร สณฺณิกฺกขุ นินฺนตฺรํ โอวทิตฺติ.

เต ตสฺสโสภาเท รุตฺวา, อุกฺกณฺณาย ปวารณาย, สพฺเพว สห ปฏฺิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิสุ.

[พวกภิกษุไปเฝ้าพระศาสดา]

วุตถวสสา จ ปน สตถาริ ทฎฐุกามา หุตวา เถริ อารหิสฺส “ภนเต สตถาริ ทฎฐุกามมเห -อิติ.

เถโร เตสํ วจันํ สุตวา จินเตสิ “อหํ ทุพฺพโล, อนตรามคฺเค จ อมนุสฺสปริคฺคหิตา อฎฺฐวี อตถิ,
มยิ เอเตหิ สทฺธิ คจฺฉนฺเต, สพฺเพ กิลมิสฺสนติ, ภิกฺขุปี ลภิตุํ น สกฺขิสฺสนติ, อิมเ ปุเรตรเมว เปเสสฺสามิ -อิติ.

อถ เน อาห “อารุโส ตุมฺเห ปุโรโต คจฺฉน -อิติ.

“ตุมฺเห ปน ภนเต -อิติ.

“อหํ ทุพฺพโล, อนตรามคฺเค จ อมนุสฺสปริคฺคหิตา อฎฺฐวี อตถิ,
มยิ ตุมฺहेหิ สทฺธิ คจฺฉนฺเต, สพฺเพ กิลมิสฺสน, ตุมฺเห ปุโรโต คจฺฉน -อิติ.

“มา ภนเต เอวํ กริตถ, มยํ ตุมฺहेหิ สทฺธิเยว คมิสฺสาม -อิติ.

“มา โว อารุโส เอวํ รุจฺจิตถ, เอวํ สนฺเต, มยํ อฆาสุกํ ภวิสฺสติ,
มยํ กนิฎฺฐุํ ตุมฺเห ทิสฺวา ปุจฺฉิสฺสติ, อถสฺส มม จกฺขุนํ ปริหีนฺภาวํ อารโจะยฺยาถ, โส มยํ สนฺตํ กณฺจิทเวว ปหิณฺสฺสติ,
เตน สทฺธิ อากจฺฉิสฺสามิ, ตุมฺเห มม วจเนน ทสฺพลญจ อสฺตีมหาเถเร จ วนฺทถ -อิติ เต อูโยเยเชสิ.

[พวกภิกษุแจ้งข่าวแก่น้องชายพระเถระ]

เต เถริ ขมาเปตฺวา อนฺโตคามํ ปวิสฺสึ.

มฺนุสฺสา เต นิสฺสีทาเปตฺวา ภิกฺขุํ ทตฺวา “กึ ภนเต ออยฺยานํ คมนนากาโร ปญฺญาติ -อิติ.

“อาม อุปาสกา สตถาริ ทฎฐุกามมเห -อิติ.

เต ปุนปฺปุนํ ยาจิตฺวา เตสํ คมนนทเมว ญุตฺวา อนุคนฺตฺวา ปริเทวิตฺวา นินฺตตีสุ.

เตปิ อนุปุพฺเพน เซตวนํ คนฺตฺวา สตถารญจ มหาเถเร จ เถรสฺส วจเนน วนฺทิตฺวา
ปฺนทิวเส, ยตถ เถรสฺส กนิฎฺฐุํ วสฺติ, ตํ วิถิ ปิณฺทาย ปวิสฺสึ.

กุกฺกุณฺพิโก เต สยฺขานิตฺวา นิสฺสีทาเปตฺวา กตปฏฺฐิสฺสนถาโร “ภาติกตเถโร เม กุหิ -อิติ ปุจฺฉิ.

อถสฺส เต ตํ ปวตฺตี อารโจะสุ.

โส เตสํ ปาทมฺเเล ปวฏฺฐนฺโต โรทิตฺวา ปุจฺฉิ “อิทานิ ภนเต กึ กาทพฺพิ -อิติ.

[ส่งสามเณรหลานชายไปรับพระเถระ]

“เถโร อีโต กสฺสจฺจ คมนํ ปจฺจาสิสฺสติ, คตกาเล เตน สทฺธิ อากมิสฺสติ -อิติ.

“ออยํ เม ภนเต ภาคิเนยฺโย ปาลีโต นาม, เอตํ เปเสถ -อิติ.

“เอวี่ เปเสตุน สกกา, มคเค ปรีปนโถ อตถิ, ปพพาเซตวา เปเสตุน วุฏฐิตี -อิติ.

“เอวี่ กตวา เปเสถ ภนเต -อิติ.

อถ นั ปพพาเซตวา อชตมมาสมตตัม จีวรคคหณานินิ สิกขาเปตวา มคคัม อัจจิกขิตวา ปหิณีสสุ.

โส อนุพุพเพน ตัม คามัม ปตวา คามทวารเอ เอกัม มหลลกัม ทิสวา “อิมัม คามัม นิสสาย โกจิ อารณญโก วิหารโร อตถิ -อิติ ปุจฉิ.

“อตถิ ภนเต -อิติ.

“โก ตตถ วสตี -อิติ.

“पालิตตเถโร นาม ภนเต -อิติ.

“มคคัม เม อัจจิกขถ -อิติ.

“โกสิ ตวัม ภนเต -อิติ.

“เถรสส ภาคินเญโยมहि -อิติ.

[สามเณรชวนพระมหาปาละกลับ]

อถ นั คเหตุวา วิหารัม เนสิ.

โส เถโร วุนทิตวา อชตมมาสมตตัม วตตปฏิวตตัม กตวา เถโร สมมา ปฏิจจคคิตวา

“ภนเต มาตุลลกุฏุมพิกโก เม ตุมหากัม อากมนัม ปจจาสิสตี, เอถ คจฉาม -อิติ อาห.

“เตนहि เม ยญฐิตโกฏฐี คณหาहि -อิติ.

โส ยญฐิตโกฏฐี คเหตุวา เถเรน สทธี อนุโตคามัม ปาวิสี.

มนุสสา เถโร นิสีทาเปตวา “กั ภนเต คมนากาโร โว ปญญาติ -อิติ ปุจฉีสสุ.

“อาม อุปาสกา คนตวา สตถารัม วุนทิสสามิ -อิติ.

เต นานุปกาเรน ยาจิตวา อลภนตา เถโร อุโยเชนตา อุปทตมปถัม คนตวา โรทิตวา นีวตตีสสุ.

[สามเณรถึงสี่ลวิบัติเพราะเสียดหญิง]

สามเณโร เถโร ยญฐิตโกฏฐียา อาทาย คจฉนโต

อนตรามคเค อญวियัม สงกญฐนคร์ นาม เถเรน อุปนิสสาย วุตถปพพคามัม สมปาปุณนิ.

โส ตโต นิภขมิตวา อรณญเ คายิตวา ทารุณิ อุทธรนติยา เอกิสสา อิตถียา คีตสททัม สุตวา สเร นิมิตตัม คณहि.

อิตถีสทโท วิย हि อญญเ สทโท ปุริสานัม สกกลสรีรัม ผริตวา ฐาตุสมตโถ นาม นตถิ.

เตนาท ภควา “นาหิ ภิกขเว อญญิ เอกสททมปี สมนุสสสามิ,
โย” เอวํ ปุริสสส จิตตํ ปริยาทาย ติฏฐติ, ยถยิทํ ภิกขเว อิตถีสทโท -อิตติ.

สามเณโร ตตถ นิมิตตํ คเหตุวา ยญฺญิโกญฺญิ วิสสชเชตฺวา “ติฏฐถ ตาว ภนฺเต, กิจจํ เม อตถิ -อิตติ ตสสา สนฺติกํ คโต.

สา ตํ ทิสฺวา ตฺวณฺทึ อโหสิ.

โส ตาย สทฺธี สี่ลวิปตฺตี ปาปฺณิ.

เถโร จินฺเตสิ “อิทาเนเวโก คีตสทโท สฺยิตถ, โส จ โข อิตถิยา, สามเณโรปิ จิรายติ, โส สี่ลวิปตฺตี ปตฺโต ภวิสสติ -อิตติ.

โสปี อตตโน กิจจํ นิฏฐาเปตฺวา อาคนฺตฺวา “คจฺฉาม ภนฺเต -อิตติ อาห.

อถ นํ เถโร ปุจฺฉิ “ปาโป ชาโตสิ สามเณร -อิตติ.

โส ตฺวณฺทึ หุตฺวา ปฺนปฺนํ ปุญฺญโรปิ น กิลยจิ กเถสิ.

[พระเถระไม่ยอมให้สามเณรคบ]

อถ นํ เถโร อาห “ตาทิสฺเสน ปาเปน มม ยญฺญิโกญฺญิคคฺคหณกิจจํ นตถิ -อิตติ.

โส สํเวคปตฺโต กาสายานิ อปนฺตฺวา คิหินิยาเมน ปริทิตฺวา “ภนฺเต อหํ ปุพฺเพ สามเณโร, อิทานิ ปนฺมทึ คีหิ ชาโต
ปพฺพชนโตปิจาหํ น สทฺธาย ปพฺพชิตฺ, มคฺคปริปนฺถภเยน ปพฺพชิตฺ, เอถ คจฺฉาม -อิตติ อาห.

“อาวุโส คีหิปาโปปิ สมณปาโปปิ ปาโปเยว, ตวํ สมณภาเว ฐตฺวาปี สี่ลมตตํ ปุเรตฺถํ นาสกฺขิ,
คีหิ หุตฺวา กิณฺนาม กลยาณํ ภริสฺสสิ, ตาทิสฺเสน ปาเปน มม ยญฺญิโกญฺญิคคฺคหณกิจจํ นตถิ -อิตติ.

“ภนฺเต อมนุสฺสฺสปทฺทูโต มคฺโค, ตุมฺเห จ อนฺธา, ถลํ อีธ วสิสสถ -อิตติ.

อถ นํ เถโร “อาวุโส ตวํ มา เอวํ จินฺตยิ,

อิเธว เม นิปฺชิตฺวา มรณตสฺสาปิ อปราปรํ ปวญฺเฏนฺตสฺสาปิ, ตยา สทฺธี คมนํ นาม นตถิ -อิตติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“หนฺทาหํ หตจกฺขุสฺมิ กนฺตารทฺธานมาคโต

สยมาโน น คจฺฉามิ, นตถิ พาเล สหายตา.

หนฺทาหํ หตจกฺขุสฺมิ กนฺตารทฺธานมาคโต

มริสสามิ โน คมิสสามิ, นตถิ พาเล สหายตา -อิตติ.

ตํ สุตฺวา อิตโร สํเวคชาโต “ภาริยํ วต เม สาหสิกํ อนนฺจจฺฉวิกํ กम्मํ กตํ -อิตติ พาหา ปคฺคยฺห กนฺทฺนโต วนฺณนํ ปกฺขนฺทิตฺวา
ตถา ปกฺกนฺโตว อโหสิ.

[อาสนะท้าวสักกะร่อน]

เถรสสาปิ สีสเตเชน สภุชโยชฌายามิ ปณณาสโยชฌวิตถตี ปณณรสิโยชฌพหลิ ชยสุมนปุพพวณณิ
นิสีทญญฐหนกาเลส โอนมนุนมนนปคตีกิ สกุกสส เทวราชสส ปณชุกมพลสิลาสนิ อุณหาการิ ทสเสสิ.

สกุกิ “โก นุ โข มํ ฐานา จาเวตูกาโม -อิติ โอลเอนโต ทิพเพน จกขุณา เถริ อททส.

เตนาหุ โปราณา

“สทสสเนตโต เทวินโท	ทิพพจกขุ วิโสชยิ
‘ปาปครหิ อัย ปาโล	อาชีวิ ปริโสชยิ’,
สทสสเนตโต เทวินโท	ทิพพจกขุ วิโสชยิ
‘ธมมครุกิ อัย ปาโล	นิสินโน สาสเน รโต’ -อิติ.

อถสส เอตทโหสิ “สจาทิ เอวรุปสส ปาปครหิโน ธมมครุกสส อัยยสส สนตีกิ น คมิสสามิ, มุทธา เม สตตธา ผละย, คมิสสามิสส สนตีกิ -อิติ.

ตโต

สทสสเนตโต เทวินโท	เทวราชสิริโร
ตังเณน อาคนตวา	จกขุपालิ อุปาคมิ.

อุปคนตวา จ ปน เถรสสาวิทุเร ปทสททิ อกาสิ.

อถ นํ เถโร ปุจจิ “โก เอโส -อิติ.

“อหิ ฆนเต อทธิโก -อิติ.

“กุหิ ยาสิ อุปาสก -อิติ.

“สาวตถิยํ ฆนเต -อิติ.

“ยาหิ อาวุโส -อิติ.

“อัยโย ปน ฆนเต กุหิ คมิสสติ -อิติ.

“อหิปี ตตเถว คมิสสามิ -อิติ.

“เตนหิ เอกโตว คจฉาม ฆนเต -อิติ.

“อหิ ทุพพโล, มยา สทธี คจฉนตสส ตว ปปญโจ ภาวิสสติ -อิติ.

“มยหิ อจจาอิกิ นตถิ, อหิปี อัยเยน สทธี คจฉนโต ทสสุ ปุณญกิริยาวตถุส เอกิ ลภิสสามิ, เอกโตว คจฉาม ฆนเต -อิติ.

เถโร “เอโส สปปุริโส ภาวิสสติ -อิติ จินเตตวา “เตนหิ ยญญิกอฏฐิ คณห อุปาสก -อิติ อาห.

[ท้าวสักกเทวราช พาพระเถระไปถึงพระเชตวัน]

สกโก ตลา กตวา ปฐวี สงขิปนโต สายณหสมเย เชตวัน สมปาเปสิ.

เถโร สงขปนวาทิสทเท สุตวา “กตเถโส สทโท -อติ ปุจฉิ.

“สาวตถิยั ฆนเต -อติ.

“มยั คมนกาลเอ จิเรณ คมิมาหา -อติ.

“อหิ อชุกมคคั ชานามิ ฆนเต -อติ.

ตสมิ ฆณเถโร “นายั มนุสโส เทวตา ภวิสสตี -อติ สลลกุเขสิ.

สหสเสนโต เทวินโท

เทวราชสิริโร

สงขิปิตวาน ตัมคคั

ชิปปิ สาวตถิมาคมิ. (อติ)

โส เถรสเสวตถาย กนิฏฐกุญุมพิเณน การิตั ปณณสาละ เนตวา ผลเก นิสีทาเปตวา

ปิยสหายวณณณน ตสส สนตีกิ คนตวา “สมม ปาล -อติ ปกุโกสิ.

“กิ สมม -อติ.

“เถรสส อาคตภาวู ชานาสี -อติ.

“น ชานามิ กิ ปน เถโร อาคโต -อติ.

“อาม สมม, อิทานาหิ วิหาริ คนตวา เถริ ตยา การิตปณณสาลาเย นิสินนัง ทิสวา อาคโตมहि -อติ วตวา ปกคามิ.

กุญุมพิโกปิ วิหาริ คนตวา เถริ ทิสวา ปาทยุเล ปวภูณนโต โรทิตวา “อิหิ ทิสวา อหิ ฆนเต ตุมหากั ปพพิชิตุ นาทาสินตืออาทินิ
วตวา เทว ทาสทาเรเก ภูชิสเส กตวา เถรสส สนตีกิ ปพพาเซตวา “อนโตคามโต ยาคุกตตาทินิ อหริตวา เถริ อูปภูทถ -อติ
ปฎิปาเทสิ.

สามเณรา วตตปฏิวัตติ กตวา เถริ อูปภูททิสสุ.

อเถกทิวสั ทิสวาสิโน ภิกขุ “สตถาริ ปสสิสสาม -อติ เชตวัน อากนตวา สตถาริ วนทิตวา อสิติมहाเถเร ทิสวา
วิหารจาริกิ จรณตา จกขุपालตเถรสส วสนภูณัน ปตวา “อิหิปี ปสสิสสาม -อติ สายั ตทมิขุ อहेสุ.

ตสมิ ฆณ มหาเมโข อภูททิส.

เต “อิทานิ สายณจ เมโข จ อภูททิส, ปาโตว อากนตวา ปสสิสสาม -อติ นินตติสุ.

เทโว ปฐมยามะ วสสิตวา มชฌิมยามะ วิคโต.

เถโร อารทวิริโย อัจฉณจกมโน ตสมา ปจฉิมยามะ จกมณั โอตริ.

ตทา ปน นวภูทฐาย ภูมिया พหุ อินทโคปกกา อภูททิสสุ.

เต เถเร จงกมนเต เยภุเยน วิปชชีสุ.

อนตเววาสิกา เถรสส จงกมนฐฐานัน กาลสเสว น สมมชชีสุ.

อิติเร ภิกขุ “เถรสส วสนฐฐานัน ปสสิสสาม -อิติ อากนตวา จงกมน ปาณเก ทิสวา “โก อิมสมิ” จงกมติ -อิติ ปุจฉีสุ.

“อมหากัม อูปชมาโย ภาเต -อิติ.

เต อุชฌายีสุ “ปสสถ สมณสส กम्म,

สจกขุกาเล นิปชชิตวา นิททายนโต กิลจิ อกตวา อิทานิ จกขุวิกัลกาเล ‘จงกมามีติ เอตตเก ปาณ มาเรสิ,

‘อตถัม กริสสามีติ อนตถัม อกริ -อิติ.

อถ เต คนตวา ตถาคตสส อารโจะสุ “ภาเต จกขุपालตเถโร ‘จงกมามีติ พหู ปาณเก มาเรสิ -อิติ.

“กั ปน โส ตุมเหติ มาเรนโต ทิฏฐุ -อิติ.

“น ทิฏฐุ ภาเต -อิติ.

“ยถเว ตุมเห ตัม ปสสถ, ตถา โสปี เต ปาณ น ปสสติ, ชีณาสวานัน มรณเจตนา นาม นตถิ ภิกขเว -อิติ.

“ภาเต อรหตตสส อูปนิสเสย สติ, กสมมา อนโร ชาโต -อิติ.

“อตตนา กตกมมวเสน ภิกขเว -อิติ.

“กั ปน ภาเต เตน กตัม -อิติ.

[บุรพกรรมของพระเจ้ากกุपालเถระ]

เตนหิ ภิกขเว สุณามถ

อตีเต พาราณสียัม พาราณสีราเช รชชัม กาเรนเต, เอโก เวชโซ คามนิคเม จริตวา เวชชกम्मัม กโรนโต

เอกัม จกขุทพพลัม อิตถิ ทิสวา ปุจฉิ “กันเต อมาสุกัม -อิติ.

“อกชชีหิ น ปสสามิ -อิติ.

“เสชชชเนเต กริสสามิ -อิติ.

“กโรหิ สามิ -อิติ.

“กั เม ทสสสิ -อิติ.

“สเจ เม อกชชีนึ ปากติกาณิ กาทุมุ สกชิสสสิ, อหนเต สหธิ ปุตตธีตาหิ ทาสี ภวิสสามิ -อิติ.

โส “สาธู -อิติ เสชชช สวิทหิ.

เอกภสชเชเนว อกขินี ปากติกาณี อหสิ.

สา จินเตสิ “อหิ เอตสส ‘สพุตตธีตา ทาสี ภวิสสามิติ ปฏิกขานี, น โข ปน มํ สนฺเหน สมฺทาจริสฺสติ วญฺเจสสามิ นํ -อติ.

สา เวชเชนาคนตฺวา “กัทิสํ ภทฺเท -อติ ปุณฺณํ “ปุพฺเพ เม อกขินี โลกํ รุชฺชิสฺส, อิทานิ อติเรกตรํ รุชฺชนติ -อติ อาท.

เวชโซ “อโย มํ วญฺเจตฺวา กิลฺลิจิ อทาตุกามา, น เม เอตาย ทินฺนภตฺติยา อตฺถโถ, อิทานิ ตํ อนฺธํ กริสฺสามิ -อติ จินเตตฺวา
เคหํ คนตฺวา ภริยาย ตมตฺถํ อาจิกฺขิ.

สา ตฺถนฺทึ อโหสิ.

โส เอกํ ภสชชํ โยเชตฺวา ตสฺสา สนฺติกํ คนตฺวา “ภทฺเท อิมํ ภสชชํ อญฺชาหิ -อติ อญฺชาเปสิ.

เทว อกขินี ทีปสิชา วิย วิชฌายีสฺส.

โส เวชโซ จกขุปาโล อโหสิ.

“ภิกฺขเว ตทา มม ปุตฺเตน กตกมฺมํ ปจฺฉโต ปจฺฉโต อนฺุพฺนธิ, ปापกมฺมํ ทิ นามตํ รุํ วหโต พลิวทฺทสฺส ปทํ จกํ วิย อนฺุคจฺฉติ -อติ.

อิทํ วตฺถุํ กเถตฺวา อนฺุสนฺธิ ฆณฺเฑตฺวา ปติฏฺฐาปิตมตฺติกํ สาสนํ ราชมฺททฺทาย ลลณฺนโต วิย รมฺมราชา อิมํ คาถมาท

“มโนปุพฺพงคฺมา รมฺมา	มโนเสฏฺฐา มโนมฺยา,
มนสา เจ ปทฺฐุญฺเณ	ภาสติ วา กโรติ วา,
ตโต นํ ทุกฺขมเนวติ	จกํว วหโต ปทํ -อติ.

[แก้บรรณ]

ตตถ มโน -อติ กามาวจรกฺุสลาทีเกทํ สพฺพมปิ จตฺถุมิกจิตฺตํ.

อิมสมิ ปน ปเท ตทา ตสฺส เวชชสฺส อฺุปปนฺนจิตฺตวเสน นียมียมานํ ววตฺถาปิยมานํ ปริจฺฉิชฺชมานํ,

โทยมนสฺสสทฺทํ ปฏฺิขสมฺปยุตฺตํ จิตฺตเมว ลพฺภติ.

ปุพฺพงคฺมา -อติ: เตน ปฐฺมคามินา หุตฺวา สมฺนฺนาคตา.

รมฺมา -อติ: คุณฺเทสนาปริยตฺตินิสฺสตฺตนิชฺชิววเสน จตฺตารอ รมฺมา นาม.

เตสฺส

“น ทิ รมฺโม อรมฺโม จ อฺุโภ สมฺวิปากิโน,
รมฺโม นิริยํ เนติ รมฺโม ปาเปติ สฺุคฺคตี -อติ

อโย คุณฺรมฺโม นาม.

“รมฺมํ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ อาทิกฺลยาณํ -อติ อโย เทสนารมฺโม นาม.

“อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺเจ กฺุลปฺตฺตา รมฺมํ ปริยาปฺณฺนติ สฺุคฺคตี เคยฺยํ -อติ อโย ปริยตฺติรมฺโม นาม.

“ตสมึ โข ปน สมเย ธมมา โหนติ, ขนธา โหนติ -อิติ อัย นิสสตตธมโม นาม.

“นิชชีวธมโม -อิติปี เอสเว นโย.

เตสุ อิมสมึ ฐาเน นิสสตตนิชชีวธมโม อธิปะเปโต.

โส อตถโต ตโย อรูปิโน ขนธา “เวทนาถกขนโธ สญญาถกขนโธ สงฆารกขนโธ -อิติ.

เอเต หิ, มโน ปุพพงคโม เอเตสั -อิติ มโนปุพพงคมา นาม.

“ถลั ปเนเตหิ สหึ อิกวตถุโก อิกการมมโณ อปุพพิ อจริม อิกกขณ อูปุชชมาโน มโน ปุพพงคโม นาม โหติ -อิติ.

อูปาหปปัจจยตเถน.

ยถา หิ พหุสุ เอกโต คามฆาตาทิกมมานิ กโรนเตสุ, “โก เตสั ปุพพงคโม -อิติ วุตเต,
โย เตสั ปัจจโย โหติ, ยั นิสสาย เต ตั กम्म กโรนติ; โส ทตโต วา มตโต วา “เตสั ปุพพงคโม -อิติ วุจจติ;
เอวั สมปทมิท เวทิตพพิ.

อิติ อูปาหปปัจจยตเถน มโน ปุพพงคโม เอเตสั -อิติ มโนปุพพงคมา.

น หิ เต, มเน อูปุชชชเน, อูปุชชิตุ สุกโกนติ. มโน ปน, อิกจเจสุ เจตสิเกสุ อูปุชชชเนตสุปี, อูปุชชชติเยว.

อธิปะติวเสน ปน มโน เสฎฐุ เอเตสั -อิติ มโนเสฎฐา.

ยถา หิ โจราทินั โจระชฎฐกาทยอ อธิปะติโน เสฎฐา; ตถา เตสมปิ มโน -อิติ มโนเสฎฐา.

ยถา ปน ทารุอาทึหิ นิปนุนานิ ตานิ ตานิ ภณฆานิ ทารุมยาทินิ นาม โหนติ; ตถา เอเตปิ มนโต นิปนุนตตา มโนมยา นาม.

ปทุณฐเน -อิติ: อากนตฺเกหิ อภิขณาทีหิ โทเสหิ ปทุณฐเน.

ปกติมโน หิ ภางคจิตต. ตั อปปทุณฐั,

ยถา หิ ปสนนุ อุกกั อากนตฺเกหิ นีลาทีหิ อุกกิลิณฐั นีโลทกาทีเกท โหติ, น จ นว อุกกั นาปี ปุริม ปสนนอูกกเมว;
ตถา ตมปิ อากนตฺเกหิ อภิขณาทีหิ โทเสหิ ปทุณฐั โหติ, น จ นว จิตต, นาปี ปุริม ภางคจิตตเมว.

เตนาท ภควา “ปกสสรมิท ภิกขเว จิตต. ตถจ โข อากนตฺเกหิ อุกกิลิเสหิ อุกกิลิณฐั -อิติ.

เอวั มนสา เจ ปทุณฐเน.

ภาสติ วา กโรติ วา -อิติ: โส ภาสมาโน จตฺพพิธั วจิทฺจจริตเมว ภาสติ, กโรนโต ติวริธั กายทฺจจริตเมว กโรติ,
อภาสนโต อกรโนโต ตาย อภิขณาทีหิ ปทุณฐมานสตาย ติวริธั มโนทฺจจริต ปุเรติ.

เอวมสส ทส อุกสลคมมปลา ปาริปุรี คจฉนติ.

ตโต นั ทกขมเนวติ -อิติ: ตโต ตวิธทจจริตโต ตั ปุคคัลลั ทกขมเนวติ:

ทจจริตานุภาเวน จตุสสุ อปาเยสสุ วา มนุสเสสสุ วา ตมตตภาวั คจจณตัง กายวตถุภมปิ อิตรวตถุภมปิ -อิติ
อิมินา ปริยาเยน กายิกเจตสิกั วิปากทกขั อนุคจจติ.

ยถากิ?

จกัถว วทโต ปทั -อิติ: ชุเร ยุตตสส ชุรั วทโต พลิวททสส ปทั จกัถว วิย.

ยถา ทิ โส เอกปิ ทิวสั เทวปิ ปณจปิ ทสปิ อทฒมาสปิ วหนโต จกัถว นีวตเตตตุ ชหิตตุ น สกโกติ;
อถขวสส ปุโรโต อติภกมณตสส ยัค คิว พาทติ, ปจจโต ปฏิกภมณตสส จกัถว อูรมัส ปฏินทติ;
อิมทท ทวิทท การณทท พาทนตัง จกัถว ตสส ปทานุปทิกั โหนติ,
ตเถว มนสา ปทภูฐณ ตีณิ ทจจริตานิ ปุเรตวา ชุติ ปุคคัลลั นีรยาทีสุ ตตถ ตตถ คตถฐาเนสุ
ทจจริตมุลกั กายิกภมปิ เจตสิกภมปิ ทกขั อนุพนชติ -อิติ.

คาถาปริโยसानเ ตัสสสสสา ภิกขุ สห ปฐิสมภิทาทิ อรหตตัง ปาปุณิสุ.

สมปตตปริสาयปิ เทสนา สาทถิกา สผลา อโหสิ -อิติ.

จกขุपालตเถรวตถุ.

---

๒. มรรฐกฤษฏทลิวตฤ.

“มโนปุพพวงคมา -อิติ พุติยคาถาปิ สวตถึยเวย มรรฐกฤษฏทลิวตฤ อารพภ ภาสิตา.

[พราหมณ์ทำคัมพูให้บุตร]

สวตถึย กิร อทินนปุพพโก นาม พราหมโณ อโหสิ.

เตน กสสจิกิณจัน ทินนปุพพเตน ตัง “อทินนปุพพโกเตว สยชานีส.

ตสเสกปุตโตโก อโหสิ ปิโย มนาโป.

อถสส ปิลนธัน กาทเรตุกาโม “สเจ สุวณณการสสาจิกขิสสามิ, เวตณั ทาทพพิ ภวิสสตี -อิติ
สยเมว สุวณณโกภูฏเตวา มรรฐกฤษฏทลิวตฤ กฤษฏทลิวตฤ กฤษฏทลิวตฤ อทาสี.

เตนสส ปุตโต “มรรฐกฤษฏทลิวตฤเตว ปณญายิตถ.

[รักษานบุตรเองเพราะกลัวเสียขวัญข้าว]

ตสส โสฬสวสสกาเล ปณทุโรโค อุทปาที.

มาตา ปุตโต โอลเกตวา “พราหมณ ปุตตสส เต โรโค อุปปโน, ติกิจฉาเปตี น -อิติ อาท.

“โภตี สเจ เวชชี อาเนสสามิ, ภตตเวตณั ทาทพพิ ภวิสสตี, ตวั มม ธนจเฉทัง น โอลเกสิ -อิติ.

“อถ กิ ภวิสสตี พราหมณ -อิติ.

“ยถา เม ธนจเฉโท น โหตี, ตถา ภวิสสามิ -อิติ.

โส เวชชานัน สนตีกัง คนตวา “อสุภโรคสส นาม ตุมเห กิ เกสชชัง กโรถ -อิติ ปุจฉิ.

อถสส เต ย วา ตัง วา รุกชตจาทิ อัจจิกชนตี.

โส ตัง อหริตวา ปุตตสส เกสชชัง กโรตี.

ตัง กโรนตสเสวสส, โรโค พลวา อโหสิ อเตกัจฉภาวํ อุปาคมิ.

พราหมโณ ตสส ทพพลาภาวํ ญตวา เอกัง เวชชี ปกโกสิ.

โส โอลเกตวา “อมหากัง เอกัง กิจจัน อตถิ, อณญัง เวชชี ปกโกสิตวา ติกิจฉาเปตี -อิติ ตัง ปจจกขาย นิกขมิ.

[ให้บุตรนอนที่ระเบียงเพราะกลัวคนเห็นสมบัติ]

พราหมโณ ตสส มรณสมย์ ญตวา “อิมสส ทสสนตถาย อาคตาคตา อนนโตเคเห สาทเตยยํ ปสสิสสนตี, พหิ นัง ภวิสสามิ -อิติ
ปุตตัง นีหริตวา พหิ อาลินเท นีปชชาเปสิ.

[พระพุทธรเจ้าเล็งเห็นอุปนิสัยของมรรณฺณทลิว]

ตํ ทิวสํ ภควา พลวปจฺจสสมเย มหากรุณาสมาปตฺติโต วุฏฺฐาย
ปุพฺพพุทฺเธสุ กตาทิการานํ อุตฺตมกุตฺตมุตฺตมานํ เวเนยฺยพฺนธฺวานํ ทสฺสนตฺถํ พุทฺธจกฺขุณา โลกํ โวโลเกนฺโต
ทสฺสทสฺสจกฺกวาเพ ญฺาณชาลํ ปตฺถริ.

มรรณฺณทลิวํ พหิอาลินฺเท นิปนฺนาการเณว ตสฺส อนฺโต ปณฺญาเย.

สตถา ตํ ทิสฺวา ตสฺส อนฺโตเคหา นิหริตฺวา ตตฺถ นิปฺชฺชาปิตถาวํ ญฺตฺวา “อตฺถิ นฺุ โข มยํ เอตฺถ คตฺปปจฺจเยน อตฺถิ -อิตฺติ
อุปฺชาเรนฺโต อิทํ อทฺทส

“อโย มาณโว มยิ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา กาลํ กตฺวา ตาวตีสฺสเทวโลเก ตีสฺสโยชนิกเก กนกฺวิมาเน นิพฺพตฺติสฺสตี
อจฺจราสทสฺสปริวาริ ภาวิสฺสตี

พฺราหฺมโณปิ ตํ ญาเปตฺวา โรทฺนโต อาพาหเน วิจฺริสฺสตี.

เทวปฺตุโต ติกาวุตฺตปฺปมาณํ สฺมฺมฺนฺิสกฺกการาลงฺการปฺปฺมณฺชิตํ อจฺจราสทสฺสปริวาริ อตฺตถาวํ โอลเกตฺวา
‘เกน นฺุ โข กมฺเมเน มยา อโย สิริสฺมปตฺติ ลทฺธาติ โอลเกนฺโต มยิ จิตฺตปฺปสาเทเน ลทฺธถาวํ ญฺตฺวา
‘ธนฺเจทฺถเยเน มม ภาสชฺชํ อการตฺวา อิทานิ อาพาหนํ คนฺตฺวา โรทฺติ วิปฺปการปฺปตฺตํ นํ กริสฺสามิตฺติ
ปิตฺริ อกฺขนฺติยา มรรณฺณทลิวณฺเณนาคนฺตฺวา อาพาหนสฺสาวิทฺุเร นิปฺชฺชิตฺวา โรทฺติสฺสตี.

อถ นํ พฺราหฺมโณ ‘โกสิ ตวํ -อิตฺติ ปุจฺฉิสฺสตี

‘อหนฺเต ปฺตุโต มรรณฺณทลิวํ -อิตฺติ

‘กุหิ นิพฺพตฺโตสิ -อิตฺติ

‘ตาวตีสฺสภเว -อิตฺติ

‘กี กมฺมํ กตฺวา -อิตฺติ วุตฺเต, มยิ จิตฺตปฺปสาเทเน นิพฺพตฺถถาวํ อาจิกฺขิสฺสตี

พฺราหฺมโณ ‘ตฺมฺเหสุ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา สคฺเค นิพฺพตฺตา^๑ นาม อตฺถิ -อิตฺติ มํ ปุจฺฉิสฺสตี

อถสฺสหา ‘เอตฺตกานิ สฺตานิ วา สทฺสฺसानิ วา สตฺสทฺสฺसानิ วาติ น สกฺกา คณฺนาย ปริจฺฉินฺทิตฺตุํ -อิตฺติ วตฺวา
ธมฺมปเท คาลํ ภาสิสฺสามิ

คาถาปริโยสาเน จตฺราสีตฺติยา ปาณสทฺสฺसानํ ธมฺมาภิสฺมโย ภาวิสฺสตี

มรรณฺณทลิวํ โสตาปนฺโน ภาวิสฺสตี, ตถา อทินฺนปุพฺพโก พฺราหฺมโณ

อิตฺติ อิมํ กุลฺปุตฺตํ นิสฺสาย ธมฺมยาโค มหา^๒ ภาวิสฺสตี -อิตฺติ ญฺตฺวา

---

๑ นิพฺพตฺตนฺนตฺติ.

๒ กตฺถจฺจิ มหาติ ปทํ นตฺถิ.

ปุนทิวเส กตสรีรปฏิชคฺคโน มหาภิกขุสงฆปริวฺโต สาวตฺถิ ปินฺชทาย ปวิสิตฺวา อนุปุพฺเพน พุราหมณฺสส เคหทวารํ คโต.

[มรรณฺณทลิตฺตํทำใจให้เลื่อมใสในพระพุทเจ้า]

ตสมิ ฆณฺ มรรณฺณทลิตฺ อนฺโตเคหาภิมฺโข นิปนฺโน โหติ.

สตถา อตฺตโน อปฺสสนภาวํ ญตฺวา เอกํ รสมิ วิสสฺชเสสิ.

มาณโว “กั โอบาโส นามโส -อิตฺติ ปริวตฺติตฺวา นิปนฺโนว สตถารํ ทิสฺวา

“อนฺธพาลปิตฺรํ นิสฺสาย เอรุรูปํ พุทฺธํ อุปฺสงฺกมิตฺวา กายเวยฺยาวุทฺธิกํ วา กาคฺคํ ทานํ วา ทาคฺคํ ฆมฺมํ วา โสตุํ นาลตฺถํ,
อิทานิ เม หตฺถาปิ อวิเรยฺยา, อญฺญํ กตฺตพฺพํ นตฺถิ -อิตฺติ มนฺเมว ปสาเทสิ.

[เพราะใจเลื่อมใส ทำกาละไปเกิดในเทวโลก]

สตถา “อลํ เอตฺตเกน อิมฺสส -อิตฺติ ปกฺกามิ.

โส, ตถาคเต จกฺขุปลํ วิชฺหนเตเยว, ปสนฺนมนฺโน กาลํ กตฺวา สุตฺตปฺปพฺพุโธ วิย เทวโลกํ ตีสโยชนิเก กนกฺวิมาเน นิพฺพตฺติ.

[พราหมณ์คร่ำครวญถึงบุตร]

พราหมโณปิสฺส สริริ ฌาเปตฺวา อาพาหน โรทนฺปรายโน อโหสิ

เทวสิทํ อาพาหนํ คนฺตฺวา โรทติ “กหํ เอกปฺตฺตก, กหํ เอกปฺตฺตก -อิตฺติ.

[เทพบุตรจำแลงกายไปหาพราหมณ์]

เทวปฺตฺโตปิ อตฺตโน สมฺปตฺตี โอลฺเกตฺวา “เกน กมฺเมน ลทฺธา -อิตฺติ

อุปฺชาเรนฺโต “สตฺถริ มโนปฺสาเทน -อิตฺติ ญตฺวา

“อัย พุราหมโณ มม อผาสฺกกาเล เกสฺซชฺชํ อกาเรตฺวา อิทานิ อาพาหนํ คนฺตฺวา โรทติ, วิปฺปการปฺปตฺตเมตฺถํ กาคฺคํ วญฺญตฺติ -อิตฺติ
มรรณฺณทลิตฺตวณฺณนาคนฺตฺวา อาพาหนสฺสาวิหฺวเร พาหา ปคฺคยฺห โรทนฺโต อญฺฐาสิ.

[เทพบุตรกับพราหมณ์ได้วาทะกัน]

พราหมโณ ตํ ทิสฺวา “อหํ ตาว ปฺตฺตโสเกน โรทามิ, เอส กิมตฺถํ โรทติ, ปุจฺฉิสฺสามิ นํ -อิตฺติ ปุจฺฉนฺโต อิมํ คาถมาห

“อลงฺกโต มรรณฺณทลิตฺ

มาลาภาริ หริจฺนทฺนุสฺสโท

พาหา ปคฺคยฺห กนฺทสิ

วณฺชเม กิ ทฺกฺขิตฺโต ตฺวํ -อิตฺติ.

โส อาห

“โสวณฺณมโย ปกฺสสรุ

อุปนฺโน รลฺปญฺชโร มม

ตสส จกุกยัค น วินทามิ
เตน ทุกเขน ชทิสสามิ ชิวตี -อิตี.

ธอ นั พราหมโณ อาห

“โสวณณมย มณิมย
โลหมย ธอ รูปิมย
อาจิกข เม ภททมาณว
จกุกยัค ปฏิลากยามิ เต -อิตี.

ธ สุตวา มาณโว “อัย ปุตตสส เกสซช อกตวา ปุตตปฏิรูปกั มั ทิสวา โรทนต์ ‘สวณณามิมย ธจกุกั กโรมีติ วทติ,
โหตุ, นิคคณทิสสามิ น -อิตี จินเตตวา “กัวมหนต เม จกุกยัค กริสสสิ -อิตี วตวา
“ยววมหนต อากงขสิ -อิตี วุตเต

“จนทสุริเยหิ เม ธตโธ, เต เม เทหิติ ยาจิต
โส มาณโว ตสส ปาวทิ
จนทสุริยา อุภยตถ ภาตโร
โสวณณมโย รโธ มม
เตน จกุกยัคเนน โสภติ -อิตี.

ธอ นั พราหมโณ อาห

“พาลो โข ตวมสิ มาณว
โย ตว ปตถยเส อปตถिय
มณญามิ ตว มริสสสิ
น หิ ตว ลจจสิ จนทสุริเย -อิตี.

ธอ นั มาณโว “กั ปน ปณญายมานสสตถาย โรทนต์ พาลो โหติ, อุทาทุ อปณญายมานสส -อิตี วตวา

“คมนาคนปี ทิสสติ
วณณธตฺ อุภยตถ วิถียา
เปโต กาลกโต น ทิสสติ
โก นีธ กนทต พาลยตโร -อิตี.

[พราหมณ์ยอมจำนน แล้วชมเชยเทพบุตร]

ธ สุตวา พราหมโณ “ยุตต เอส วทติ -อิตี สลลกเขตวา

“สจจ โข วเทสิ มาณว
อหเมว กนทต พาลยตโร
จนท วิย ทารโก รุท

ปุตุต กาลกตภาปิณฑุ - อิติ

วตวา ตสส กถาย นิสโสโก หุตวา มาณวสส ฤตี กโรนโต อีมา คาถา อภาสิ

“อาทิตต วต มํ สนตํ	ชตลิตตวํ ปาวกํ
วารินา วีย โอสถิจํ	สพพํ นิพพาปเย ทร์
อพพหิ วต เม สลลํ	โสภํ ทพนิสสิตํ
โย เม โสภปรตสส	ปุตุตโสภํ อปานุทิ
สวาทํ อพพหุสสโลสมิ	สตีฏโตสมิ นิพพุโต
น โสจามิ น โรทามิ	ตว สุตวาน มาณว - อิติ.

[พราหมณ์ซักถามเทพบุตร]

อถ นํ “โก นาม ตวํ - อิติ ปุจณนโต

“เทวดา นุสิ คนธพโพ	อาหุ สกโก ปุรินทโท
โก วา ตวํ กสส วา ปุตโต	กถ ชาเนมุ ตํ มยํ - อิติ.

อถสส มาณโว

“ยถจ กนทลสิ ยถจ โรทลสิ
ปุตุต อพพหเน สยํ ทหิตวา
สวาทํ กุสลํ กริตวาน กมมํ
ติทธานํ สหพยตํ ปตโต - อิติ อัจจิกขิ.

พราหมโณ อาห

“อุปปี วา พหุ วา นาททสาม
ทานํ ทนตสส สเก อคาเร
อุโปสถกมมํ วา ตาทิสํ
เกน กมเมน คโตสิ เทวโลกํ - อิติ.

माणโว อาห

“อาพาธโกหํ ทุกขิตโต คิลานो
อาตุรฐโปมติ สเก นิเวสเน
พหุธํ วิคตรชํ วิติณณกขํ
อททกขี สุกตํ อโนมปณญํ
สวาทํ มุทิตมโน ปสนนจิตโต
อถชลสิ อกรี ตถาคตสส
ตาทํ กุสลํ กริตวาน กมมํ
ติทธานํ สหพยตํ ปตโต - อิติ.

[พราหมณ์ถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะ]

ตสมิ กณเต กณเตเยว, พราหมณสส สกลสรีร์ ปีติยา ปริบุรี.

โส ตํ ปีตี ปเวเทนโต

“อจณริยํ วต อพุกต์
อณชลิกมมสส อยมีทิส วิปาโก.
อหปี มุทิตมโน ปสนนจิตโต
อชเชว พุทธร สรณํ วชามิ -อติ อาท.

[เทพบุตรโอวาทพราหมณ์แล้วก็หายตัวไป]

อถ นํ มาณโว

“อชเชว พุทธร สรณํ วชามิ
ธมมณจ สงฆณจ ปสนนจิตโต
ตเถว สิกขาปทานิ ปณจ
อณนทผลลानी สมามิยสสุ.
ปาณาติปาตา วิรมสสุ ชิปปิ
โลเก อทินนํ ปริวชชยสสุ
อมชชโป โน จ มุสา ภณามิ
สเกน ทาเรน จ โหหิ ตุณฺโณ -อติ อาท.

โส “สาธ -อติ สมปฏิจิตตวา อีมา คาลา อภาสิ

“อตุกกาโมสิ เม ยกข	ทิตกาโมสิ เทวเต
กโรมิ ตยหํ วจัน	ตวมสิ อจริโย มม
อุเปมิ สรณํ พุทธร	ธมมณจาปี อนุตตรํ
สงฆณจ นรเทวสส	คจฉามิ สรณํ อหํ.

ปาณาติปาตา วิรมามิ ชิปปิ
โลเก อทินนํ ปริวชชยามิ
อมชชโป โน จ มุสา ภณามิ
สเกน ทาเรน จ โหหิ ตุณฺโณ -อติ.

อถ นํ เทวปุตโต “พราหมณ ตว เคเท พหุ ธนํ อตถิ, สตุถารํ อุปสงกมิตวา ทานํ เทหิ, ธมมํ สุนามิ, ปณหํ ปุจฉามิ -อติ วตวา
ตตเถวณตรธายิ.

[พราหมณ์ถวายทานแด่พระพุทธเจ้า]

พราหมณ์โณปี เคหิ คนตวา พราหมณี อามนเตตวา “ภทเท อหิ สมณิ โคตมึ นิมนเตตวา ปญหิ ปุจฉิสสามิ, สกการุ กโรหิ -อิติ
วตวา วิหาริ คนตวา สตถารุ เนว อธิวาเทตวา น ปฏิสนถารุ กตวา เอกมนตึ สุตโต
“โภ โคตม อธิวาเสหิ เม อชชตนาย ภตตึ สหุธิ ภิกขุสงฆเน -อิติ อาห.

สตถา อธิวาเสหิ.

โส สตถ อธิวาสนิ วิทิตวา เวเคนาคคนตวา สกนิเวสเน ชาทนีย โภชนีย ปฎิยาทาเปสิ.

สตถา ภิกขุสงฆปริวโต ตสส เคหิ คนตวา ปญญตตาสเน นิสิติ.

พราหมโณ สกกจจํ ปริวิสิ.

มหาชนโน สนนิปติ.

มิจฉาทิภุจฺจิกเน กิร ตถาคเต นิมนตเต, เทว ชนกายา สนนิปตฺตติ.

มิจฉาทิภุจฺจิกา “อชช สมณิ โคตมึ ปญหิ ปุจฉาย วิเทฐิยามานํ ปสฺสิสสาม -อิติ สนนิปตฺตติ.

สมมาทิภุจฺจิกา “อชช พุทฺธวิสัย พุทฺธสิฬหํ ปสฺสิสสาม -อิติ สนนิปตฺตติ.

อถ พราหมโณ กตภตตักิจจํ ตถาคตํ อุปสงกมิตวา นิจาสเน นิสินโน ปญหิ ปุจฉิ

“โภ โคตม ตุมหากํ ทานํ อทตวา ปุชํ อกตวา ฆมมํ อสฺสุตวา อุโปสถวาสํ อวสิตวา

เกวลํ มโนปสาทมตเตเนว สคฺเค นิพพตฺตา นาม โหนติ -อิติ.

“พราหมณ กสฺมา มํ ปุจฉสิ, นนุ เต ปุตเตน มรรคฺคคุณขลิวนา มยิ มนํ ปสาเทตวา อตตโน สคฺเค นิพพตฺตาโว กถิต -อิติ.

“กทา โภ โคตม -อิติ.

“นनु ตวํ อชช สฺसानํ คนตวา กนฺทนโต อวิหฺเร พาหา ปคคยห กนฺทนตํ เอกํ มาณวํ ทิสฺวา

‘อลงกโต มรรคฺคคุณขลิ

มาลาการี หริจฺนฺทนุสฺสโท -อิติ

ทวิหิ ชเนหิ กถิตํ กถํ ปกาเสนโต สพฺพํ มรรคฺคคุณขลิวดตุํ กเถสิ.

เตเนเวตํ พุทฺธภาสิตํ นาม ชาตํ.

ตํ กเถตวา จ ปน “น โช พราหมณ เอกสฺตํ, น เทว, อถโช มยิ มนํ ปสาเทตวา สคฺเค นิพพตฺตานํ คณนา นตฺถิ -อิติ อาห.

มหาชนโน เวมตีโก อโหสิ.

อถสฺส อนิพฺเพมตีกาวํ วิทิตวา สตถา “มรรคฺคคุณขลิเทวปุตโต วิมานเนเนว สหุธิ อากจฺจตุ -อิติ อธิภุจฺจาสิ.

โส ติคาวุตฺตปฺปมาณน ทิพฺพาภรณปฏิมณฺชิตฺเตน อตตภาเวนาคนตวา วิมานา อโรยฺห สตถารุ วนฺทิตวา เอกมนตํ อภุจฺจาสิ.

อถ น สดถา “ตฺว อิมํ สมปตฺตี กิ กมมํ กตฺวา ปฏิลลิกิ -อิติ ปุจฺจนฺโต

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน ยถา ตฺวํ ติฏฺฐสฺสิ เทวเต
โอสฺสํ วิย ตารกา
ปุจฺฉามิ ตํ เทว มหानุภาวํ
มนุสฺสญฺโต กิมกาสิ ปุณฺณํ -อิติ

คาถมาห.

เทวปฺตุโต “อํ ภาเนเต สมปตฺตี ตุมฺเหสุ มนํ ปสาเทตฺวา ลทฺธา -อิติ.

“มยิ มนํ ปสาเทตฺวา ลทฺธา เต -อิติ.

“อาม ภาเนเต -อิติ.

มหาชนฺ เทวปฺตุตํ โอลฺเกตฺวา “อจฺฉริยา วต โภ พุทฺธคฺคณา,
อทินฺนปฺพุทฺทพฺพราหฺมณฺสฺส นาม ปฺตุโต อลฺลญฺ กิลฺลิจิ ปุณฺณํ อกตฺวา สดฺถริ มนํ ปสาเทตฺวา เอวรูปํ สมปตฺตี ปฏิลลิกิ -อิติ
ตฺวญฺจํ ปเวเทสิ.

[ใจเป็นใหญ่ในกรรมทุกอย่าง]

อถ เนสํ “กฺุสลา กฺุสลกมฺมกรเณ มโน ปุพฺพคฺโม มโน เสฏฺฐสฺส,
ปสนฺเนน หิ มเนน กตกมมํ เทวโลกํ มนุสฺสโลกํ คจฺจนฺตํ ปุคฺคํ ฉายาว น วิชฺหติ -อิติ

อิทํ วตฺถุํ กเถตฺวา อนุสนฺธี ชฺฆเตตฺวา ปติฏฺฐาปิตมตฺตํ สาสนํ ราชมุทฺทาย ลยฺจนฺโต วิย ฐมฺมราชา อิมํ คาถมาห

“มโนปุพฺพคฺมา ฐมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา
มนสา เจ ปสนฺเนน,
ตโต นํ สุขมเนวติ
มโนเสฏฺฐา มโนมยา
ภาสติ วา กโรติ วา
ฉายาว อนฺุปายินิ^๑ -อิติ.

[แก้อรรถ]

ตตฺถ กิลฺลิจาปิ มโน -อิติ อวิเสเสน สพฺพมปิ จตฺตุมฺมิจิตฺตํ วุจฺจติ;
อิมสฺมิ ปน ปเท นียมียมานํ วตฺถาปิยมานํ ปริจฺจิชฺชมานํ อฏฺฐวิธํ กามาวจรกฺุสลจิตฺตํ ลพฺภติ;
วตฺถวเสน ปนาหริยมานํ ตโตปิ โสมนสฺสสหคฺตํ ญานฺสมปฺยุตฺตํ จิตฺตเมว ลพฺภติ.

ปุพฺพคฺมา -อิติ: เตน ปฐมคฺคามินา หุตฺวา สมฺนนาคตา.

ฐมฺมา -อิติ: เวทนาทโย ตโย ชฺนธา.

เอเตสํ หิ อฺุปปาทปฺปจฺยตฺเถน มโน ปุพฺพคฺโม, เตน มโนปุพฺพคฺมา นาม.

ยถา ทิ พุทฺธสฺส เอกโธ มหาภิกขุสงฆสฺส ปตตจิวรทานาทินิ วา อุฬารปฺุชาธมมสฺสวณทปมาลากรณาทินิ วา ปุณฺณยานิ กโรนเตสุ,
“โก เตสํ ปุพฺพกโม -อิตติ วุตเต,
โย เตสํ ปจฺจโย โหติ, ยํ นิสฺสาย เต ตานิ ปุณฺณยานิ กโรนติ, โส ติสฺโส วา ปุสฺโส วา “เตสํ ปุพฺพกโม -อิตติ วุจฺจติ;
เอวํ สมฺปทมิทํ เวทิตพฺพ.

อิตติ อุปฺปาทปจฺจยตเถน มโน ปุพฺพกโม เอเตสํ -อิตติ มโนปุพฺพกมา.

น ทิ เต มเน อุนฺอุปฺชชนเต, อุปฺชชิตฺตุํ สกโกนติ, มโน ปน, เอกจฺเจสุ เจตสิเกสุ อุนฺอุปฺชชนเตสฺปิ, อุปฺชชิติเยว.
เอวํ อธิปติวเสน ปน มโน เสฏฺฐโฐ เอเตสํ -อิตติ มโนเสฏฺฐา.

ยถา ทิ คณาทินํ อธิปติ ปุริโส “คณเสฏฺฐโฐ เสนีเสฏฺฐโฐ -อิตติ วุจฺจติ; ตถา เตสํปิ มโน -อิตติ มโนเสฏฺฐา.

ยถา ปน สุวณฺณาทินิ นิปฺพนานิ ตานิ ตานิ ภาณฺทานิ สุวณฺณมยาทินิ นาม โหนติ;
ตถา เอเตปิ มนโต นิปฺพนนตฺตา มโนมยา นาม.

ปสนฺเนน -อิตติ: อนภิชฺฌาที่ทิ कुณฺเหทि ปสนฺเนน.

ภาสตี วา กโรตี วา -อิตติ: เอวรูเปน มเนน ภาสนฺโต จตฺพุพฺพิธํ วจิสฺสุจฺริตเมว ภาสตี, กโรนฺโต ติวริธํ กายสุจฺริตเมว กโรตี,
อภาสนฺโต อกโรนฺโต ตาย อนภิชฺฌาที่ทิ ปสนฺนมานสฺตาย ติวริธํ มโนสุจฺริตํ ปุเรตี.

เอวมสฺส ทส กุสลกมฺมปฺลา ปาริปุริ คจฺจนฺติ.

ตโต นํ สุขมเนวตี -อิตติ: ตโต ติวริธสุจฺริตโต ตํ ปุคฺคํ สุขมเนวตี.

อิธ เตภูมิกปิ กุสลํ อธิปฺเปตฺ;

ตสฺมา “เตภูมิกสุจฺริตานุภาเวน สุกฺคตฺถเว นิพฺพตฺตํ สุกฺคตฺถิยํ วา สุขานุภาเวน ฐิตํ
‘กายวตฺถกมฺปิ อิตฺรวตฺถกมฺปิ -อิตติ กายิกเจตสิกํ วิปากสุขํ อุนฺคจฺจติ น วิชฺหตี -อิตติ อตฺถเว เวทิตพฺพ.

ยถากิ? **ฉายาว อุนฺปายินิ** -อิตติ: ยถา ทิ ฉายา นาม สรีรปฺปฏิพฺพธา สรีเร คจฺจนฺเต, คจฺจติ, ติฏฺฐนฺเต, ติฏฺฐตี,
นีสิตฺนเต, นีสิตฺตี, น สกกา สณฺเนน วา ผรุเสน วา ‘นิตฺตาทิ -อิตติ วตฺวา วา โปเถตฺวา วา นิตฺตาทิ.

กสฺมา? สรีรปฺปฏิพฺพทตฺตา.

เอวเมว อิมสํ ทสนฺนํ กุสลกมฺมปฺธานํ อาจฺฉินฺณสมฺมาจฺฉินฺณกุสลมฺมุลกํ กามาวจฺราทิเกทํ กายิกเจตสิกํ สุขํ คตฺตคตฺถานเ
อุนฺปายินิ ฉายา วิย หุตฺวา น วิชฺหตี -อิตติ.

คาถาปริโยसानเ จตฺราสีตฺติยา ปาณสฺสสฺสานํ ธมฺมาภิสฺสมโย อโหสิ.

มรรณุกุณฑลิตฺเตวปฺตโต โสตาปตฺติผล ปติฏฺฐตี.

ตถา อทินฺนปุพฺพโก พฺราหฺมโณ.

โส ตาวมฺหนตฺ วิภวํ พุทฺธสฺสเนน วิปฺปกิริ -อิตติ.

มรรฐกฤษทลิวตฤ.

---

๓. ติสสตะเถรวตถุ.

“อกโกจฉิ มํ อวธิ มํ -อติ อิมํ ฆมมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหระนโต ติสสตะเถรํ อารพภ กเถสิ.

[พระติสสเถระเป็นผู้ว่ายากและถือตัว]

โส กิรายสฺมา ภควโต ปิตุจฉาปุตโต มหุลลกกালে ปพฺพชิตโต พุทฺธสฺสเน อุปฺปนฺนํ ลากสกการํ ปริภุญฺชนโต ฤๅลลสิโร
อาโกฏิตฺตปจจาโกฏิตฺเตหิ จิวเรหิ เยภฺยเยเน วิหารมฺขเม อุภฺภูฏานสาลาเย นิสฺสีทิตฺ.

ตถาคตสฺส ทสฺสนตถาย อาคตา อาคนฺตฺตกา ภิกฺขุ “เอโส มหาเถโร ภวิสฺสติ -อติ สญฺญาย ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา วตฺตํ อาปฺจุฉนฺติ
ปาทสมฺพาหนานานิ อาปฺจุฉนฺติ.

โส ตฺถนฺทึ โหติ.

อถ นํ เอโก ทหฺรภิกฺขุ “กตฺวิสฺสา ตฺมเห -อติ ปุจฺฉิตฺวา “วสฺสํ นตฺถิ, มหุลลกกালে ปพฺพชิตา มยํ -อติ วุตฺเต
“อาวุโส พุทฺธิเนตฺ มหุลล กตฺตโน ปมาณํ น ชานาสฺสิ, เอตฺตเก มหุลลกตฺเถเร ทิสฺวา สามิจิมตฺตปี น กโรสิ,
วตฺเต อาปฺจุฉิมานเ, ตฺถนฺทึ โหสิ, กุกฺกจฺจมตฺตปี เต นตฺถิ -อติ อจฺฉรํ ปหฺริ.

โส ขตฺตียมานํ ขนฺตฺวา “ตฺมเห กสฺส สนฺติกํ อาคตา -อติ ปุจฺฉิตฺวา, “สตฺถุ สนฺติกํ -อติ วุตฺเต,
มํ ปน ‘โก เอโสติ สลลกฺเขต, มฺลเมว โว ฉินฺทิสฺสามิ -อติ วตฺวา รุทฺนโต ทฺกฺชี ทฺมมโน สตฺถุ สนฺติกํ อคฺมาสิ.

[พระติสสทะทุลเรื่องแต่พระศาสดา]

อถ นํ สตฺถา “กินฺนุ ตฺวํ ติสฺส ทฺกฺชี ทฺมมโน อสฺสุมุโข รุทฺมาโน อาคโตสิ -อติ ปุจฺฉิ.

เตปี ภิกฺขุ “เอส คนฺตฺวา ภิกฺขุ อาลุภฺกํ กเรยฺย -อติ จินฺเตตฺวา เตเนว สทฺธี คนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิสฺ.

โส สตฺถารา ปุจฺฉิตฺโต “อิมเ มํ ภนฺเต ภิกฺขุ อุกโกสนฺติ -อติ อาห.

“กหํ ปน ตฺวํ นิสฺสินฺโหสิ -อติ.

“วิหารมฺขเม อุภฺภูฏานสาลาเย ภนฺเต -อติ.

“อิมเ เต ภิกฺขุ อากจฺฉนฺตา ทิฏฺฐา -อติ.

“ทิฏฺฐา ภนฺเต -อติ.

“อุภฺภูฏาย เต ปจฺจุคฺคมนํ กตํ -อติ.

“น กตํ ภนฺเต -อติ.

“เตสํ ปริภุญฺชเรคฺคณํ เต อาปฺจุฉิตํ -อติ.

“นาปฺจุฉิตํ ภนฺเต -อติ.

“วตตี วา ปานียี วา อาปุจฉิตี -อิตี.

“นาปุจฉิตี ฆนเต -อิตี.

“อาสนี อภิหริตวา ปาทสมพาทนั กตฺ -อิตี.

“น กตฺ ฆนเต -อิตี.

[พระติสสะไม่ยอมขมาภิกษุสงฆ์]

“ติสส มหาลลภิกขุณฺ สพพเมตฺ วตตี กตตพพฺ, เอตฺ อภิโรนเตน วิหารมชฺเช นิสีทิตฺ น วฏฺฏติ, ตเวว โทโส, เอเต ภิกขุ ขมาเปหิ -อิตี.

“เอเต มํ ฆนเต อภิโกสึสุ, นานํ เอเต ขมาเปมิ -อิตี.

“ติสส มา เอวํ กิริ, ตเวว โทโส, ขมาเปหิ เน -อิตี.

“น ขมาเปมิ ฆนเต -อิตี.

อถ สตถา, “ทพฺพโจ เอส ฆนเต -อิตี ภิกขุหิ วุตเต, “น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพฺเพเปส ทพฺพโจเยว -อิตี วตฺวา

“อิทานิ ตาวสฺส ฆนเต ทพฺพจภาโว อมเหหิ ญฺาโต, อตีเต กิมกาสี -อิตี วุตเต “เตนหิ ภิกขเว สุณฺณถ -อิตี วตฺวา อตีตํ อาทริ:

[บุรพกรรมของพระติสสะ]

อตีเต, พาราณสียํ พาราณสีราเช รชชํ การเนเต, เทวโล^๑ นาม ตาปโส อฏฺฐ มาเส หิมวฺนเต วสิตฺวา

โลณมฺพิลเสวณตถาย จตฺตารอ มาเส นครํ อุปนิสฺสาย วสิตฺกามา หิมวฺนตโต อาคนตฺวา นครทวารपालเก ทิสฺวา ปุจฉิ

“อิมํ นครํ สมฺปตตปพฺพชิตา กตถ วสนฺติ -อิตี.

“กุมฺภการสาลาญํ ฆนเต -อิตี.

โส กุมฺภการสาละ คนตฺวา ทฺวาเร ฐตฺวา “สเจ เต อครุ วเสยฺยาม, เอกเรตตี สาลาญํ -อิตี อาห.

กุมฺภกาโร “มยหํ รตตี สาลาญํ กิจจํ นตฺถิ, มหตี สาลา, ยถาสุขํ วสถ ฆนเต -อิตี สาละ นียฺยาเทสิ.

ตสมฺมึ ปวิสิตฺวา นิสินฺเน, อปโรปิ นารโท นาม ตาปโส หิมวฺนตโต อาคนตฺวา กุมฺภการํ เอกเรตตีวาลํ ยาจิ.

กุมฺภกาโร “ปฐฺมาคโต อิมินา สหตี เอกโต วสิตฺกามา ภเวยฺย วา โน วา, อตฺตานํ ปรีโมเจสฺสามิ -อิตี จินเตตฺวา

“สเจ ฆนเต ปฐฺมุปคโต โรเจสฺสติ, ตสฺส รุจฺยา วสถ -อิตี อาห.

โส ตํ อุปสงฺกมิตฺวา “สเจ เต อาจริย อครุ, มยเมตถ เอกเรตตี วเสยฺยาม -อิตี.

“มหตี สาลา, ปวิสิตฺวา เอกมฺนเต วส -อิตี วุตเต, ปวิสิตฺวา ปุเรตรํ ปวิฏฺฐสฺส อปรภาเค นิสีหิ.

[โทษของการนอนไม่เป็นที่]

อุโภปิ สาราณียํ ถํ กเถตฺวา สยนาเล นารโห เทวลสฺส นิปชชนฺฐานญจ ทวารญจ สลลกฺเขตฺวา นิปชฺชิตฺติ.

โส ปน เทวโล นิปชชมาโน อตตโน นิสินฺนฐานเณ อนิปชชิตฺวา ทวารมชเณ ติริยํ นิปชฺชิตฺติ.

นารโห รตตี นิกขมนฺโต ตสฺส ชฺฐาสฺ อุกกมิ.

“โก มํ อุกกมิ -อิตติ วุตฺเต, “อาจริย อหํ -อิตติ อาห.

“กฺกุชฺฉิล อรณฺญโต อาคนฺตฺวา มม ชฺฐาสฺ อุกกมฺสิ -อิตติ.

“อาจริย ตุมหากํ อิตฺ นินฺนภาวํ น ชานามิ, ชมถ เม -อิตติ วตฺวา, ตสฺส กนฺทนฺตฺสเสว, พหิ นิกขมิ.

อิตโร “อํ ปวิสฺนฺโตปิ มํ อุกกเมยฺย -อิตติ ปวิวตฺเตตฺวา ปาทฐฺฐานเณ สีสํ กตฺวา นิปชฺชิตฺติ.

นารโหปิ ปวิสฺนฺโต “ปฐฺมมฺปาหํ อาจริเย อปรชฺฉมิ, อิทานิสฺส ปาทปฺสเสณ ปวิสฺสสามิ -อิตติ จินฺเตตฺวา อาคจฺฉนฺโต คีวาย อุกกมิ.

“โก เอโส -อิตติ วุตฺเต, “อหํ อาจริย -อิตติ วตฺวา

“กฺกุชฺฉิล ปฐฺมํ ชฺฐาสฺ อุกกมิตฺวา อิทานิ คีวาย อุกกมฺสิ อภิสฺปฺสสามิ ตํ -อิตติ วุตฺเต

“อาจริย มยหํ โทโส นตฺถิ, อหํ ตุมหากํ เอวํ นินฺนภาวํ น ชานามิ,

‘ปฐฺมํปิ เม อปรารฺชํ อตฺถิ, อิทานิ ปาทปฺสเสณ ปวิสฺสสามิตฺติ ปวิญฺญูมฺหิ, ชมถ เม -อิตติ อาห.

[ดาบสทั้ง ๒ ต่างสาปกัน]

“กฺกุชฺฉิล อภิสฺปฺสสามิ ตํ -อิตติ.

“มา เอวํ อภิสฺปฺสสามิ -อิตติ.

โส ตสฺส วจฺนํ อนาถิตฺวา

“สทฺสสรฺสี สตเตโซ

สุริโย ตมวิโนทโน

ปาโต อุกฺขณฺเต สุริเย

มฺหุธา เต ผลตฺ สตตธา -อิตติ

ตํ อภิสฺปิเยว.

นารโห “อาจริย มยหํ โทโส นตฺถิ. มม วทฺนตฺสเสว, ตุมเห อภิสฺปิตฺถ.

ยสฺส โทโส อตฺถิ, ตสฺส มฺหุธา ผลตฺ, มา นิทฺโทสส -อิตติ วตฺวา

“สทฺสสรฺสี สตเตโซ

สุริโย ตมวิโนทโน

ปาโต อุกฺขณฺเต สุริเย

มฺหุธา เต ผลตฺ สตตธา -อิตติ

อภิสฺปิ.

โส ปน มหฺนภาโว อตีเต จตฺตาทิสฺส อนาคเต จตฺตาทิสฺส -อิตติ อสฺตีทฺกปฺเป อนฺุสฺสรฺติ

ตสฺมา “กสฺส นุ โข อุปริ สาโป ปตีสฺสตี -อิตฺติ อุปรารเณโต “อาจริยสฺส -อิตฺติ ญตฺวา
ตสฺมี อนุภมฺปํ ปฏิจฺจ อิทฺธิพฺเลน อรุณฺคฺคฺมนํ นีวาเรสี.

[ประชาชนเดือดร้อนตลอดถึงพระราชา]

นาคฺรา, อรุณฺ ออนุคฺคจฺฉนฺเต, ราชนวารี คนฺตฺวา “เทว, ตฺยิ รชฺชํ กาเรนฺเต, อรุโณ น อุมฺฐาตี” อรุณฺ โน อุมฺฐาเปหิ -อิตฺติ กนฺทิสฺสุ.

ราชา อตฺตโน ภายกมฺมาทึนฺ โอลเณโต กิลฺจึ อยุตฺตํ อทิสฺวา “กึ นุ โข การณฺ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา
“ปพฺพชิตานํ วิวาเทน ภาวิตพฺพ -อิตฺติ ปรีสงฺกมาโน “กจฺจึ อิมสฺมี นคเร ปพฺพชิตา อตฺถิ -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

“หิโยโย สายํ กุมฺภการสาละ อาคตา อตฺถิ เทว -อิตฺติ วุตฺเต, ตํขณฺณญฺเวย ราชา อุกฺกาหิ ธาริยามานาหิ ตตฺถ คนฺตฺวา
นารทํ วนทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสินฺโน อาห

“กมฺนตา นปฺวตฺตนฺติ ชมฺพฺทึปสฺส นารท
เกน โลโก ตโมฏฺโต ตํ เม อุกฺขาหิ ปุจฺฉิตฺ -อิตฺติ.

นารทो สพฺพํ ปวตฺตี อจฺจิกฺขิตฺวา “อิมินา การณฺนํ อิมินา อภิสฺปิโต,
อถาหํ ‘มยํ ทัโส นตฺถิ ยสฺส ทัโส อตฺถิ, ตสฺเสว อุปริ สาโป ปตฺตฺติ วตฺวา อภิสฺปี.
อภิสฺปีตฺวา จ ปน ‘กสฺส นุ โข อุปริ สาโป ปตีสฺสตีติ อุปรารเณโต ‘สุริยคฺคฺมนเวลาย อาจริยสฺส มฺพฺธา สตฺตธา ผลิสฺสตีติ
ทิสฺวา เอตสฺมี อนุภมฺปํ ปฏิจฺจ อรุณฺสฺส อุกฺคนฺตํ น เทมิ -อิตฺติ.

“ถํ ปนสฺส ภาเน อนฺตราโย น ภาเวย -อิตฺติ.

“สเจ มํ ขมาเปยฺย, น ภาเวย -อิตฺติ.

“เตนหิ ขมาเปหิ -อิตฺติ.

“เอโส มํ ชฺฆาสุ จ คีวาย จ อุกฺกมิ, นาหํ เอตํ กุญฺชฺฉิตํ ขมาเปมิ -อิตฺติ.

“ขมาเปหิ ภาเน, มา เอวํ กริ -อิตฺติ.

“น ขมาเปมิ -อิตฺติ, “มฺพฺธา เต สตฺตธา ผลิสฺสตี -อิตฺติ วุตฺเตปิ, น ขมาเปสิเยว.

อถ นํ ราชา “น ตวํ อตฺตโน รุจฺจยา ขมาเปสฺสตี -อิตฺติ หตฺถปาทกฺจฺฉิตฺวาสุ ตํ คาหาเปตฺวา นารทสฺส ปาทฺมุเล โอนมาเปสิ.

นารทो “อุมฺฐาหิ อาจริย, ขมามิ เต -อิตฺติ วตฺวา “มหาราช นายํ ยถาเมเนน ขมาเปติ, อวิทุเร เอโก สโร อตฺถิ,
ตตฺถ นํ สีเส มตฺติกาปิณฺฑํ กตฺวา คลปฺมาเน อุกฺเก ฐปาเปหิ -อิตฺติ อาห.

ราชา ตถา กาเรสี.

นารทो เทวโล อามนฺเตตฺวา “อาจริย, มยา อิทฺธิยา วิสสฺฐาย, สุริยสนฺตาเป อุมฺฐาหนฺเต,
ตวํ อุกฺเก นิมฺชฺชิตฺวา อญฺเวยน ฐาเนน อุตฺตริตฺวา คจฺฉเยยาสี -อิตฺติ อาห.

ตสส สุริยรสีหิ สมณภูมุตโตว มตติกาปิณโฑ สุตตธา ผลิ.

โส นิมุชชิตวา อณญเณน ฐาเนน ปลายิ.

[เวรไม่ระงับด้วยผูกเวร]

สตถา อิมิ ฌมมเทสนน อหริตวา “ตทา ภิกขเว ราชา อานนโฑ อโหสิ, เทวโล ติสโส, นารโฑ อหเมว,
เอวံ ตทาเปส ทุพพโจเยว -อิติ วตวา ติสสตะเถร อามนเตตวา
“ติสส ภิกขุโน หิ ‘อสุเกนาห อุกกุฏโฐ, อสุเกน ปหโฐ, อสุเกน ชิโต, อสุโก เม ภณช อหาสีติ จินเตนตสส,
เวรณนาม น วุสสมมติ. เอวံ ปน อนุปนยหนตเสว อุปสมมติ -อิติ วตวา อีมา คาถา อภาสิ

“อกโกจฉิ ม, อวริ ม,	อชินิ ม, อหาสี เม’
เย จ ต อุนยหนติ,	เวร เตส น สมมติ.
‘อกโกจฉิ ม, อวริ ม,	อชินิ ม, อหาสี เม’
เย จ ต นุนยหนติ,	เวร เตสอุปสมมติ -อิติ.

[แก้เอรธ]

ตตถ **อกโกจฉิ** -อิติ: อกโกสิ.

อวริ -อิติ: ปหริ.

อชินิ -อิติ: กุฏสกุชชี โอตารเณน วา วาทปปฏิวาเทน วา กรณตตริยกรเณน วา ม อเชสิ.

อหาสี -อิติ: มม สนตกั วตถาทีสุ ยงกิลยจิเทว อวหริ.

เย จ ต -อิติ: เยเกจิ เทวา วา มนุสสา วา คหุฏฐา วา ปพพชิตา วา ต ‘อกโกจฉิ มนติอาทิวตตุกั โกร
สกุฏฐริ วิย นทธินา ปุตติมจฉาทีนิ วิย จ กุสาทีหิ ปุนปุน เวฐุนดา อุนยหนติ, เตส สกั อุปนุน เวร น สมมติ น อุปสมมติ.

เย จ ต นุนยหนติ -อิติ: อสตีอมนสิการวเสน วา กम्मปจจเวกขณวเสน วา เย ต อกโกสาทิวตตุกั โกร
“ตยาปิ โกจิ นิโทโส ปุริมภเว อุกกุฏโฐ ภวิสสติ, ปหโฐ ภวิสสติ, กุฏสกุชชี โอตาระตวา ชิโต ภวิสสติ,
กสสจ เต ปสยห กิลยจิ อจฉินน ภวิสสติ;

ตสมา นิโทโส หุตวาปิ อกโกสาทีนิ ปาปุณาสี -อิติ เอว น อุนยหนติ, เตส ปมาเทน อุปนุนมปิ เวร
อิมินา อุนยหนเนน นิรินธโน วิย ชาตเวโท อุปสมมติ -อิติ.

เทสนาปริโยसानะ สตสทสสภิกขุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปุณีส.

ฌมมเทสนา มหาชนสส สาทถิกา อโหสิ.

ทุพพโจปิ สวโจ ชาโต -อิติ.

๔. กาลียกขินิยา อุปุตติวตถุ.

“น ทิ เวเรน เวรานิ -อิติ อิมม เทสนน สุตถา เขตวเน วิหรนโต อญญตรํ วณมิตถิ อารพภ กเถสิ.

[มารดาหารรยาให้บุตร]

เอโก กิร กุญมพิกปุตุโต ปิตริ กาลกเต เขตเต จ ฆเร จ สพพกมมานิ อุตตนาเว กโรนโต มาตรํ ปฏิชคคิ.

อถสสา มาตา “กุมาริกํ เต ตาต อาเนสสามิ -อิติ อาห.

“อมม มา เอวํ วเทถ, อหํ ยาวชีวํ ตุมहे ปฏิชคคิสสามิ -อิติ.

“ตาต เขตเต จ ฆเร จ กิจจํ ตวเมว กโรสิ, เตน มยหํ จิตตสุขํ นาม น โหติ, อาเนสสามิ เต -อิติ.

โส ปุนปฺปุนํ ปฏิชคคิปีตวาปิ ตุนหิ อโหสิ.

สา เอกํ กุลํ คนตุํ เคหา นิภขมิ.

อถ นํ ปุตโต “กตรกุลํ คจจถ -อิติ ปุจจิตวา, “อสุกนนาม -อิติ วุตเต, ตตถ คมนํ ปฏิเสธเตวา อุตตโน อภิรุจิตํ กุลํ อาจิกขิ.

สา ตตถ คนตวา กุมาริกํ วาเรตวา ทิวสํ ววญฺญูเปตวา ตํ อาเนตวา ตสส ฆเร อกาสิ.

สา วณฺณา อโหสิ.

อถ นํ มาตา “ปุตต ตวํ อุตตโน รุจिया กุมาริกํ อานาเปสิ. สา อิทานิ วณฺณา ซาตา. อุปุตตกถจ นาม กุลํ วินสฺสตี.

ปเวณิ น ฆญฺญิติ. เตน อญฺญํ เต กุมาริกํ อาเนสสามิ -อิติ “เตน อลํ อมม -อิติ วุจจมานาปิ ปุนปฺปุนํ กเถสิ.

วณฺมิตถิ ตํ กถํ สุตวา “ปุตตา นาม มาตาปีตุนํ วจนํ อติภกมิตฺตุนํ สกโกนติ.

อิทานิ อญฺญํ วิชายนี อิตถิ อาเนตวา มํ ทาสีโกเคน ภุญฺชิสฺสตี ยนฺนุนาหํ สยเมเวกํ กุมาริกํ อาเนยฺย -อิติ จินเตตวา

เอกํ กุลํ คนตวา ตสสตาถ กุมาริกํ วาเรตวา “กินนามเต อมม วเทสิ -อิติ เตหิ ปฏิชคคิตวา

“อหํ วณฺณา. อุปุตตํ กุลํ วินสฺสตี. ตุมหากํ ชีตา ปุตตํ ปฏิลภิตวา กุญฺมพสฺส สามินิ ภวิสฺสตี. เทถ ตํ มยหํ สามิกสฺส -อิติ

ยาจิตวา สมฺปฏิจฺจาเปตวา อาเนตวา สามิกสฺส ฆเร อกาสิ.

อถสสา เอตทโหสิ “สจายํ ปุตตํ วา ชีตรํ วา ลภิสฺสตี, อยเมว กุญฺมพสฺส สามินิ ภวิสฺสตี,

ยถา ทารกํ น ลภตี, ตเถว นํ กาทุํ วญฺญูตี -อิติ.

[เมียบลวงปรุงยาทำลายครรภ์เมียน้อย]

อถ นํ อาห “ยทา เต กุจฺฉิยํ คพโภ ปติญฺฐาตี, ตทา เม อาโรเจยยาสิ -อิติ.

สา “สาธุ -อิติ ปฏิสุตวา, คพโภ ปติญฺฐิต, ตสสา आरोजेสิ.

ตสสา ปน สาเยว นิจฺจํ ยาคุภตตํ เทตี.

อดสสา อาหารเนว สหธิ คพภปาตนเกสซุช อทาสี.

คพโภ ปติ.

หุติยมปิ คพภ ปติภูจฺจเต, ตสสา อาโรเจสิ.

อิตรปิ หุติยมปิ ตเถว ปาเตสิ.

อด นํ ปฏฺวิสสทฺธิโย ปุจฺจิสฺสุ “กจฺจ เต สปัตตี อนฺตรายํ กโรติ -อิติ.

สา ตมตฺถํ อาโรเจตวา “อนฺรพาลे กสฺมา เอวมกาสี, อยํ ทว อิสฺสรียภเยน คพภปาตนเกสซุช โยเซตวา เทติ,
เตน เต คพโภ ปตติ, มา ปุณฺ เอวมกาสี -อิติ วุตฺตา ตติยวาเร น กเถสิ.

อดสสา อิตรา อุทฺรํ ทิสฺวา “กสฺมา มยฺหํ คพภสฺส ปติภูจฺจิตถาวํ น กเถสิ -อิติ วุตฺวา,
“ตวํ มํ อานตฺวา เทว วาเร คพภํ ปาเตสิ กิมตฺถํ ตฺยหํ กเถมิ -อิติ วุตฺเต, “นฺนฺฐาทานิมหิ -อิติ จินฺเตตฺวา
ตสสา ปมาทํ โอลเณตฺติ, ปริณเต คพภ, โอลกาสํ ลภิตฺวา เกสซุช โยเซตวา อทาสี.

คพโภ ปริณตตฺตา ปตติ อสฺกโณนฺโต ติริยํ นิปชฺชติ.

ติพฺพา ขรา เวทนา อุปฺปชฺชติ.

ชีวิตสํสยํ ปาปฺปณิ.

สา “นาสิตมฺหิ ตยา, ตวเมว มํ อานตฺวา ตโย ทารเก นาเสสิ,
อิทานิ สยํปิ นสฺสามิ อิตฺทานิ จุตฺตา ยกฺขินิ หุตฺวา ทว ทารเก ขาทิตฺถํ สมตฺถา หุตฺวา นิพฺพตฺเตยฺยํ -อิติ ปตฺถนํ ฐฺเปตฺวา
กาลํ กตฺวา ตสฺมีเยว เคเห มชฺชาริ หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

อิตรปิ สามิโก คเหตฺวา “ตยา เม กุลฺลฺปะจฺเจเท กโต -อิติ กปฺปรชนฺนุกาทีหิ สฺโปถิตํ โปเถสิ.

สา เตเนววาพาเณ กาลํ กตฺวา ตตฺเถว กุกฺกุฏี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

[ผลัดกันสังหารคนละชาติ ด้วยอำนาจผูกเวร]

น จิรสฺเสว กุกฺกุฏี อดฺฆานิ วิชಾಯิ.

มชฺชาริ อาคนฺตฺวา ตานิ ขาทิ.

หุติยมปิ ตติยมปิ ขาทิเยว.

กุกฺกุฏี “ตโย วาเร มม อดฺฆานิ ขาทิตฺวา อิทานิ มปิ ขาทิตฺถากามาสี, อิตฺทานิ จุตฺตา ตํ สปัตตํ ขาทิตฺถํ ลเภยฺยํ -อิติ
ปตฺถนํ กตฺวา ตโต จุตฺตา ทีปนี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

อิตรปิ มิตฺติ หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

ตสสา วิชาตวิชาตกาเล ทีปนี อาคนตวา ตโย วาเร ปุตตเก ขาทิ.

มีคิ มรณกาเล “อิมาย เม ติกขตตุ ปุตตา ขาทิตา, อิทานิ มปี ขาทิสสตี, อีโตทานิ จุตตา เอต สปุตตัง ขาทิตุ ลเภยยัง -อิตี ปตถนัง กตวา กาลัง กตวา ยกขินี หุตวา นิพพตติ.

ทีปนีปี ตโต จุตตา สาวตถียัง กุลธิตา หุตวา นิพพตติ.

สา วุฑฒิปปตตวา ทวารคาเม ปติกุลัง อคมาสี.

อปรภาเค ปุตตัง วิชาเย.

ยกขินี ตสสา ปยสหายิกาวณณเณ อาคนตวา “กุหี เม สหายิกา -อิตี ปุจจติ.

“อนโตคพะเภ วิชาตา -อิตี อาหังสุ.

สา ตัง สุตวา “ปุตตัง นุ โข วิชาตา อุททาหุ ธีตริ, ปสสิสสามิ นัง -อิตี ปวิสิตวา ปสสนตี วีย ทารกั คเหตุวา ขาทิตวา คตา.

หุตติยวาเรปี ตเถว ขาทิ.

ตติยวาเร อิตรา ครุคพะภา” หุตวา สามิกัง อามนเตตวา “สามิ

อิมสมิ ฐาเน เอกา ยกขินี มม เทว ปุตเต ขาทิตวา คตา, อิทานิ มม กุลเคหัง คนตวา วิชาเยสสามิ -อิตี กุลเคหัง คนตวา วิชาเย.

ตทา सा ยกขินี อุททวารัง คตา โหติ.

เวสสวณสส ทิ ยกขินิโย วาเรน อนโตตตโต สีสปรมปราย อุทกั ออาหารนติโย จาตุมาสจเจนปี ปณจมาสจเจนปี มุจจนติ.

อปรา กิลนตกาเยา ซีวิตกขยปี ปาปุณนติ.

สา ปน อุททวารโต มุตตมตตาว เวเคน ตัง ฆริ คนตวา “กุหี เม สหายิกา -อิตี ปุจจติ.

“กุหี นัง ปสสิสสสิ, ตสสา อิมสมิ ฐาเน ชาตทารเก ยกขินี ขาทิติ, ตสมา กุลเคหัง คตา -อิตี.

สา “ยตถ วา ตตถ วา คจจตุ, น เม มุจจิสสตี -อิตี เวรเวคสมุสสาหิตา นคราภิมุซี” ปกขนุทิ.

อิตราปี นามคคหมทิวเส ตัง ทารกั นหาเปตวา นามัง กตวา “สามิ อิทานิ สกฆริ คจจาม -อิตี ปุตตัง อาทาย

สามิเกน สหิธี วิหารมชมคเตน มคเคน คจจนตี ปุตตัง สามิกสส ทตวา วิหารโปกขณิยัง นหาตวา อุตตริตวา ปุตตัง คเหตุวา,

สามิเก นหายนเต, ปุตตัง ปายมานา ฐิตา ยกขินี อาคจจนตี ทิสวา สยขานิตวา

“สามิ เวเคน เอหิ อยัง สา ยกขินิ -อิตี อุจจาสหัง กตวา ยาว ตสสาคนนัง สณฐาตุ อสกโกณตี นินวตติตวา

อนโตวิหาราภิมุซี” ปกขนุทิ.

---

๑ ม. ย. ครุการา.

๒ นคราภิมุขินีตี ยุตตตริ.

๓ อนโตวิหาราภิมุขินีตี ยุตตตริ.

[เวรไม่ระงับด้วยเวร แต่ระงับได้ด้วยไม่ผูกเวร]

ตสมิ สมเย สตถา ปริมชชเฒ ฌมมึ เทเสติ.

สา ปุตตํ ตถาคตสส ปาทปิฏฐเฐ นิชชชาเปตวา “ตุมหากํ มยา เอส ทินโน, ปุตตสส เม ชีวิตํ เทถ -อติ อาห.

ทวารโกฏฐเก อธิวตโถ สุมนเทโว ยกขินิยา อนโต ปวิสิตุํ นาทาสี.

สตถา อานนทเถโร อามนเตตวา “คจฉานนท, ตํ ยกขินิ ปกโกส -อติ อาห.

เถโร ตํ ปกโกสิ.

อิตรวา “อัย ฆนเต อากจฉติ -อติ อาห.

สตถา “เอตฺ, มา สททํ อกาสิ -อติ วตวา ตํ อากนตวา ฐิตํ

“กสมมา เอวํ กโรสิ, สเจ ทิ ตุมเห มาทิสสส พุทฺสส สมนุชชีการวํ นาคมิสสถ,

อหินกุลานํ วิย เวรํ อจฉนพทนานํ วิย กาโกพุกานํ วิย จ กปปฏิฐิติกํ โว เวรํ อภวิสส. กสมมา เวรปฏิเวรํ กโรถ.

เวรํ ทิ อเวเรน อุปสมมติ, โน เวเรน -อติ วตวา อิมํ คาคมาห

“น ทิ เวเรน เวรานิ

สมมนตฺธิช กุทางนํ.

อเวเรน จ สมมนติ

เอส ฌมโม สนนตโน -อติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ น ทิ เวเรน -อติ: ยถา ทิ เขพสิงฆานิภาทิสสุจิมกขิตฐานํ เตเหว อสุจิทิ โชวนโตปิ สุตฺธํ นิคคนธํ กาทุํ น สกโกติ,
อถโข ตํ ฐานํ ภิโยโส มตตาย อสุทฺตรณจ ทฺคคณธตรณจ โหติ;

เอวเมว อโกสนตํ ปจจกโกสนโต ปหฺรณตํ ปฏิปฺหฺรณโต เวเรน เวรํ วุสเมตฺตุํ น สกโกติ, อถโข ภิโย ภิโย เวรเมว กโรติ.

อติ เวรานิ นาม เวเรน กิสมิถจิปิ กाले น สมมนติ, อถโข วทณฺตเยว.

อเวเรน จ สมมนติ -อติ:

ยถา ปน ตานิ เขพาทินิ อสุจินิ วิปฺสนเนน อุกเณน โหวิยมานานิ วินสสนติ, ตํ ฐานํ สุตฺธํ โหติ นิคคนธํ;

เอวเมว อเวเรน ขนติเมตฺโตทเณน โยนิโสมนสิกาเรน ปจจเวกฺขเณน เวรานิ วุสสมมนติ ปฏิปฺสสมณฺตเยว อภาวํ คจฉนติ.

เอส ฌมโม สนนตโน -อติ:

เอส อเวเรน เวรวุสสมนสงขาโต โปราณโก ฌมโม สพเพสํ พุทฺทปจเจกพุทฺทชชีมาสวานํ คตมคฺโค -อติ.

คากาปริโยसाने सा यगखिनि सोदापत्तिमेले पतिष्ठति.

สมปตตปริสายปิ เทสนา สาทถิกา อโหสิ.

[นางยักษิณีรู้ฝนมากฝนน้อย]

สตถา ตํ อติถิ อาห “เอติสสา ตว ปุตตํ เททิ -อติ.

“ภายามิ ภนเต -อิติ.

“มา ภายิ, นตถิ เต เอตํ นิสสาย ปริปนฺโน -อิติ.

สา ปุตตํ ตสฺสา อทาสี.

สา ตํ คเหตุวา จุมพิตวา อาลึงคิตวา ปุน มาตฺยเวท ทตฺวา โรทิตฺตํ อารภี.

อถ นํ สตถา “กิเมตํ -อิติ ปุจฺฉี.

“ภนเต อหํ ปุพฺเพ ยถา ตถา ชีวิทํ กปฺเปตฺตีปี กุจฺฉิปุริ นาม นาลตถํ, อิทานิ กถํ ชีวิสสามิ -อิติ.

อถ นํ สตถา “มา จินตยิ -อิติ สมสฺสาเสตฺวา ตํ อิตถิ อาท

“อิมิ เนตฺวา อตฺตโน เคะเห นิवासาเปตฺวา อคฺคยาคุมฺตเตหิ ปฏฺชิคฺคาหิ -อิติ.

สา ตํ เนตฺวา ปิฏฺฐิวฺเส ปติฏฺฐาเปตฺวา อคฺคยาคุมฺตเตหิ ปฏฺชิคฺคิ.

ตสฺสา วิทฺธิปฺรณฺทกาเล มุสลํ มุทฺธํ ปฺรณฺทํ วิย อุปฺภูจฺฐาติ.

สา สหายิกํ อามนฺเตตฺวา “อิมสฺมี ฐฺาเน วสิตฺตํ น สกฺขิสสามิ, อณฺญตถ มํ ปติฏฺฐาเปหิ -อิติ วตฺวา

“มุสลฺลสาลาเย อุกฺกจาภฺยํ อุทฺเทน นิมฺพโกเส สงการกฺกุ ความทฺวาเร -อิติ เอเตสุ ฐฺาเนสุ ปติฏฺฐาปีตฺวาปี

“อิธ เม มุสลํ สีสํ ภินฺทนต์ วิย อุปฺภูจฺฐาติ, อิธ ทารกา อุจฺฉิฏฺฐทกํ โอตฺทาเรนฺติ, อิธ สุนฺชา นิปฺชชฺนติ,

อิธ ทารกา อสุจํ กโรนฺติ, อิธ กจฺวรํ ฉพฺเพนฺติ, อิธ ความทฺวารกา ลกฺขโยคฺคํ กโรนฺติ -อิติ สพฺพานิ ตานิ ปฏฺทิกฺขิปี.

อถ นํ พหิตฺคาเม วิวิทฺโตกาเส ปติฏฺฐาเปตฺวา ตตถ ตสฺสา อคฺคยาคุมฺตตาทินิ หริตฺวา ปฏฺชิคฺคิ.

สา ยกฺขินี เอวํ จินฺเตสิ “ออยฺ เม สหายิกา อิทานิ พฺหุปการฺรา, หนฺทาหํ กิณฺจิ ปฏฺทิคฺคณํ กโรมิ -อิติ

“อิมสฺมี สํวจฺนเร สุพฺพภูฏฺฐิกา ภวิสฺสติ, ถลฺลฐฺาเน สสฺสํ กโรหิ,

อิมสฺมี สํวจฺนเร พุพฺพภูฏฺฐิกา ภวิสฺสติ, นินฺนฐฺาเนเยว สสฺสํ กโรหิ -อิติ สหายิกาย อโรเจสิ.

เสสฺชเนหิ กตฺสสฺสํ อติอุทฺเท^๑ วา อนฺทเกน^๒ วา นสฺสติ.

ตสฺสา สสฺสํ อติวิย สมปฺชชฺติ.

[นางยักษิณีนีเริ่มตั้งสลาภกัทร]

อถ นํ “อมมฺ ตยา กตํ สสฺสํ เนว อจฺจาทเกน นสฺสติ น อนฺทเกน^๒ นสฺสติ, สุพฺพภูฏฺฐิพฺพภูฏฺฐิภาวํ ญตฺวา กมฺมํ กโรสิ,
กี นุ โข เอตํ -อิติ ปุจฺฉีสุ.

---

๑ อจฺจาทเกนาติ ยุตฺตตรํ.

๒ อนฺทเกนาติ ยุตฺตตรํ.

“อมหากัม สหายิกา ยกขินิ สุพพภูตฺติทพพภูตฺติภาวํ อัจจิกขติ, มยํ ตสสา วจเนน ถลนินนเนสฺสุ สสสานิ กโรม,
เตน โน สสสํ สมปชชติ, กิ น ปสฺสถ นิพพชํ อมหากัม เคหโต ยาคุกตตาทินิ หริยมานานิ, ตานิ เอติสฺสา หริยนฺติ,
ตุมहेปิ เอติสฺสา อคฺคยาคุมตตาทินิ หรถ, ตุมหากมปิ กมมนเต โอลเกสฺสติ -อิติ.

อถสสา สกลนคฺรวาสิน สกการํ กรีสฺสุ.

สาปิ ตโต ปฏฺฐาย สพเพสํ กมมนเต โอลเกนตี ลากคฺคปตฺตา อโหสิ มหาปริวารา.

สา อปรภาเค อฏฺฐ สลากภตฺตานิ ปฏฺฐเปสิ.

ตานิ ยาวชชกาลา ทิยนฺติเยว.

อิทํ กาลียกขินิยา อุปปตติวตถุ.

---

๕. โกสมพิกวตฺถ.

“ปเร จ น วิชานนฺติ -อิตฺติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตถา เขตวเนน วิหรนฺโต โกสมพิเก ภิภุช อารพฺภ กเถสิ.

[พระวินัยตรงกับพระธรรมกถึกะถกเถียงกันเรื่องวินัย]

โกสมพิยํ ทิ โขสิตารามे ปญจสตปญจสตปวิวารวาทเว ภิภุช วิหริสฺสุ วินยโร จ ฌมฺมกถิกเก จ.

เตสุ ฌมฺมกถิกเก เอกทิวสํ สรีรวลลขํ กตฺวา อุทกโกฏฐเก อัจฉนอุทกาวเสสํ ภาชเน รุเปตฺวา นิภุชมิ.

ปจฺฉา วินยโร ตตฺถ ปวิฏฺฐุ ตํ อุทกํ ทิสฺวา นิภุชมิตฺวา อิตฺรํ ปุจฺฉิ “อาวุโส ตยา อุทกํ รุเปตํ -อิตฺติ.

“อาม อาวุโส -อิตฺติ.

“กึ ปเนตถ อาปตฺติภาวํ น ชานาสี -อิตฺติ.

“อาม น ชานามิ -อิตฺติ.

“โหตฺวาโส, เอตถ อาปตฺติ -อิตฺติ.

“เตนทึ ปฏิกฺกิสฺสามิ น -อิตฺติ

“สเจ ปน เต อาวุโส อสฺสจิจฺจ อสฺติยา กตํ, นตฺถิ อาปตฺติ -อิตฺติ.

โส ตสฺสา อาปตฺติยา อนาปตฺติทิสฺสุ อโหสิ.

วินยโรปิ อตฺตโน นิสฺสิตกานํ “ออย ฌมฺมกถิกเก อาปตฺตี อาปชฺชมาโนปิ น ชานาติ -อิตฺติ อาโรเจสิ.

เต ตสฺส นิสฺสิตเก ทิสฺวา “ตุมหากํ อุปชฺชมาโย อาปตฺตี อาปชฺชิตฺวาปิ อาปตฺติภาวํ น ชานาติ -อิตฺติ อาหํสุ.

เต คนฺตฺวา อตฺตโน อุปชฺชมายสฺส อาโรเจสุ.

โส เอวมาห “ออย วินยโร ปุพฺเพ “อนาปตฺตีติ วตฺวา อิทานิ ‘อาปตฺตีติ วตฺติ, มุสาวาทึ เอโส -อิตฺติ.

เต คนฺตฺวา “ตุมหากํ อุปชฺชมาโย มุสาวาทึ -อิตฺติ กถียิสฺสุ.

เต เอวํ อญฺญมญฺญู กลทํ วทฺธมยิสฺสุ.

ตโต วินยโร โอกาสํ ลภิตฺวา ฌมฺมกถิกสฺส อาปตฺติยา อทสฺสเน อุทฺเทปนียกมมํ อกาสิ.

ตโต ปฏฺฐาย เตสํ ปจฺจยทายกา อุปฏฺฐากาปิ เทว โกฏฐาสา อหสิ.

โหววาทปฏิกฺคาทิกา ภิภุชุนิโยปิ อารกฺขเทวตาปิ ตาสํ สนฺทิสฺสุสมภตฺตา อากาสฏฺฐเทวตาปิ ยาว พฺรหฺมโลกาปิ สพฺเพ ปุณฺณชฺชา เทว ปกฺขา อหสิ.

ยาว อภิภูฏภวณา ปน เอกนินนาท โกลาหล อคมาสิ.

[พระศาสดาตรัสสอนให้สามัคคีกัน]

อเถโก ภิกขุ ตถาคตฺ ออุปสงกมิตวา

อุกฺเขปกานํ “ธมฺมิเกเนวಾಯํ กมฺเมเน อุกฺขิตโต -อิตฺติ ลทฺธิ

อุกฺขิตตานุวตฺตกานํ “อธมฺมิเกเน กมฺเมเน อุกฺขิตโต -อิตฺติ ลทฺธิ

อุกฺเขปกเทหิ วาริยมานานปี จ เตสํ ตํ อนุปริวารेतวา วิจฺรณภาวํ อาโรเจสิ.

ภควา “สมคฺคา กิร โหนตุ -อิตฺติ เทว วาเร เปเสตวา “น อิจฺฉนฺติ ฆนฺเต สมคฺคา ภวิตฺตํ -อิตฺติ สุตฺวา

ตติยวาเร “ภินฺโน ภิกฺขุสงฺฆเ ภินฺโน ภิกฺขุสงฺฆเ -อิตฺติ สุตฺวา

เตสํ สนฺตํ คณฺตวา อุกฺเขปกานํ อุกฺเขปนเ อิตฺเรสญจ อาปตฺตติยา อทสฺเสน อาทินฺวํ กเถตวา

ปุน เตสํ ตตฺถเว เอกสิมายํ อโปสธาทีนํ อนุชานิตวา

ภตฺตคฺคาทีสุ ฆนฺตชนชาตานํ “อาสนนฺตริกาย นิสิตฺตพฺพํ -อิตฺติ ภตฺตคฺเค วตฺตํ ปญฺญาเปตวา

“อิทานปี ฆนฺตชนชาตา วิหรนฺติ -อิตฺติ สุตฺวา

ตตฺถ คณฺตวา “อลํ ภิกฺขเว มา ฆนฺตชนนฺตืออาทีนํ วตฺวา

“ภิกฺขเว ฆนฺตชนกลหวิคฺคหวิวาทา นามเมเต อนตฺถการกา กลหํ นิสฺสาย ทิ ลมฺภิกกาปี สกฺกณิกา หตฺถินาคํ ชีวิตกฺขยํ ปาเปสิ -อิตฺติ

ลมฺภิกกาชาตํ กเถตวา

“ภิกฺขเว สมคฺคา โหถ มา วิวถล วิวาทํ นิสฺสาย ทิ อเนกสทฺสสวณฺณกาปี ชีวิตกฺขยํ ปตฺตา -อิตฺติ วณฺณกาชาตํ กเถสิ.

[ตรัสสอนเท่าไรก็ไม่เชื่อ]

เอวปี เตสํ วจัน อนาทิยนเตสํ,

อญฺญตฺเรน ธมฺมวาทีนา ตถาคตฺสสุ วิหะสิ อนิจฺฉนฺเตน “อาคเมตฺ ฆนฺเต ภควา ธมฺมสฺสามิ,

อปโปสสุโก ฆนฺเต ภควา ทิภูฏธมฺมสุขวิหารํ อนุยฺตุโต วิหฺรตุ,

มยเมเตน ฆนฺตชนน กลเหน วิคฺคเหน วิวาทเน ปญฺญายิสฺสาม^๑ -อิตฺติ วุตฺเต,

“ภูตฺตพฺพํ ภิกฺขเว พาราณสิยํ พฺรหฺมทตฺโต นาม กาสีราชา อโหสิ” -อิตฺติ

พฺรหฺมทตฺเตน ทิฆิตฺติสฺส โกสฺสรณฺโณ รุขํ อจฺฉินฺทิตวา อญฺญาตฺกเวเสน วสนฺตสฺส มาริตภาวญฺเจว

ทิฆาฏุมฺมาเรน อตฺตโน ชีวิตเ ทินฺเน ตโต ปญฺญาเย เตสํ สมคฺคภาวญฺจ กเถตวา

“เตสํ ทิ นาม ภิกฺขเว ราชุนํ อาทินฺนทณฺฑานํ อาทินฺนสฺตถานํ เอวรूपํ ขนฺติโสฺรจฺจํ ภวิสฺสติ

อิธ โข ตํ ภิกฺขเว โสเถถ, ยํ ตุมฺเห เอวํ สวากฺขาเต ธมฺมวินเย ปพฺพชิตา สมานา ขมา จ ภเวยยาถ โสธา^๒” จ -อิตฺติ

โหวทิตฺวาปี เนว เต สมคฺเค กาทฺตุ อสฺกขิ.

---

๑ วิ. มห. ๕/๓๒๑, ๓๒๒, ๓๓๕.

๒ วิ. มห. ๕/๓๒๒.

๓ วิ. มห. ๕/๓๓๔-๓๓๕.

[พระศาสดาทรงระอา จึงเสด็จหนีไปจำพรรษาอยู่ป่ารกชัฏวัน]

โส ตาย อากิณณวิหารตาย อุกกณฐิตโต “อหัง โข อิทานิ อากิณโณ ทุกขัง วิหารามิ, อิเม จ ภิกขุ มม วจันนํ น กโรนติ,
ยณนุนาหัง เอโก คณมหา วุปกฏฐโร วิหเรยยัง -อิติ จินเตตวา โกสมพิยํ ปิณฑาย จริตวา อนปโลเกตวา ภิกขุสงฆ์
เอกโกว อตตโน ปตตจิวรมาทาย พาลกโลณการามํ คนตวา ตตถ ภคฺตุเถรสส เอกจาริกวตฺตํ กเถตวา
ปาจันวสมิคทาเย ตินฺณํ กุลปุตตานํ สามคฺคีรसानิสฺสํ กเถตวา เยน ปาโรเลยยํ ททวสริ.

[พวกอุบาสกทรมานภิกษุ]

ตตร สุทํ ภควา ปาโรเลยยํ อุปนิสสาย รุกชิตวนสนฺเต ภาทสาลมุเล ปาโรเลยยเกน หตถินา อุปฏฐियมาโน
ผาสูกํ วสฺสวาสํ วสิ.

โกสมพิวาสีโนปิ โข อุปาสกา วิหารํ คนตวา สตถารํ อปสสนตา “กุหิ ฆนเต สตถา -อิติ ปุจฺจิสฺสุ.

เต ภิกขุ อาหํสุ “ปาโรเลยยกวนสนฺทํ คโต -อิติ.

“กึการณา ฆนเต -อิติ.

“อมฺเห สมคฺเค กาทุํ วายมิ, มยํ ปน น สมคฺคา อหุมฺหา -อิติ.

“ฆนเต ตุมฺเห สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา, ตสฺมี สามคฺคี กโรนเตปิ, สมคฺคา น อหฺวตถ -อิติ.

“เอวมาวุโส -อิติ.

มนุสฺสา “อิเม สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา, ตสฺมี สามคฺคี กโรนเตปิ, สมคฺคา น ชาตา.

มยํ อิเม นิสฺสาย สตถารํ ฏฺฐจฺจํ น ลภิมฺหา, อิเมสํ เนว อาสนํ ทสฺสาม, น อภิวาทนาทีนํ กริสฺสาม -อิติ
ตโต ปฏฺฐาย เตสํ สามิจิมตตกปิ น กริสฺสุ.

เต อุปฺปาหารตาย สฺสสมานา กติปาเหเนว อุชฺคา หุตฺวา อญฺญมญฺญํ อจฺจยํ เทเสตฺวา ขมาเปตฺวา

“อุปาสกา มยํ สมคฺคา ชาตา, ตุมฺहेปิ โน ปุริมสฺทิสฺวา โหถ -อิติ อาหํสุ.

“ขมาปิโต ปน โว ฆนเต สตถา -อิติ.

“น ขมาปิโต อาวุโส -อิติ.

“เตนหิ สตถารํ ขมาเปถ, สตถุ ขมาปิตกาเล มยํปิ ตุมฺหากํ ปุริมสฺทิสฺวา ภวิสฺสาม -อิติ.

เต อนฺโตวสฺสกาเวณ สตถุ สนฺติกํ คนฺตุํ อวิสฺหนตา ทุกฺเขน ตํ อนฺโตวสฺสํ วิตฺตินาเมสฺสุ.

[ช้างป่าโรเลยยกะอุปัฏฐากพระศาสดา]

สตถา ปน เตน หตถินา อุปฏฐियมาโน สฺขํ วสิ.

โสปี คณํ ปหาย ผาสฺววิหารตถาย ตํ วนสนฺทํ ปาโรสิ.

“ยถาห?

“อหฺ โข^๑ อากิณโณ วิหรามิ หตฺถิหิ หตฺถินิหิ หตฺถิกลภะหิ^๒ หตฺถิจฉาเปหิ, ฉินฺนคคานิ เจว ตินฺมานิ ขาทามิ,
โอมคโคภคคณจ เม สาขาภคฺ ขาทนฺติ, อาวิลานิ จ ปานีนยานิ ปิวามิ,
โอมคานตสส^๓ เม อุตฺตติณฺนสส หตฺถินิโย กายํ อุปนฺนํสนฺติโย คจฺจนฺติ,^๔
ยณฺนุนาหํ เอโก คณฺมมหา วุปกฺกุโร วุหเรยฺยํ -อิติ.

อลฺลโ ส หตฺถินาโค ยฺยูถา อปกฺกมฺม, เยน ปารีเลยยํ รกฺขิตฺวานสฺสนฺโต ภาทฺทสาลมฺมูถํ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา จ ปน ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา โอลฺลเกนฺโต อณฺณํ กิณฺจิจิ อทิสฺวา ภาทฺทสาลมฺมูถํ ปาเทน ปหฺรณฺโต
ตจฺเจตฺวา โสณฺฑาย สาขํ คเหตุวา สมฺมชฺชิตฺ.

ตโต ปฏฺฐาย โสณฺฑาย ฆมฺมํ คเหตุวา ปานีนํ ปรีโฆชนีนํ อุปฺภูตฺตเปติ, อุณฺโหนทเกน อตฺถ สติ, อุณฺโหนทํ ปฏฺฐียาเทติ.

กถ?

หตฺถเณน กฏฺฐานิ ฆสฺสิตฺวา อคฺคํ สมฺปาเทติ, ตํ ทารุณิ ปกฺขิปนฺโต ขาเลตฺวา ตตฺถ ปาสาณํ ปจิตฺวา
ทารุณฺฑเณน ปวณฺณุตฺวา ปรีจฉินฺนํย ขุทฺทกโสมฺนชฺชิตํ ชิปติ ตโต หตฺถํ โอมคานเรตฺวา อุทกสฺส ตตฺตภาวํ ขานิตฺวา
คณฺตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺ.

สตถา “อุทกํ เต ตาปีตํ ปารีเลยยก -อิติ วตฺวา ตตฺถ คณฺตฺวา นหายติ.

อลฺลสฺส นานาวิธานิ ผลานิ อาหริตฺวา เทติ.

ยथा ปน สตถา คามํ ปิณฺฑาย ปวิสฺติ, ตथा สตถุ ปตฺตจิวฺรมาทาย กุมฺภํ ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา สตถารา สหฺธิเยว คจฺจติ.

สตถา คามฺปจาร์ ปตฺวา “ปารีเลยยก อีโต ปฏฺฐาย ตยา คณฺตํ สกฺกา, อาหฺร เม ปตฺตจิวฺรํ -อิติ อาหฺราเปตฺวา
คามํ ปิณฺฑาย ปวิสฺติ.

โสปี ยาว สตถุ นิกฺขมฺนา ตตฺถเว รุตฺตฺวา สตถุ อากมฺนกาเล ปจฺจคฺคมนํ กตฺวา ปุริมฺนเยเนว ปตฺตจิวฺรํ คเหตุวา
วสนฺนุฏฺฐาเน โอมคานเรตฺวา วตฺตํ ทสฺเสตฺวา สาขาย วิชฺติ.

รตฺถิตี วาลมิกปรีปนฺณนิวารณฺตถํ มหนฺตํ ทณฺฑํ โสณฺฑาย คเหตุวา

“สตถารํ รกฺขิตฺสสามิ -อิติ ยาว อรฺุณฺคคฺมฺนา วนฺสณฺฑสฺส อนฺตรนฺตเร วิจฺรติ.

ตโต ปฏฺฐายเเว กิร โส วนฺสณฺโต รกฺขิตฺวานสฺสนฺโต นาม ชาโต.

อรฺุณฺณ อุกคฺเต, มุโขทกทานํ อาทึ กตฺวา เตเนว อุปาเยน สพฺพวตฺตานิ กโรติ.

---

๑ ปาลียมฺปน อหฺ โข เอตาหิ อากิณโณติ ทิสฺสติ.

๒ ย. หตฺถิกฺุภะหิ.

๓ ตตฺถเว โอมคานา จ เมติ.

๔ อีโต ปรี อากิณโณ ทุกฺขํ น ผาสฺ วิหรามิ. ยณฺนุนาหนฺติ.

[วามรถายรวงน้ำผึ้ง]

อเถโก มกโกฏฐ ตํ ทตถิ อุกุฏฐาย สมภูฏฐาย ตถาคตตสส อภิสมาจาริกํ กโรนตํ ทิสฺวา “อหิปี กิลยจิเทว กริสฺสามิ -อิตฺติ วิจฺรณโต เอกทิวสํ นิम्मกฺขิกํ ทนฺทกมรฺอุปฺพลํ ทิสฺวา ทนฺทกํ ภยฺชิตฺวา ทนฺทกเณว สทฺธิ มรฺอุปฺพลํ สตถุ สนฺตีกํ หริตฺวา กทลิตฺตํ ฉินฺทิตฺวา ตตถ ฐฺเปตฺวา อทาสี.

สตถา คณฺหิ.

มกโกฏฐ “กริสฺสตี นุ โข ปริโณคํ น กริสฺสตี -อิตฺติ โอลเณนโต คเหตุว นิสฺสินํ ทิสฺวา “กึ นุ โข -อิตฺติ จินฺเตตฺวา ทนฺทกโกฏฐิ คเหตุว ปริวตเตตฺวา อุปฺปารเณโต อนฺทกานิ ทิสฺวา ตานิ สณฺนิกํ อปเนตฺวา ปุณ อทาสี.

สตถา ปริโณคมาสิ.

โส ตฺถุฏฐมานโส ตํ ตํ สาขํ คเหตุว นจฺจนโต อุกุฏฐาสี.

อถสส คหิตสาขาปิ อุกกนฺตสาขาปิ ภิชฺชิ.

โส เอกสมิ ฆาณฺมตถเก ปตฺติว นินฺพิทฺทคตโต ปสนฺเนเนว จิตฺเตน กาลํ กตฺวา ตาวตีสฺวเนน ตีสโยชนิกเก กนกวิมานเน นินฺพิทฺตติ อจฺจรสาสทฺสปริวารโ อโหสิ.

[พญาช้างสังเกตตวัตรพระอานนท]

ตถาคตตสส ตตถ ทตถินาเคน อุกุฏฐิยามานสส วสนภาโว สกถชมฺพุทฺธิเป ปากโกฏฐ อโหสิ.

สาวตเถนฺครโต “อนาถปิณฺฑิกโก วิสาชา มหาอุปาสิกา -อิตฺติ เอวมาทีนํ มหากุลานิ อานนฺทตเถรสส สาสนํ ปทฺธิณฺสิ “สตถารํ โน ภนฺเต ทสเสถ -อิตฺติ.

ทิสฺวาสิโนปิ ปญฺจสตา ภิกฺขุ วุตถวสสา อานนฺทตเถโร อุปสงฺกมิตฺวา “จิสฺสุตฺตา โน อาวุโส อานนฺท ภควโต สมฺมุขา ฐมฺมิกถา, สาธุ มยํ อาวุโส อานนฺท ลเภยยาม ภควโต สมฺมุขา ฐมฺมิกถํ สวนาย -อิตฺติ ยาจิสุ.

เถโร เต ภิกฺขุ อาทาย ตตถ คณฺทว “เตมาสํ เอกวิหาริโน ตถาคตสส สนฺตีกํ เอตตเกหิ ภิกฺขุทฺธิ สทฺธิ อุปสงฺกมิตฺตุํ อยุตฺตํ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา เต ภิกฺขุ พหิ ฐฺเปตฺวา เอกโกว สตถารํ อุปสงฺกมิ.

ปาริเลยฺยโก ตํ ทิสฺวา ทนฺทกํ อาทาย ปกฺขนฺทิตฺติ.

สตถา โอลเณตฺวา “อเปหิ ปาริเลยฺยก, มา นินฺวารยิ พุทฺธูปฺปฐฺฐาโก เอโส -อิตฺติ อาห.

โส ตตถเวว ทนฺทํ ฉทฺเทตฺวา ปตฺตจิวรปฏฺธิคฺคหณํ อาปุจฺฉิ.

เถโร นาทาสี.

นาโค “สเจ อุกคฺคหิตวตโต ภวิสฺสตี, สตถุ นิสฺสีทนปาสาณผลเก อตฺตโน ปริกฺขารํ น ฐฺเปสฺสตี -อิตฺติ จินฺเตสิ.

เถโร ปตฺตจิวรํ ภูมียํ ฐฺเปสิ.

[ไม่ได้สหายที่มีปัญญา เทียวไปผู้เดียวประเสริฐกว่า]

วตตสมปนนา หิ ครุณฺ อสเน วา สยเน วา อตตโน ปริกขารํ น ฐฺเพนติ.

โส ตํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺโต อโหสิ.

เถโร สตถารํ วนทิตฺวา เอกมนตํ นิสฺสีทิ.

สตถา “อานนฺท เอกโกว อาคโตสิ? -อิตฺติ ปุจฺฉิตฺวา ปณฺจสฺเตหิ ภิกฺขุหิ สหฺธี อาคตภาวํ สุตฺวา

“กุหิ ปน เต -อิตฺติ วตฺวา, “ตุมหากํ จิตฺตํ อชานนฺโต พหิ ฐฺเพตฺวา อาคโตมฺหิ -อิตฺติ วุตฺเต, “ปฏฺโกสหาหิ เต -อิตฺติ อาห.

เถโร ตถา อภาสิ.

เต ภิกฺขุ อาคนฺตฺวา สตถารํ วนทิตฺวา เอกมนตํ นิสฺสีทิสฺสุ.

สตถา เตหิ สหฺธี ปฏฺิสฺนถารํ กตฺวา,

เตหิ ภิกฺขุหิ “ภนฺเต ภควา พุทฺธสุขุมมาโล เจว ชตฺตยสุขุมมาโล จ,

ตุมเหหิ เตมาสํ เอกเกหิ ติฏฺฐนฺเตหิ นิสฺสีทฺนเตหิ จ ทุกฺกํ กตํ, วตตปฏฺิวตตการโกปิ มุโขทกทายโกปิ นาโหสิ มณฺเญ -อิตฺติ วุตฺเต,

“ภิกฺขเว ปาโรลยฺยกทตฺถินา มม สพฺพกิจฺจานิ กตฺวานิ, เอวรูปํ หิ สหายกํ ลภนฺเตน เอกโต วสิตฺตํ ยุตฺตํ,

อลภนฺตสฺส เอกจาริกภาโวว เสยฺโย -อิตฺติ วตฺวา อีมา นาควคฺเค ติสฺโส คาทาโย อภาสิ

“สเจ ลภเถ นิปกํ สหายํ

สหฺธีจฺรํ สารุวิหริ ชีรํ

อภิกฺขุยฺย สพฺพานิ ปริสฺสยานิ

จเรยฺย เตนตตมโน สตีมา.

โน เจ ลภเถ นิปกํ สหายํ

สหฺธีจฺรํ สารุวิหริ ชีรํ

ราชาว รมฺมํ วิชิตํ ปหาย

เอโก จเร มาตงฺครณฺเญว นาโค.

เอกสฺส จริตํ เสยฺโย

นตฺถิ พาเล สหายตา

เอโก จเร น จ ปาปานิ กยิรา

อโปปฺสสุโก มาตงฺครณฺเญว นาโค -อิตฺติ.

คาทาปริโยสานเ ปณฺจสตาปิ เต ภิกฺขุ อรหตฺเต ปติฏฺฐหฺสิสุ.

อานนฺทเถโร อนาถปิณฺฑิกาทิหิ เปสิตํ สาสนํ อาโรเจตฺวา

“ภนฺเต อนาถปิณฺฑิกปมฺุชา ปณฺจ อริยสวากโกฏฺฐิโย ตุมหากํ อาคมนํ ปจฺจาสิสฺนติ -อิตฺติ อาห.

สตถา “เตนหิ คณฺหาหิ ปตฺตจิวํ -อิตฺติ ปตฺตจิวํ คาทาเปตฺวา นิกฺขมิ.

นาโค คนฺตฺวา มคฺเค ติริยํ อฏฺฐาสี.

ภิกขุ ตั ทิสวา ภควนตํ ปุจฉิสฺสุ “กั กโรติ ภนเต -อิตติ.

“ตุมหากั ภิกขเว ภิกขุ ทาทุ ปจจาสิสฺสติ, ทีฆรตตํ โข ปนายํ มยหํ อูปการโก,
นาสส จิตตํ โกเปตฺตุ วฏฺฏติ, นินตตถ ภิกขเว -อิตติ.

สตถา ภิกขุ คเหตุวา นินตติ.

หตถิปิ วนสนฺนํ ปริสิตวา ปนสกทลิลลาทีนิน นานาผลานิ สํหริตวา ราสี กตวา ปุนทิวเส ภิกขุณํ อทาสี.

ปณจสตา ภิกขุ สพฺพานิ เขเปตฺตุ นาสกขีสุ.

ภตตกิจจปริโยสาเน สตถา ปตตจิวริ คเหตุวา นิภขมิ.

นาโค ภิกขุณํ อนตรนตเรน คนตวา สตถุ ปุโรโต ติริยํ อฏฺฐาสี.

ภิกขุ ตั ทิสวา ภควนตํ ปุจฉิสฺสุ “กั กโรติ ภนเต -อิตติ.

“อัย ภิกขเว ตุมเห เปเสตวา มํ นินตเตติ -อิตติ.

“เอวํ ภนเต -อิตติ.

“อาม ภิกขเว -อิตติ.

[ช่วงทำกาละไปเกิดเป็นเทพบุตร]

อถ นํ สตถา “ปาริเลยยก อิทํ มม อนินตตคมนนํ, ตว อิมินา อตตภาเวณ ฆานนํ वा วิปสฺสนนํ वा มคฺคผลํ वा นตถิ,
ติฏฺฐตุ ว -อิตติ อาห.

ตํ สุตวา นาโค มุเข โสณนํ ปกขิปิตวา โรทนโต ปจฉโต ปจฉโต อคมาสี.

โส ทิ สตถารํ นินตเตตฺตุ ลภนโต เตเนว นียาเมน ยาวซีวํ ปฏฺิขคฺเคยย.

สตถา ปน ตํ คามุปจาร์ ปตวา “ปาริเลยยก อิตโต ปฏฺฐาย ตว อญฺมิ, มนุสฺสาวาโส สปริปนฺโน, ติฏฺฐตุ ว -อิตติ อาห.

โส โรทมาโน ตตถ ฐตวา, สตถริ จกขุปลํ วิชฺชนเต, หทเยน ผลิเตน กาลํ กตวา
สตถริ ปสาเทน ตาวตีสวเนน ตีสโยชนิกे กนกวิมานे อจฺจราสทสสมชฺเฒे निपพत्ति.

“ปาริเลยยกเทวปุตโตเตวสส นามํ อโหสิ.

สตถापि अनुपुपฺเพน เซตวนํ อคมาสี.

[ภิกษุชาวเมืองโกสัมพิทูลขอขมาพระศาสดา]

โกสมพิทา ภิกขุ “สตถา กिर सवत्थी आकते -อิตติ สุตวา สตถารํ ขมาเปตฺตุ ตตถ อคมฺสฺสุ.

โกสสรราชา “เต กิร โสสมพิทา ภณชนการกา ภิกขุ อากจฉนติ -อิตี สุตวา สตถารุ อุปสงกมิตวา

“อหิ ภนเต เตสึ มม วิชิตุํ ปวิสิตุํ น ทสสามิ -อิตี อาห.

“มหาราช สีลวนตา เต ภิกขุ, เกวลํ อญญมญญํ วิวาเทน มม วจันํ น คนหิสิ,

อิทานิ มํ ขมาเปตุํ อากจฉนติ, อากจฉนตุ มหาราช -อิตี.

อนาถปิณฑโกปิ “ภนเต อหิ เตสึ วิหารุํ ปวิสิตุํ น ทสสามิ -อิตี วตวา ตเถว ภควตา ปฏิกขิตโต ตุนหิ อโหสิ.

สาวตถิยํ อนุปุตตานํ ปน เตสึ ภควา เอกมุนเต วิวิตตุํ การาเปตวา เสนาสนํ ทาเปสิ.

อญญे ภิกขุ เตหิ สทธิ เนว เอกโต นิสินฺหาติ น ติฏฐนฺติ.

อากตาคตา สตถารุํ ปจฉนติ “กตเม เต ภนเต ภณชนการกา โสสมพิทา ภิกขุ -อิตี.

สตถา “เอเต -อิตี ทสเสติ.

เต “เอเต กิร เต, เอเต กิร เต -อิตี อากตาคเตหิ อังคฺลिया ทสสิยมานา ลขชาย สีสิ อุกขิปิตุํ อสกุโณตา

ภควโต ปาหฺมุเล นิปชชิตวา ภควนตุํ ขมาเปสิ.

สตถา “ภาริยํ โว ภิกขเว กตํ, ตุมहे นาม มาทิสสฺส พุทฺธสฺส สนฺติเก ปพฺพชิตวาปิ, มยิ สามคฺคิ กโรนฺเต, มม วจันํ น กริตถ,

โปราณกปณฺชิตาปิ วชฺมปุตตานํ มาตาปิตูนํ โอวาหํ สุตวา เตสฺส ชีวิตา โวโรปียมาเนสุปิ ตํ อนตฺติกมิตวา

ปจฉา ทวีสุ ฐฏฺฐสุ รชฺชํ การยฺสิ -อิตี วตวา ปุนเทว ทีฆาวุกุมารชาตํ กเถตวา

“เอวํ ภิกขเว ทีฆาวุกุมารุ, มาตาปิตุสุ ชีวิตา โวโรปียมาเนสุปิ, เตสึ โอวาหํ อนตฺติกมิตวา ปจฉา พรหมทตฺตสฺส ชีตรํ ลภิตวา

ทวีสุ กาสีโกสสรฐฏฺฐสุ รชฺชํ การยฺสิ, ตุมहेหิ ปน มม วจันํ อกรโณเตหิ ภาริยํ กตํ -อิตี วตวา อิมํ คาถมาห

“ปเร จ น วิชานนฺติ

‘มยเมตถ ยมาม เส

เย จ ตตถ วิชานนฺติ

ตโต สมนฺนติ เมธคา -อิตี.

[แก้อรรถ]

ตตถ ปเร -อิตี: ปณฺชิตเต ฐฺฐเปตวา ตโต อญญे ภณชนการกา ปเร นาม.

เต ตตถ สงฆมฺขเม โกลาหลํ กรโณตา “มยํ ยมาม เส อุปรมาม นสฺสาม สสตุํ สมิปํ มจฺจุสนฺติกํ คจฉาม -อิตี น วิชานนฺติ.

เย จ ตตถ วิชานนฺติ -อิตี; เย ตตถ ปณฺชิตา “มยํ มจฺจุสมิปํ คจฉาม -อิตี วิชานนฺติ.

ตโต สมนฺนติ เมธคา -อิตี: เอวํ หิ เต ชานนฺตา โยนิโสมนสิการุํ อุปปาเทตวา เมธคานํ กลหานํ วุปสมาย ปฏฺฐิพชฺชนฺติ,

อถ เตสึ ตาย ปฏฺฐิปตฺติยา เต เมธคา สมนฺนติ.

อถวา ปเร จ -อิตี:

ปุพฺเพ มया “มา ภิกขเว ภณชนนฺตฺตาทีนํ วตวา โอวาทียมานาปิ มม โอวาทสฺส อปฏฺฐิคฺคหณฺเนน อมามกา ปเร นาม

“มยํ ฉนฺทาทิวเสน มิจฉาคาหํ คเทตวา เอตถ สงฆมฺขเม ยมามเส ภณชนาทีนํ วุชฺฌมฺภินา วายมาม -อิตี น วิชานนฺติ.

อิทานิ ปน โยนิโส ปจฺจเวกขมานา ตตถ ตุมหากิ อนฺตเร เย ปณฺฑิตปุริสา “ปุพฺเพ มยฺ ฌนฺทาทิวเสน วายมนฺตา อโยนิโส ปฐฺมิ
ปนฺนา -อิติ วิชานนฺติ,

ตโต เตสํ สนฺติกา เต ปณฺฑิตปุริเส นิสฺสาย อิมทานิ กลฺลสงฺขาตา เมธกา สมฺมณฺติ -อิติ อยฺเมตถ อตฺถโถ -อิติ.

คาถาปริโยसाने สมฺปตฺตภิกฺขุ โสตาปตฺตผลาทีสุ ปติภฺภูหึสุ -อิติ.

โภสมพิภวตถ.

---

๖. จุลลกาลมहाกาลวตถุ.

“สุภานุปัสสี วิหรนฺตํ -อิติ อิมํ ธรรมเทศนํ สตถา เสตพยนครํ อุปนิสสาย สีสปาวเน วิหรนฺโต จุลลกาลมहाกาเล อารพภ กเถสิ.

[พี่น้อง ๓ คนทำการค้าขาย]

เสตพยนครวาสิโน ทิ “จุลลกาโล มชฌิมกาโล มหากาโล จ -อิติ ตโย ภาตโร กุญฺมพิกา.

เตสุ เชฏฐกนิญฺฐา ทิสาสู วิจริตวา ปญจหิ สกฺกฺสเทหิ ฆณฺฑํ อหารนฺติ.

มชฌิมกาโล อาภตํ วิกกีณาติ.

อถกสมฺมึ สมเย เต อุโภปิ ภาตโร ปญจหิ สกฺกฺสเทหิ นานาฆณฺฑํ คเหตุวา สาวตถึ คนฺตวา

สาวตถึยา จ เซตวานสฺส จ อนฺตเร สกฺกฺยานิ โมจยีสฺส.

[มหากาลพึงธรรม แล้วล่าน้องชายไปบวช]

เตสุ มหากาโล สายณฺหสมเย มาลาคนฺธาติหตฺเถ สาวตถึวาสิโน อริยสาวเก ธรรมสฺสวานาย คจฺจนฺเต ทิสวา

“กุหิ อิม คจฺจนฺติ -อิติ ปุจฺจิตวา ตมตฺถํ สุตฺวา “อหํปิ คมิสฺสามิ -อิติ จินฺตเตวา กนิญฺฐํ อามนฺตเตวา

“ตาท สกฺกฺสฺส อปฺปมตฺโต โหหิ, อหํปิ ธรรมํ สุตฺม คมิสฺสามิ -อิติ วตฺวา คนฺตวา ตถาคตํ วนฺทิตฺวา ปริสฺปริยนฺเต นิสีหิ.

สตถา ตํทิวสํ ตสฺส อชฌมาสเยน อนฺนุพุพฺพิกํ กเถนฺโต ทุกฺขกฺขนฺธสฺสุตฺตาทิวเสน อนฺนิกปริยาเยน กามานํ อาทีนํ โอรการํ

สงฺกิลเสถจ กเถสิ.

ตํ สุตฺวา มหากาโล

“สพฺพํ กิร ปหาย คนฺตพฺพํ, ปรโลกํ คจฺจนฺตํ เนว โภคา น ญฺาตโย อนฺนคจฺจนฺติ, กิ เม ฆราวาเสน, ปพฺพชิสฺสามิ -อิติ จินฺตเตวา,

มहाชเน วนฺทิตฺวา ปกฺกนฺเต, สตถารํ ปพฺพชฺช ยาจิตฺวา, สตถารา “นตฺถิ เต โภจิ อปฺโลเกตพฺโพ -อิติ วุตฺเต,

“กนิญฺฐํ เม อตฺถิ ฆนฺเต -อิติ วตฺวา, “เตนหิ อปฺโลเกหิ นํ -อิติ วุตฺเต, “สาธู ฆนฺเต -อิติ อาคนฺตวา กนิญฺฐํ เอตทโวจ

“ตาท อิมํ สพฺพํ สาปเตยฺยํ ปฏิปชฺช” -อิติ.

“ตุมฺเห ปน ภาติกา -อิติ.

“อหํ สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามิ -อิติ.

โส ตํ นานปฺปกาเรหิ ยาจิตฺวา นินฺตเตตฺถุ อสฺกโกนฺโต “สาธู สามิ ยถาชฌาसยํ กโรถ -อิติ อาห.

มหากาโล คนฺตวา สตถุ สนฺติเก ปพฺพชि.

“อหํ ภาติกํ คเหตุวาว อุปฺปพฺพชิสฺสามิ -อิติ จุลลกาโลปิ ปพฺพชิ.

[พระมหากาลบำเพ็ญโสสานิกธุดงค์]

อปรภาเค มหากาโล อุปสมปทํ ฌกิตฺวา สตถารํ อุปสงกมิตฺวา สาสเน จุรานิ ปุจฺฉิตฺวา, สตถารา ทวีสุ จุเรสุ กถิตฺสุ,
“อหํ ฆนเต มหุลลกาลเ ปพฺพชิตตฺตา คนฺธธูรํ ปุเรตุํ น สกฺขิสฺสามิ, วิปฺสสนาธูรํ ปน ปุเรสุสามิ -อติ
ยาว อรหตฺตา โสสานิกธุดงฺคํ กถาเปตฺวา, ปฐมยามาติกกเม, สพฺเพสุ นิตฺทํ โอกกนฺเตสุ, สุสานํ คนฺตฺวา
ปจฺจุสกาเล, สพฺเพสุ อนุญฺฐิตฺเตสุเยว, วิหารํ อากจฺฉติ.

[ระเบียบของผู้อยู่ในป่าช้า]

อเถกา สุสานโคปิกา กาลี นาม ฉวทาหิกา เถรสฺส จิตฺตฺฐานนฺจ นิสิตฺถนฺจ จงกมนฺจ ฐิตฺวา
“โก นุ โข อีธาจฺฉติ, ปรีคคณฺหิสฺสามิ น -อติ ปรีคคณฺหิตุํ อสฺกโกนฺตี เอกทิวสํ สุสานกฺฎิกายํ ทีปํ ชาเลตฺวา
ปุตฺตชิตฺโร อาทาย คนฺตฺวา เอกมนฺเต นิสินา มชฺฉิมยามเ เถรํ อากจฺฉนฺตํ ฐิตฺวา คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา
“อโยโย โน ฆนเต อิมสฺมี ฐานเ วิหริตี -อติ อาห.

“อาม อุปาสิกเ -อติ.

“ฆนเต สุสานเ วิหรนฺเตหิ นาม วตฺตํ อุกคณฺหิตุํ วญฺญตี -อติ.

เถโร “กึ ปน มยํ ตยา กถิตวตฺเต วตฺติสฺสาม -อติ อวตฺวา “กึ กาทุํ วญฺญตี อุปาสิกเ -อติ อาห.

“ฆนเต โสสานิกเหิ นาม สุสานเ วสนภาโว สุสานโคปกานํ วิหารเ มหาเถรสฺส คามโกชกฺสฺส จ กเถตุํ วญฺญตี -อติ.

“กึการณา -อติ.

“กตกมฺมา โจรา สามิกเหิ ปทานุปทํ อนุพฺนธฺนตา สุสานเ ฆนฺทิกํ ฉชฺเทตฺวา ปลาณฺตี,
อถ มนุสฺสา โสสานิกานํ ปรีปนถํ กโรนฺตี,
เอเตสํ ปน กถิต, ‘มยํ อิมสฺส ฆนฺทิตฺตฺส เอตฺตกนฺนาม กาลํ เอตฺถ วสนภาวํ ชานาม, อโจโร เอโสตี อุปทฺทวํ นินวาเรนตี,
ตสฺมา เอเตสํ กเถตุํ วญฺญตี -อติ.

“อณฺญํ กึ กาทพฺพํ -อติ.

“ฆนเต สุสานเ วสนเตน นาม อโยเยน มจฺฉมฺสปีญฺฐิตฺลคฺหาทีนํ วชฺเชตฺตพฺพานิ, ทิวา น นิตฺทายิตฺพพํ,
อกุสฺสีเตน ฆนฺทิตพฺพํ, อารทฺทวิริเยน อสฺฐน อมายาวินา หุตฺวา กลฺยาณชฺฆาสนเ ฆนฺทิตพฺพํ,
สาโย, สพฺเพสุ สุตฺเตสุ, วิหารโต อากนฺตพฺพํ, ปจฺจุสกาเล, สพฺเพสุ อนุญฺฐิตฺเตสุเยว, วิหารํ คนฺตพฺพํ,
สเจ ฆนเต อโยโย อิมสฺมี ฐานเ เอว วิหรนฺโต ปพฺพชิตกิจฺจํ มตฺถกํ ปาเปตุํ สกฺขิสฺสตี,
สเจ มตฺสริโร อาเนตฺวา ฉชฺเทนฺตี, กมฺพลกฺฎากาโร อาโรเปตฺวา คนฺธมาลาทีนํ สกฺกาโร กตฺวา สริโรกิจฺจํ กสิสฺสามิ,
โน เจ สกฺขิสฺสตี, จิตฺกํ อาโรเปตฺวา อคฺคิ ชาเลตฺวา สงฺกนา อากชฺฉิตฺวา พหิ ฐเปตฺวา^๑ ฝรสุนา โกญฺญตฺวา
ชฺณชฺชาชฺณชฺชํ ฆนฺทิตฺวา อคฺคิมหิ ปกฺขิปิตฺวา ตฺยหํ ทสฺเสตฺวา^๒ ฆาเปสฺสามิ -อติ.

๑ ส. ม. ขิปิตฺวา

๒ ส. ม. “ตฺยหํ ทสฺเสตฺวา -อติ นตฺถิ อติเรกปเทหิ ฆนฺทิตพฺพํ.

อด นั เถโร “สาธุ ภทฺเท, เอกั ปน รูปารมมณั ทิสฺวา มยหิ กเถหิ -อิติ อาห.

สา “สาธุ -อิติ ปจฺจสฺโสสิ.

เถโร ยถาชฌาสเยน สุสาเน สมณธมมึ กโรติ.

[พระจุลกกาลกุ่มใจ]

จุลกกาลตเถโร ปน อุฏฺฐาย สมุฏฺฐาย ฆราวาสึ จินเตติ ปุตตทวารั อนุสฺสรติ “อัย เม ภาติโก อติภาริยั กम्मึ กโรติ -อิติ จินเตสิ.

[พระมหากาลพิจารณาศพกุลธิดา]

อเถกา กุลธิดา ตมฺหุตตํ สมุฏฺฐิตฺเตน พยาธินา สายณฺหสมเย อมิลตา อกิลนฺตา กาลมกาสิ.

ตเมณั ญฺาตโย ทารุเตลาทีหิ สหุธิ์ สายั สุสานั เนตฺวา สุสานโคปิกาย “อิมึ ฉาเปหิ -อิติ ภตี ทตฺวา นิยฺยาเทตฺวา ปกฺกมึสุ.

สา ตสฺสา ปารุปนวตฺถึ อปนตฺวา ตํ มฺหุตตมตํ ปณฺีตปณฺีตํ สุวณฺณวณฺณํ สรึริ ทิสฺวา

“อิมึ อยฺยสฺส ทสฺเสตฺถุ ปฏฺิรูปั อารมมณั -อิติ จินเตตฺวา คนฺตฺวา เถโร วนฺทิตฺวา

“เอวรูปั นาม ภาเนต อารมมณั อตฺถิ, โอลเกยฺยาถ -อิติ อาห.

เถโร “สาธุ -อิติ คนฺตฺวา ปารุปนวตฺถึ นึหฺราเปตฺวา ปาทลโต ยาว เกสคฺคา โอลเกตฺวา

“อติปณฺีตเมตํ รูปั สุวณฺณวณฺณํ, อคคิมหิ นั ปกฺขิปิตฺวา มหาซาลาหิ คหิตกาเล มยหิ อาโรเจยฺยาสิ -อิติ วตฺวา

สกุฏฺฐานเมว คนฺตฺวา นิสึที.

สา ตถา กตฺวา เถรสฺส อาโรเจสิ.

เถโร คนฺตฺวา โอลเกสิ.

ซาลาย ปหฺภูปหฺภูฏฺฐานเ กวราคารี วีย สรึรวณฺณํ อโหสิ.

ปาทา นมิตฺวา โอลมพีสุ.

หตฺถา ปฏฺิกุชฺชีสุ.

ลลาภู^๑ นิจฺจมมึ อโหสิ.

[พระมหากาลบรรลुพระอรหัต]

เถโร “อิหิ สรึริ อิทาเนว โอลเกนฺตานั อปรียนฺตีกรั ทตฺวา อิทาเนว ขยฺบปตฺตํ วยฺบปตฺตํ -อิติ รตฺติฏฺฐานั คนฺตฺวา

นิสึทิตฺวา ขยวຍั สมปฺสสมานो

“อนิจฺจา วต สงฺขารา

อุปฺปาทวฺยธมฺมิโน

อุปฺปชฺชิตฺวา นิจฺจมนฺติ

เตสึ วุปฺสโม สุโข -อิติ

คาถา วตฺวา วิปสฺสนํ วชฺเชตฺตวา สห ปฏิสฺสมภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

ตสฺมี อรหตฺตํ ปตฺเต, สตถา ภิกฺขุสงฺฆปริวฺโต จาริกญฺจรมาโน เสตพฺยนครํ คนฺตวา สีสฺปาวนํ ปาวีสึ.

จุลลกาลสฺส ภริยาโย “สตถา กิร อนุปฺปตฺโต -อิติ สุตฺวา “อมฺหากํ สามิกํ คนฺหิสฺสาม -อิติ เปเสตฺวา สตถารํ นิมนฺตาเปสฺสุ.

[ระเบียบบุญอาสนะสมัยพุทธกาล]

พุทฺธานํ ปน อปริจิตฺตภูฏาเน อาสนปณฺญตฺตี อาจิกฺขนฺเตน เอเกน ภิกฺขุณา ปฐมตฺรํ คนฺตุํ วฏฺฏติ.

พุทฺธานํ หิ มชฺฌิมภูฏาเน อาสนํ ปณฺญาเปตฺวา, ตสฺส ทกฺขินฺโต สาริปฺตตฺตเถรสฺส,
วามฺโต มหาโมคคฺคลานตเถรสฺส, ตโต ปฏฺฐาย อุโภสุ ปสเสสุ ภิกฺขุสงฺฆสฺส อาสนํ ปณฺญาเปตฺพหํ โหติ.

ตสฺมา มหากาลตเถโร จีวรปารุปนภูฏาเน รุตฺวา “ตฺวํ ปุรฺโต คนฺตวา อาสนปณฺญตฺตี อาจิกฺขาหิ -อิติ จุลลกาลํ เปเสสิ.

[พระจุลกาลถูกหญิงจับสึก]

ตสฺส ทิฏฺฐกาลโต ปฏฺฐาย เคหชฺนา เตน สหิ ปริหาสํ กโรนฺตา นิจาสนานิ สงฺฆตเถรโกฏิยํ อตฺถรณฺติ
อุจฺจาสนานิ สงฺฆนวกโกฏิยํ.

อิตรो “มา เอวํ กโรถ, อุจฺจาสนานิ อุปริ ปณฺญาเปถ, นิจาสนานิ เหมฏฺฐา -อิติ อาห.

อิติโย ตสฺส วจฺนํ อสุณฺนติโย วีย “ตฺวํ กิโรนฺโต วิจฺรสิ, กิ ตว อาสนานิ ปณฺญาเปตฺนํ วฏฺฏติ, ตวํ กํ อปุจฺฉิตฺวา ปพฺพชิตฺ,
เกน ปพฺพชาปิเตสิ, กสฺมา อิธาคเตสิ -อิติ วตฺวา นิวาสนปารุปนํ อจฺฉินฺทิตฺวา เสตกานิ วตฺถานิ นิวาเสตฺวา
สีเส มาลาจุมพฺภกํ รุตฺเปตฺวา “คจฺฉ ตวํ, สตถารํ อาเนหิ, มยํ อาสนานิ ปณฺญาเปสฺสาม -อิติ ปทีณฺสิ.

โส นจิริ ภิกฺขุภาเว รุตฺวา อวสฺสิโกว อุปฺพพฺพชิตฺวา ลชฺชิตฺนํ ชานาติ,
ตสฺมา เตน อากปฺเปน นิราสงฺโกว คนฺตวา สตถารํ วนฺทิตฺวา พุทฺธปมฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ อาทาย อาคโต.

ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปน ฆตฺตกิจฺจาวสาเน มหากาลสฺส ภริยาโย “อิมานิ อตฺตโน สามิโก คหิโต, มยํปิ อมฺหากํ สามิกํ คนฺหิสฺสาม -อิติ
จินเตตฺวา ปุนทิวสตถาย สตถารํ นิมนฺตยีสฺสุ.

[พระมหากาลก็ถูกภรรยาจับสึก]

ตทา ปน อาสนปณฺญาปนตฺถํ อญฺญู ภิกฺขุ อคฺมาสิ.

ตา ตสฺมี ขณฺเ อิกาสํ อลภิตฺวา พุทฺธปมฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิสฺสีทาเปตฺวา ภิกฺขํ อทฺสฺสุ.

จุลลกาลสฺส ปน เทว ภริยาโย, มชฺฌิมกาลสฺส จตฺสโส, มหากาลสฺส อฏฺฐ.

ภิกฺขุปี ฆตฺตกิจฺจํ กาทฺตุกามา นิสฺสีทิตฺวา ฆตฺตกิจฺจมกํสฺสุ, พหิ คนฺตฺตุกามา อฏฺฐาย อคฺมํสฺสุ.

สตถา ปน นิสฺสีทิตฺวา ฆตฺตกิจฺจํ กิร.

ตสฺส ภตฺตทกฺกัจจปริโยसानเ ตา อิตฺถิโย “ภนฺเต มหากาลโ อมฺหากํ อนุโมทณํ กตฺวา คมิสฺสตี, ตุมฺहे ปุรฺโต คจฺฉณ -อิตฺติ วทิสฺสุ.

สตฺถา “สาธฺ -อิตฺติ วตฺวา ปุรฺโต อคฺมาสิ.

คามทฺวารํ ปตฺวา ภิกฺขุสงฺโฆ อุชฺฌายี “กิณฺนาเมตํ สตฺถารา กตํ, ญตฺวา นฺุ โข กตํ อุทาทุ อชานิตฺวา,
หิโย จุลลกาลสฺส ปุรฺโต คตฺตตา ปพฺพชฺชนฺตราโย ชาโต, อชฺช อญฺญสฺส ปุรฺโต คตฺตตา อนฺตราโย นาโหสิ,
อิทานิ สตฺถา มหากาลํ นินฺวตฺเตตฺวา อาคโต, สีลฺวา โข ปน ภิกฺขุ อจฺจารสมฺปนฺโน, กริสฺสนฺตี นฺุ โข ตสฺส ปพฺพชฺชนฺตราโย -อิตฺติ.

สตฺถา เตสํ วณฺํ สุตฺวา นินฺวตฺติตฺวา ฐิตฺโต “กึ กเถถ ภิกฺขเว -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

เต ตมตฺถํ อารโจะสฺสุ.

“กึ ปน ตุมฺहे ภิกฺขเว จุลลกาลํ วิว มหากาลํ สลลกฺเขถ -อิตฺติ.

“อาม ภนฺเต ตสฺส ทิ เทว ปชาปติโย, อิมสฺส อญฺญ, อญฺญฺหิ ปริกฺขิปิตฺวา คทิตฺโต, กึ กริสฺสตี ภนฺเต -อิตฺติ.

[พระมหากาลเป็นผู้ไม่หวั่นไหว]

สตฺถา “มา ภิกฺขเว เอวํ อวจฺจตฺถ, จุลลกาลโ อญฺญาย สมนฺญาย สฺสการมฺมณพฺพฺโโล วิหฺรตี ปปาตตณฺเฐ ฐิตฺตพฺพลฺรฺกฺขสฺสทิสฺโส,
มยํ ปน ปุตฺโต มหากาลโ อสุภานุปลฺสี วิหฺรตี ขนฺเสลปพฺพโต วิว อจฺโล ว -อิตฺติ วตฺวา อีมา คาถาโย อภาสิ

“สุภานุปลฺสี วิหฺรนต์	อินฺทริเยสุ อสํวตฺ
โกชนมฺหิ อมตฺตณฺญํ	กฺุสิตํ ทินฺวิริยํ
ตํ เว ปสฺหตี มารโ	วาโต รุกฺขํ พุพฺพลํ.
อสุภานุปลฺสี วิหฺรนต์	อินฺทริเยสุ สฺสํวตฺ
โกชนมฺหิ จ มตฺตณฺญํ	สทฺธํ อารทฺธวิริยํ
ตํ เว นปฺสฺหตี มารโ	วาโต เสลฺวํ ปพฺพตํ -อิตฺติ.

[แก้อรธ]

ตตฺถ **สุภานุปลฺสี** -อิตฺติ: สฺสํ อนุปลฺสนตฺ. อญฺญารมฺมณเ มานสํ วิสฺสชฺเซตฺวา วิหฺรนต์ -อิตฺติ อตฺโถ.

โย ทิ ปุคฺคโล นิมิตฺตคฺคาคํ อนุพฺยณฺชนคฺคาคํ คณฺหนโต

“นชา โสภณา -อิตฺติ คณฺหาตี, “องฺคฺลฺโย โสภณา -อิตฺติ คณฺหาตี,

“หตฺถา ปาทา ชงฺฆา อูรฺุ กฺุณฺนี อูรฺุ ธนา คีวา โอมฺโฐ ทนฺตา มุขํ นาสา อกฺขิณิ กณฺณา ภามฺภา ลลาภํ เกสา โสภณา -อิตฺติ คณฺหาตี,

“เกสา โสมา นชา ทนฺตา ตโจ โสภโณ -อิตฺติ คณฺหาตี,

“วณฺโณ สฺสโ, สณฺฐานํ สฺสํ -อิตฺติ คณฺหาตี; อยํ สุภานุปลฺสี นาม; ตํ เอวํ สุภานุปลฺสี วิหฺรนต์.

อินฺทริเยสุ -อิตฺติ: จกฺขาทิสฺสุ ฉสุ อินฺทริเยสุ.

อสํวตฺ -อิตฺติ; จกฺขุทฺวาราทินิ อรฺกฺขนตฺ.

อมตฺตณฺญํ -อิตฺติ: ปรีเยสนมตฺตา ปฏิกฺคหณมตฺตา ปรีโณคมตฺตา -อิตฺติ อิมิสฺสา มตฺตาย อชานนโต โภชนมฺหิ อมตฺตณฺญํ.

อปิจ “ปจฺจเวกฺขณมตฺตา วิสสชฺชณมตฺตา -อิติ อิมิสฺสาปี มตฺตาย อชานนโต มตฺตณฺณํ.

“อิทํ โภชนํ ธมฺมิกํ, อิทํ อธมฺมิกํ -อิติปิ อชานนตํ.

กุสฺสิตํ -อิติ: กามพฺยาปาทวิหีสาวิตกฺวสีกตฺตาย กุสฺสิตํ.

หีนวีรียํ -อิติ: นิพฺพิรียํ จตฺตสุ อิริยาปฺเภสุ วีรียกรณวีรหิตํ.

ปสฺหติ -อิติ: อภิภวติ อฺขุโณตฺถรติ.

วาโต รุกฺขํ ทพฺพลํ -อิติ: พลววาโต ฉินฺนตฺถฺนุ ชาตํ ทพฺพลรุคฺชํ วิย.

“ยถา หิ โส วาโต ตสฺส รุกฺขสฺส ปุพฺผผลปลฺลวาทินิปี ปาเตติ,
ชฺุททกสาขาปี ภยฺชติ, มหาสาขาปี ภยฺชติ, สมฺมฺลปี ตํ รุกฺขํ อฺพพตฺเตตฺวา อฺทฺธมฺมฺลํ อโรสฺซาชํ กตฺวา คจฺจติ;
เอวเมว เอวรูปี ปุคฺคํ อนุโต อฺปนฺโนนฺ กิเลสฺมาโร ปสฺหติ;
พลววาโต ทพฺพลรุคฺชสฺส ปุพฺผผลปลฺลวาทิปาตํ วิย ชฺุทททาณฺชฺุททกาปตฺติอาปชฺชนิปี กโรติ,
ชฺุททกสาขากฺษณํ วิย นิสฺสคฺคิยาทอปตฺติอาปชฺชนิปี กโรติ,
มหาสาขากฺษณํ วิย เตรสฺสงฺขาทิสฺสาปชฺชนิปี กโรติ,
อฺพพตฺเตตฺวา อฺทฺธมฺมฺลํ เหนฺฐาสฺสาชํ กตฺวา ปาตํ วิย ปาราชิกาปตฺติอาปชฺชนิปี กโรติ,
สฺวากฺขาตสฺสาสนา นิหริตฺวา กติปาเหเนว คิหิกาวํ ปาเปติ;
เอวรูปี ปุคฺคํ กิเลสฺมาโร อตฺตโน วเส วตฺเตติ -อิติ อตฺโถ.

อสฺสุณฺณปฺสฺสี -อิติ: ทสฺสุ อสฺเสสฺ อณฺณตฺตฺริ อสฺสุภํ ปสฺสนตํ, ปฏฺธิกฺกุลมฺนสิกาเร ยุตฺตํ,
เกเส อสฺสุโต ปสฺสนตํ, โลเม นเข ทนฺเต ตจํ วณฺณํ สณฺณฐานํ อสฺสุโต ปสฺสนตํ.

อินฺทฺริเยสฺ -อิติ: ฉสฺ อินฺทฺริเยสฺ.

สฺสุวฺตํ -อิติ: นิमितฺตคฺคาหาทิวิริหิตํ ปิหิตทวารํ.

อมตฺตณฺณตาปฏฺธิปกฺเขน โภชนมฺหิ จ มตฺตณฺณํ.

สทฺธํ -อิติ: กมฺมสฺส เจว ผลสฺส จ สทฺททฺทลฺกฺษณาย โลกิยสทฺธาย เจว
ตีสุ วตฺตฺตฺตฺสุ อเวจฺจปฺปสฺาทสฺงฺขาตฺตาย โลกฺตฺตฺตฺสทฺธาย จ สมนฺนาคตํ.

อารทฺทวิริยํ -อิติ: ปคฺคทิตวิริยํ ปรีปฺญณวิริยํ.

ตํ เว -อิติ: ตํ เอวรูปี ปุคฺคํ.

“ยถา ทพฺพลวาโต สณฺนิกํ ปทฺรฺนโต เอกชฺนํ เสลฺลํ จาเลตฺถํ น สกฺโกติ;
ตถา อพฺทณฺนตฺเร อฺปนฺนชฺชมาโนปี ทพฺพลกิลเสฺมาโร นปฺปสฺหติ โขเกตฺถํ กมฺเปตฺถํ, จาเลตฺถํ น สกฺโกติ -อิติ อตฺโถ.

[พระมหากาลเหาะหนึกรรยา]

ตาปี โข ตสฺส ปุราณหุติยิกา เถร์ ปริวารเตตฺวา “ตฺวํ กํ อापฺจุฉิตฺวา ปพฺพชิตฺ, อิทานิ คิหิ ภาวิสฺสสิ น ภาวิสฺสสิตฺวาทีนํ วตฺวา
กาสายานิ นีหริตฺกามา อหฺเสสุ.

เถโร ตาสึ อาการํ สลลฺกเขตฺวา นิสินฺนาสนา วุฏฺฐาย อิทธิยา อุปฺปตฺติวา กุฎฺฐาคารกณฺณิกํ ภาวิสฺสสิตฺวา อากาเสน คนฺตฺวา,
สตฺถริ คาถา ปริโยสาเปเนเตเยว, สตฺถุ สุวณฺณวณฺณํ สรริ อภิตถวณฺโต โอตฺริตฺวา ตถาคตฺสฺส ปาเท วณฺทิ.

คาถาปริโยसाने สมฺปตฺตภิกฺขุ โสตาปตฺติผลาทีสุ ปติภฺภูทิสฺสุ -อิตฺติ.

จุลลกาลมหากาลวตฺถุ.

---

๗. เทวทศตวตถุ.

“อนิกกสาโว -อติ อิมั ฌมมเทสนัน สตุถา เขตวเน วิหรนโต ราชคเห เทวทศตสส คนธารกาสาเวลากั อารพภ กเถสิ.

[พระสารีบุตรแสดงธรรมแก่ชาวกรุงราชคฤห์]

เอกสมิ์ หิ สมเย เทว อคคสาวกา ปญจสเต ปญจสเต อตตโน ปริวารเ อาทาย สตุถาริ อาปุจจิตวา เขตวเนโต ราชคหิ อคัมสุ.

ราชคหวาสินโน เทวปิ ตโยปิ พหุปี เอกโต หุตวา อาคนตุกทานิ อหิสู.

อเถกทิวสั อายสฺมา สารีปุตโต อนูโมทนํ กโรนโต

“อุปาสกา

- เอโก สยั ทานัน เทติ ปริ น สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน โภคสมปทํ ลภติ โน ปริวารสมปทํ.
- เอโก ปริ สมาทเปติ สยั น เทติ, (โส) นิพพตตนิพพตตภูฏาเน ปริวารสมปทํ ลภติ, โน โภคสมปทํ.
- เอโก สยปิ น เทติ ปริปิ น สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน กลยชิกมตตปิ กุจฉิปุริ น ลภติ อนาโถ โหติ นิปฺปจฺจโย.
- เอโก สยปิ เทติ ปริปิ สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน อตตถาวสเตปิ อตตถาวสสเสปิ อตตถาวสสสเสปิ โภคสมปทญฺเจว ปริวารสมปทญฺจ ลภติ.

-อติ เอวั ฌมมํ เทเสสิ.

[นิมนต์ภิกษุพันรูป รั้งภัตตาหาร]

ตเมโก ปณฺชิตปุริโส สุตวา “อจฺจริยา วต โภ ฌมมเทสนา, สุขการณํ กถิตํ,

มยา อิมาสึ ทวินัน สมฺปตฺตินัน นิปฺพาทนกกมมํ กาคู วฏฺฐติ -อติ จินฺเตตวา “ภนฺเต เสว มยหิ ภิกฺขุ คณฺหล -อติ เถริ นิมฺนเตสิ.

“กิตฺตเกหิ เต ภิกฺขุหิ อตฺถโถ อุปาสก -อติ.

“กิตฺตกา ปน โว ภนฺเต ปริวารา -อติ.

“สพฺพสมตฺตา อุปาสก -อติ.

“สพฺเพหิ สทธีเยว ภิกฺขุ คณฺหล ภนฺเต -อติ.

เถโร อธิวาเสสิ.

[ชวนชาวบ้านถวายภัตตาหาร]

อุปาสกโก นครวีถิยั จรณโต “อมฺมตฺตาตา มยา ภิกฺขุสทฺสสึ นิมฺนตฺติ, ตุมฺเห กิตฺตกานัน ภิกฺขุณัน ภิกฺขุ ทาคู สกฺขิสฺสถ,

ตุมฺเห กิตฺตกานัน -อติ สมาทเปติ.

มนุสสา อตตโน อตตโน ปโหนกนิยามน “มยํ ทสนนํ ทสสาม, มยํ วิสตียา มยํ สตสส -อิตี อหํสุ.

อุปาสโก “เตนทึ เอกสมึ ฐาเน สมากมํ กตวา เอกโตว ปจิสสาม, สพเพ เตลตลตณฺหุลสปปิผาณิตาทีนึ สมหาธ -อิตี
เอกสมึ ฐาเน สมหาธาเปสิ.

อถสส เอโก กุญฺหมพิโก สตสทสคฺชนกํ คนฺธารกาสาवตถึ ทตวา

“สเจ เต ทานวญฺญํ นปปโหติ, อิทํ วิสสชเชตวา ยทฺฐนํ ตํ ปุเรยยาสิ, สเจ ปโหติ, ยสส อิจฺฉสิ ตสส ภิกฺขุโน ทเพยยาสิ -อิตี อาท.

ตทา ตสส สพฺพํ ทานวญฺญํ ปโหสิ, กิณฺจि อุนนฺนาม นาโหสิ.

โส มนุสเส ปุณฺณิ “อิทํ อนคฺชกาสาวิ เอเกน กุญฺหมพิเกน เอวํ นาม วตวา ทินนํ, ทานวญฺญํ อติเรกํ ชาตํ, กสสิทํ เทม -อิตี.

[ถวายผ้าราคาตั้งแสนแก่พระเทวทัต]

เอกจฺเจ “สารีปุตฺตตเถรสส -อิตี อหํสุ.

เอกจฺเจ “เถโร สสสปริปากสมเย อาคนตวา คมนสิโล,

เทวทตโต อุมหากํ มงฺคลามงฺคเลสฺสุ สหาโย อุทกมณฺโฑ วิย นิจฺจํ ปติภฺฐิตโต, ตสส ตํ เทม -อิตี อหํสุ.

สมพฺพทิกาย กถายปิ, “เทวทตตสส ทาทพฺพํ -อิตี วตฺตารो พฺพุตฺรา อหํสุ.

อถ นํ เทวทตตสส อหํสุ.

[เทวทัตนุ่งห่มผ้าไม่สมควรแก่ตน]

โส ตํ ฉินฺทิตวา สิพฺพิตวา รชิตวา นิวาเสตวา ปารุปีตวา วิจฺรติ.

มนุสสา ตํ ทิสฺวา “นยิทํ เทวทตตสส อนฺจฉวิกิ, สารีปุตฺตตเถรสส อนฺจฉวิกิ,

เทวทตโต อตตโน อนฺจฉวิกิ นิวาเสตวา ปารุปีตวา วิจฺรติ -อิตี วทิสฺสุ.

อเถโก ทิสฺวาสิโก ภิกฺขุ ราชคฺหา สาวตถึ คนฺตวา สตถารํ วนฺทิตวา กตปฺภิสฺนถาโร

สตถารา ทวินนํ อคฺคสาวกานํ ฆาสุวิหารํ ปุณฺณิตโต อาทิตโต ปญฺญาย สพฺพํ ตํ ปวตตี อารโจะสิ.

สตถา “น โข ภิกฺขุ อิทาเนว โส อตตโน อนฺจฉวิกิ วตถึ ชาเรติ, ปุพฺเพปิ ชาเรสิเยว -อิตี วตวา อตีตํ อาทริ

[ครั้งก่อน เทวทัตเป็นนายพรานข้าง]

อตีเต, พาราณสิยํ พุรหมทตเต รชชํ กาเรนเต, พาราณสิวาสี เอโก หตถิมารโก หตถึ มาเรตวา

ทนฺเต จ ตเจ จ อนฺตานิ จ ฆนฺมสฺสจ อาทริตวา วิกกิณฺนโต ชีวิตํ กปฺเปสิ.

อเถกสมึ อรณฺเณ อนฺกสทสสา หตถึ โคจฺรํ คเหตุวา คจฺฉนฺตา ปจฺเจกพฺพุเธ ทิสฺวา

ตโต ปญฺญาย คจฺฉมานา คมนาคมนกาเล ชนฺนุกเทหิ นิปตฺติตวา วนฺทิตวา ปกฺกมฺนติ.

เอกทิวส์ หตถิมารโก ตํ กิริยํ ทิสวา

“อหํ อิมะ กิจเจเน มาเรมิ, อิมะ จ คมนาคมนกาเล ปจเจกพุทเธ วนฺหนติ, กิณฺนุ โข ทิสวา วนฺหนติ -อิตติ จินฺเตนโต

“กาสาวิ -อิตติ สลลฺกเขตฺวา “มยาปิ อิทานิ กาสาวิ ลทฺธํ วัณฺณุตติ -อิตติ จินฺเตตฺวา,

เอกสฺส ปจเจกพุทฺธสฺส ชาตสฺสรํ โอรุยฺห นหายนฺตสฺส ตีเร ฐฺปิเตสฺส กาสาเวสฺส จีวรํ เถเนตฺวา

เตสํ หตถีนํ คมนาคมนมคฺเค สตฺตี คเหตุวา สสีสํ ปารุปีตฺวา นิสีหติ.

หตถี ตํ ทิสวา “ปจเจกพุทฺธ -อิตติ สญฺญาย วนฺทิตฺวา ปกฺกมนฺติ.

โส เตสํ สพุทฺทปจฺจโต คจฺจนฺตํ สตฺติยา ปหริตฺวา มาเรตฺวา ทนฺตาทีนํ คเหตุวา เสสํ ญฺมิมํ นิขนิตฺวา คจฺจติ.

อปรภาเค โพรสิตฺโต หตถโยนิยํ ปฏฺิสนฺธิ คเหตุวา หตถิเชฏฺฐโก ยฺยูปติ อโหสิ.

ตทาปิ โส ตเถว กโรติ.

มหาปุริโส อตฺตโน ปริสาเย ปริหานี ญฺตฺวา “กุหิ อิมะ หตถี คตา มนฺทา ซาตา -อิตติ ปุจฺจิตฺวา, “น ชานาม สามี -อิตติ วุตฺเต,

“กุหิ” คจฺจนฺตา มํ อนาปุจฺจนา น คมิสสนฺติ, ปริปนฺเถน ภาวิตพุทฺธ -อิตติ จินฺเตตฺวา

“เอกสฺมี ฐฺวานะ กาสาวิ ปารุปีตฺวา นิสินฺนสฺส สนฺติกา ปริปนฺเถน ภาวิตพุทฺธ -อิตติ ปริสงฺกิตฺวา

ตํ ปริคคณฺหิตุํ สพุทฺธ หตถี ปุโรโต เปเสตฺวา สยํ ปจฺจโต วิลมพฺมาโน อาคจฺจติ.

โส, เสสหตถีสฺส วนฺทิตฺวา คเตสฺ, มหาปุริสํ อาคจฺจนฺตํ ทิสวา จีวรํ สํหริตฺวา สตฺตี วิสฺสชฺชติ.

มหาปุริโส สตี อุกฺกุฏฺเปตฺวา อาคจฺจนฺโต ปจฺจโต ปฏฺิกกมิตฺวา สตฺตี วมฺเจสิ.

อถ นํ “อิมินา เม หตถี นาสิตา -อิตติ คณฺหิตุํ ปกฺกชนฺติ.

อิตโร เอกํ รุกฺขํ ปุโรโต กตฺวา นิสียิ.

อถ นํ รุกฺเขน สทฺธิ โสณฺทาย ปริกฺขิปีตฺวา “คเหตุวา ญฺมิมํ โปเถสฺสามิ -อิตติ เตน นีหริตฺวา ทสฺสีตํ กาสาวิ ทิสวา

“สจฺหา อิมสฺมี ทสฺสีสฺสามิ, อนนฺกสทฺสเสสฺส เม พุทฺธปจเจกพุทฺธชชีณาสเวสฺส ลชฺชา นาม ภินฺนา ภาวิสฺสติ -อิตติ อธิวาเสตฺวา

“ตยา เม เอตฺตกา ญฺตฺตกา นาสิตา -อิตติ ปุจฺจติ.

“อาม สามิ -อิตติ.

“กสฺมา เอวํ ภาริยํ กมฺมํ อกาสิ,

อตฺตโน อนนฺจจฺวิกํ วีตฺรคานํ อนนฺจจฺวิกํ วตฺถํ ปริทฺทิตฺวา เอวรूपํ ปาปกมฺมํ กโรนฺเตน ภาริยํ ตยา กตํ -อิตติ.

เอวณฺจ ปน วตฺวา อุตฺตรีปี นิคคณฺหนโต

“อนิกฺกสาโว กาสาวิ

โย วตฺถํ ปริทฺทเสสฺสติ

อเปโต ทมฺสจฺเจเน

น โส กาสาวมฺรหฺติ

โย จ วนฺตกสฺวสฺส

สีเลสฺส สฺสสมาหิโต

อุเบโต ทมสจเจน

ส เว กาสาวมรหติ -อิติ*

คาถา^๑ วตวา “อญตตณเต กตฺ -อิติ วตวา ตํ วิสสชเชสิ.

[ของดียอมควรแก่คนดี หากควรแก่คนชั่วไม่]

สตุถา อิมํ ฌมมเทสนํ อหริตวา “ตทา หตถิมารโก เทวทศโต อโหสิ, ตสส นิคคหโก หตถินาโค อหเมว -อิติ
ชาตกํ สโมธานตวา “น โข ภิกขุ อิทาเนว, ปุพเพปิ เทวทศโต อตตโน อนนุจฉวิกํ วตถํ ธาเรสิเยว -อิติ วตวา
อิมา คาถา อภาสิ

“อนิกกสาโว กาสาวํ

โย วตถํ ปริทหเสสตี

อุเบโต ทมสจเจน

น โส กาสาวมรหติ

โย จ วนตกสาวสส

สีเลสุ สุตมาหิตโต

อุเบโต ทมสจเจน

ส เว กาสาวมรหติ -อิติ

ฉททนต์ชาตเคนาปิ อยมตฺถโถ ที่เปตพโพ -อิติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อนิกกสาโว -อิติ: กามราคาทีหิ กสาเวหิ สกสาโว.

ปริทหเสสตี -อิติ: นิवासนปารุปนตถรณวเสน ปริภุชิสสตี.

“ปริทหิสสตี -อิติปิ ปาโฐ.

อุเบโต ทมสจเจน -อิติ: อินทริยทมเนน เจว ปรมตถสจจปกฺขิเกน จ วจีสจเจน อุเบโต.

“วิยตุโต -อิติ อตฺถโถ.

น โส -อิติ: โส เอวรูปุ ปุคฺคโล กาสาวํ ปริทหิตุํ นารหติ.

วณตกสาวสส -อิติ: จตฺถิ มคฺเคหิ วณตกสาโว ฉทตฺถิตกสาโว ปหีนกสาโว อสส.

สีเลสุ -อิติ: จตฺตุสุ ปาริสฺสุทฺธิสีเลสุ.

สุตมาหิตโต -อิติ: สฺมฺมจฺจ สุตมาหิตโต สฺมฺมจฺจ ฐิตโต.

อุเบโต -อิติ: อินทริยทมเนน เจว วุตตปฺปการเณน จ วจีสจเจน อุเบโต.

ส เว -อิติ: โส เอวรูปุ ปุคฺคโล ตํ กาสาววตถํ อรหติ -อิติ.

คาถาปริโยसानเน โส ทิสาวาสีโก ภิกขุ โสตาปนโน ชาโต.

๑ ขุ. ชา. พุ. ๒๗/๘๓. ตพฐฎกถา. ๓/๒๖๑.

๒ คาถาตี ยุตตตร.

อณญปิ พหู โสตาปตติผลาทินี ปาปุณีส.

เทสนา มหาชนสฺส สาทถิกา อโหสิ -อิตี.

เทวทูตตฤ.

---

๘. สลยชยวตถุ.

“อสาเร สารมตโน - อิติ อิมั รมมเทศนั สดถา เวหุเวเน วิหรนโต ทวีทึ” อคคสาวเกทึ นเวทิตั สลยชยสส อนาคมนั อารพภ กเถสิ.

ตตรายั อนุปุพพิกาถา

[พระศาสดาได้รับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า ๒๓ พระองค์]

อมหากั ทึ สดถา อิตโต กปปสตสทสสาธิกานั จตุนนั อสงเขยยานั มตถเก

อมรวตตินคเร สุมเอธ นาม พุราหมณกุมารโ หุตวา สพพิสิปปานิ^๑ นปิพตตี ปตโต^๒

มาตาปิตูนั อจเจเนน อนนโกภิสงขยั ธนั ปริจจชิตวา อสิปปพชชั ปพพิชิตวา หิมวนเต เวสนโต -

ถานาภินญาโย นินพตเตตวา อากาเสน คจจนโต

ทีปงกรทสพลสส สุตสสนวิหารโต อมรวตตินคร^๓ ปวิสนตถาย มคคั โสธียมานั ทิสวา สยปี เอกั ปเทสั คเหตุวา,

ตสมิ อนิญฐิตเตเว^๔, อากตสส สดถุโน อตตทานั เสตุ กตวา อชินิจมมม กเถ^๕ อตถริตวา

“สดถา สสาวกสงฆิ กลลั อนกมิตวา มั อกกมโต คจจตุ - อิติ นินุโน^๖”

สดถารา ทิสวาว “พุทธรังเ อส อนาคเต, กปปสตสทสสาธิกานั จตุนนั อสงเขยยานั ปริโยसानเ โคตโม นาม พุทโธ ภวิสสติ -
อิติ พยาโกโต -

ตสส สดถุโน อปรภาเค “โกณฑลญเ สุมงคโล สุมโน เรวโต โสภิตโต อโนมทสสิ ปทุมโม นารโท ปทุมุตตโร สุมเอธ สุชาโต

ปิยทสสิ อตถทสสิ รมมทสสิ สิทธตโต ดิสโส ปุสโส วิปสสิ สิชี เวสสญ กกุสนุโธ โภนาคมโน กสสโป จ - อิติ โลกั โอภาเสตวา

อุปพนนานั อิมสปี เตวีสติยา พุทธานั สนติเก ลทพพยากรโณ -

“ทส ปารมิโย ทส อุปปารมิโย ทส ปรมตถปารมิโย - อิติ สมตีสปารมิโย ปุเรตวา

เวสสนตรตถาเว ฐิตโต สดตทกขตตุ ปฐวีกมพนานิ มหาทานานิ ทตวา ปุตตทารั ปริจจชิตวา

อายุปริโยसानเ ตสิตปุเร นินพตติตวา ตตถ ยาวตายุกั ฐตวา

ทสสทสจกกวาพเทวตาทึ สนนปิติตวา -

“กาลอยนเต มหาวิร

สเทวกั ตารยโนโต

อุปปชช มาตุกัจฉิ

พชฉสสุ อมตัม ปท - อิติ

๑ ส. ม. ย. ทวีทิตี นตถิ.

๒ ส. ม. ย. สพพิสิปเปสุ.

๓ ส. ม. ย. ปตวา.

๔ ส. ย. รมมวตตินคร. ม. รมมวตตินคเร.

๕ ส. ม. ย. อโธธิตเตเว.

๖ ม. กเถ อชินิจมมม. ส. ย. อชินิจมมมตติ นตถิ.

๗ ส. ม. ย. เอตถนตเร ตนตติ ทิสสติ.

วุตเต ปณจ มหาวิโลกนานิ วิโลเกตวา ตโต จูโต สกยราชกุเล ปฏิสันธี คเหตุวา ตตถ มหาสมปตติยา ปริจารียามาโน
อนุกกเมณ ภทรโยพพณํ ปตวา ติณณํ อุตฺถนํ อนุจฉวิเกสุ ตีสุ ปาสาเทสุ เทวโลกสิรี วีย รชชสิรี อนุภวานโต –

[ทรงเห็นเทวทูตแล้วเสด็จบรรพชา]

อุยฺยานกัฬาย คมนสมเม อนุกกเมณ ชินฺณพยาธิมตสงฺขาเต ตโย เทวทูเต ทิสฺวา สลยชาติสฺสเวโค นินฺวตติตฺวา
จตุตถวาระ ปพฺพชิตํ ทิสฺวา “สาธู ปพฺพชชา -อิตี ปพฺพชชาย รุจี อุปฺปาเทตฺวา อุยฺยานํ คนฺตฺวา ตตถ ทิวสํ เขเปตฺวา
มงฺคโลปฺกขรณิตีเร นิสินฺโน กปฺปกเวสํ คเหตุวา อาคเตน วิสสุกมมฺนา เทวปุตฺเตน อลงฺกตปฺปฺยิตโต –

ราหุลกุมารสฺส ชาตสาสนํ สุตฺวา ปุตฺตสิเนหสฺส พลวภาวํ ญตฺวา
“ยาว อิทํ พนฺธนํ น พนฺธติ ตาวเทว ฉินฺทิสฺสามิ -อิตี จินฺเตตฺวา สายํ นครํ ปวิสฺสนโต –

“นิพฺพุตา นฺน สา มาตา   นิพฺพุโต นฺน โส ปิตา
นิพฺพุตา นฺน สา นารี   ยสฺสายํ อิทิสฺโส ปติ -อิตี

กิสาคตมียา นาม ปิตุจฉาธิตาย ภาสิตํ อิมํ คาลํ สุตฺวา “อหํ อิมาย นิพฺพุตปทํ สาวิตโต -อิตี คิวโต มุตฺตาทหารํ โอมฺมุจิตฺวา
ตสฺสา เปเสตฺวา อตฺตโน ภวนํ ปวิสิตฺวา สิริสยเน นิสินฺโน นินฺทฺหุคตฺวานํ นาฏกิตถีนํ วิปฺปการํ ทิสฺวา นินฺทฺพินฺนทฺทโย
ฉนฺนํ อุฏฺฐาเปตฺวา กนฺถกํ ออาหาราเปตฺวา กนฺถกํ อารุญฺห ฉนฺนสหาโย –

ทสฺสทสฺสจกฺกวาฬเทวตาหิ ปรีวูโต
มหาภินิกฺขมณํ นิกฺขมิตฺวา อโนมฺมานทีตีเร ปพฺพชิตฺวา อนุกกเมณ ราชคหํ คนฺตฺวา ตตถ ปินฺชชาย จริตฺวา
ปณฺทวปพฺพตปฺพภาเร นิสินฺโน มคฺชรณฺญา รชฺเชน นินฺมุตติยาโน ตํ ปฏิกฺกชิปิตฺวา สพฺพญญุตํ ปตฺวา
อตฺตโน วิชิตํ อากมนตฺถาย เตน คหิตปฺปฺยิณฺโณ ออาหารญจ อุทฺทกญจ อุปฺสงฺกมิตฺวา เตสํ สนฺติเก อธิคตฺวิเสสํ อนุลงฺกริตฺวา
ฉพฺพสฺसानิ มหาปธานํ ปทฺหิตฺวา –

[ทรงบรรลूसัพพัญญุตญาณ แล้วทรงแสดงธรรม]

วิสาขปุณฺณมีทิวเส ปาโตว สุชชตฺตาย ทินฺนํ ปายาสํ ปรีภุญชิตฺวา เนรลฺยชราย นทียา สุวณฺณปาตี ปวาเหตุวา
เนรลฺยชราย นทียา ตีเร มหาวนฺสณฺเฑ นานาสมาปตฺตีหิ ทิวสภาคํ วิดีนาเมตฺวา สายณฺนสมเม โสตฺถิเยน ทินฺนํ ติณฺณํ คเหตุวา
กาเพน นาคฺราเชน อภิตถุตฺตฺคุเณ โพรธมณฺฑํ อารุญฺห ตินฺนานิ สนฺถริตฺวา –

“น ตาวิมํ ปลลงฺกํ ภินฺทิสฺสามิ ยาว เม อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ น วิมฺจจิสฺสติ -อิตี ปฏฺยิณฺญํ กตฺวา
ปฺรตฺถาภิมฺโข นิสีทิตฺวา, สุริเย อนุตถงฺคมิเตเยว, มารพฺลํ วิธมิตฺวา
ปฺฐมยามเม ปุพฺเพนิวาสญฺญาณํ มชฺฌมยามเม จุตฺตูปาตญฺญาณํ ปตฺวา ปจฺจิมยามาวสาเน ปจฺจยกาเร ญฺญาณํ โอตาเรตฺวา
อรุณฺคคฺคเมเน ทสฺพลจตุเวสฺสารชชาทิสพฺพคฺคณปฏฺยิณฺฑิตํ สพฺพญญุตญฺญาณํ ปฏฺยิวิชิตฺวา –

สตตสฺตตฺตาทํ โพรธมณฺเฑ วิดีนาเมตฺวา อฏฺฐเม สตตฺตาเห อชฺपालนิกฺโรธมฺมุเล นิสินฺโน
ธมฺมคฺคมิธฺรตาปจฺจเวกฺชณฺเนน อปฺโปสฺสุกฺกตํ อาปชฺชมาโน
ทสฺสทสฺสมหาพฺรหฺมปรีวาเรณสพฺพปติ พฺรหฺมณา อายาจิตฺถมฺมเทสฺสโน –

พุททจกขุณา โลกั โอลเกตวา พรหมโน อชฌเสนัน อธิวาเสตวา
“กสส นุ โข อหิ ปฐมัม ฌมมึ เทเสยยั -อิติ โอลเกนโต อาพารุทททานัน กาลกตถาวัน ญตวา
ปลญจวคคิยานัน ภิกขุณัน พหุการตัม อนุสสริตวา อญญายาสนา กาสีปุริ คจจนโต
อนตรามคเค อุปเกน อาชีวเกน สหธิ มนเตตวา –

อาสาฬหปุณณมีทิวเส อสิปตเน มิคทาเย ปลญจวคคิยานัน ภิกขุณัน วสนญญานัน ปตวา
เต อนนุจฉวิเกน สมุทาจารเณ สมุทาจรรนเต สญญาเปตวา
อญญาโกณทญญูปปุเม อญญารสพรหมโกฏิโย อมตปานัน ปาเยนโต ฌมมจกั ปวตเตตวา ปวตติตปวธรรมจกโก –

ปลญจิมิยั ปกขสส สพเพปิ เต ภิกขุ อรหตเต ปติญญาเปตวา
ตัมทิวสเมว ยสสส กุลปุตตสส อุปนิสสยสมปตตี ทิสวา
ตัม รตติภาเค นิพพิทิตวา เคหิ ปหาย นิภขมนตัม “เอหิ ยส -อิติ ปกโกสิตวา
ตสมึเยว รตติภาเค สโตปาตติมล ปาเปตวา ปุนทิวเส อรหตตัม ปาเปตวา
อปเรปิ ตสส สหายเก จตูปญญาสชเน เอหิภิกขุพพพชชาย ปพพาเซตวา อรหตตัม ปาเปสิ.

[ทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา]

เอว โลกเ เอกสญญิตยา อรหนเตสุ ชาเตสุ วุตถวสโส ปวาเรตวา “จรถ ภิกขเว จาริกั -อิติ สญญิตภิกขุ ทิสาสู เปเสตวา
สยั อรุเวลัน คจจนโต อนตรามคเค กปปาสิกวนสนนเฑ ตีสชเน ภาททวคคิยกุมาระ วินสิ.

เตสุ สพพจฉิมโก สโตปาปนโน สพพุตโตโม อนาคามี อโหสิ.

เตปิ สพเพ เอหิภิกขุภาเวเนว ปพพาเซตวา ทิสาสู เปเสตวา สยั อรุเวลัน คนตวา อชฌมุตตามานิ ปาฏิหาริยสทสสานิ ทสเสตวา
อรุเวลลกสสปาทย สทสสชฎิลปริวารเ เตภาตติชฎิลเ วินตวา เอหิภิกขุภาเวเนว ปพพาเซตวา คยาสิเส นิสีทาเปตวา
อาทิตตปริยายเทสนาย อรหตเต ปติญญาเปตวา เตน อรหนตสทสเสน ปริวุโต
“พิมพิสารรณโย ทินัน ปุญญญ โมเจสสามิ -อิติ ราชคชนครุปจาเร สญญิตนุญยานัน คนตวา
“สตถา กิร อาคโต -อิติ สุตวา ทวาทสนนุเตหิ พุราหมณคหปติเกหิ สหธิ อาคตสส รณโย มจรรณมกถ กเกนโต
ราชานัน เอกาทสหิ นนุเตหิ สหธิ สโตปาตติมเล ปติญญาเปตวา เอกัน นนุต สรณสุ ปติญญาเปตวา
ปุนทิวเส สกเกน เทวรณญา มาณวถวณณัน คเหตุวา อภิตถุตคฺเณ ราชคชนครั ปวิสิตวา ราชนิเวสเน กตภตตักิจโจ
เวพูนารามัน ปุญญคเหตุวา ตตเถว วาสั กปเปสิ.

ตตถ นัน สาริปุตโตโมคคัลลانا อุปสงกมิสุ.

ตตรายัน อนุปพพิกถา

[ประวัติพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ]

อนุปปนเนยเว ทิ พุทฺเ ราชคหโต อวิหุเร “อุปติสสคาโม จ โกลิตคาโม จ -อิติ เทว พุราหมณคามา อเหตุ.

เตสุ อุปติสสคามะ สารียา นาม พราหมณียา คพภสส ปติภูจ्จิติวเสเยว

โกลิตคามะ โมคคัลลียา นาม พราหมณียาปิ คพภ ปติภูจ्จิติ.

ตานิ กिर เทวปี กุลานิ ยาว สดตมา กุลปริวภูฏา อาพทฐปฏีพทฐสหายกาเนว.

ตาสํ ทวินนปี เอกทิวสเมว คพภปริหาริ อทิสฺ.

ตา อุโภปี ทสมาสจเจเนน ปุตเต วิชาเยสิ.

นามคคหณทิวเส สารียา พราหมณียา ปุตตสส อุปติสสคามเก เขภูจ्จกุลสส ปุตตตตา “อุปติสฺโส -อิติ นามํ อภิสิ.

อิตรสส โกลิตคามะ เขภูจ्จกุลสส ปุตตตตา “โกลิต -อิติ นามํ อภิสิ.

เต อุโภปี วุฑฒิมินวาย สพพิปปานํ ปาริ อคมสิ.

อุปติสสมาณวสส กิพนตถาย นที วา อูยยานํ วา คมนกาเล ปญจ สุวณฺณสิวิกาสตานิ ปริวารานิ โหนติ

โกลิตสมาณวสส ปญจ อาชณฺณรตตานิ.

เทวปี ชนา ปญจปญจมาณวสตปริวารา โหนติ.

ราชคเห จ อนุสํวจฺจเร คีรคคสมชฺโช นาม โหติ.

เตสํ ทวินนปี เอกภูจ्จาเนเยว มลฺจาติมณฺจํ พนฺชติ.

เทวปี เอกโตว นิสิตฺตวา สมชฺชํ ปสฺสนตา หสิตพพภูจ्จาเน หสนติ สํเวคภูจ्จาเน สํเวคํ อาปชฺชนติ

ทายํ ทาทุํ ยุตฺตภูจ्จาเน ทายํ เทนติ.

เตสํ อิมินา นิยามเนน เอกทิวสํ สมชฺชํ ปสฺสนตานํ, ปริปากคตตตา ญานสส

ปฺริมทิวเสสุ วีย หสิตพพภูจ्จาเน ทาโส วา สํเวคภูจ्จาเน สํเวโค วา ทายํ ทาทุํ ยุตฺตภูจ्จาเน ทายํ วา นาโหสิ.

เทว ปน ชนา เอวํ จินตเยสิ “กี เอตถ โอลเกตพพํ อตฺถิ, สพเพปิเม, อปปุตเต วสสเสเต, อปณฺณตติกภาวํ คมิสฺสนติ,

อมเหติ ปน เอกํ โมกฺขธมฺมํ ปริเยสิตุํ วมฺภูติ -อิติ อารมฺมณํ คเหตุวา นิสิตฺสิ.

ตโต โกลิต อุปติสสํ อาท “สมม อุปติสส ตวํ น อญฺเญสุ ทิวเสสุ วีย ฆฺฐูปภฺฐุ, อิทานิ อนตฺตมนธาตุโกสิ,

กินเต สลลภฺชิตํ -อิติ.

โส อาท “สมม โกลิต ‘เอเตสํ โอลเกเน สาโร นตฺถิ, นีรตถกเมตํ, อตฺตโน โมกฺขธมฺมํ คเวสิตุํ วมฺภูติ

อิทํ จินตยนโต นิสินฺนอมฺหิ, ตวํ ปน กสมมา อนตฺตมนโนสิ -อิติ.

โสปี ตเถวาท.

อถสส อตฺตนา สทฺธี เอกชฺมาสยตํ ญุตวา อุปติสฺโส อาท “สมม อมหากํ อุภินนปี สุจินติตํ, โมกฺขธมฺมํ ปน คเวสิตุํ วมฺภูติ,

คเวสนเตหิ นาม เอกํ ปพพชฺชํ ลทฺฐุ วมฺภูติ, กสส สนฺติเก ปพพชาม -อิติ.

[สองสหายทำกติกากัน]

เตน โข ปน สมเยน สลยชโย ปริพพาชโก ราชคเห ปฏิวสตี มหติยา ปริพพาชกปริสาย สหุธิ.

เต “ตสส สนติเก ปพพชิสสาม -อิติ ปณจมาณวกสถานิ “สิวิกาโย จ รเถ จ คเหตวา คจฉล -อิติ อูโยเชตวา
ปณจหิ มาณวกสเทหิ สหุธิ สลยชยสส สนติเก ปพพชิส.

เตสํ ปพพชิตกาลโต ปฏฐาย สลยชโย อติเรกลาภคคยสคคปตโต อโหสิ.

เต กติปาเหเนว สพพํ สลยชยสส สมยํ ปริคคณหิตวา “อาจริย ตุมหากํ ชานนสมโย เอตตโกว, อุทาทุ อุตตริปี อตถิ -อิติ ปุจฉิส.

“เอตตโกว, สพพํ ตุมเหหิ ญาตํ -อิติ วุตเต, เต จินตยีส “เอวํ สติ, อิมสส สนติเก พรหมจริยวาโส นโรตถโก,
มยํ โมกขธมมํ คเวสิตํ นิกขนตา, โส อิมสส สนติเก อูปาเทตํ น สกกา, มหา โข ปน ชมพุทโธ,
คามนิคมชนปทราชธานีโย จรณา อทธา โมกขธมมเทสํ กณจิ อาจริยํ ลภิสสาม -อิติ.

ตโต ปฏฐาย ยตถ ยตถ “ปณชิตา สมณพราหมณา สนติ -อิติ วทนต์ิ ตตถ ตตถ คนตวา สากจณํ กโรนติ.

เตหิ ปุฏฐปณห์ อณญเ กเถตํ น สกโกนติ, เต ปน เตสํ ปณห์ วิสสชเชนติ.

เอวํ สกอลชมพุทโธ ปริคคณหิตวา นินตติตวา สกฏฐานเมว อาคนตวา
“สมม โกลิต อมहेสุ ‘โย ปฐมํ อมตํ อธิคจฉติ, โส อาโรเจตุ -อิติ กติกํ อกสู.

เอวํ เตสุ กติกํ กตวา วิหรนเตสุ, สตถา วุตตานุกกเมน ราชคหํ ปตวา เวพูนํ ปฏิกคเหตวา เวพูนเ วิหริ.

ตทา “จรถ ภิกขเว จาริกํ พหุชนหิตาย -อิติ รตนตตยคุณูปกาสนตถํ
อูโยชิตานํ เอกสภูฏิยา อรหนตานิ อนนเร ปณจวคคิยานํ อพณนเร อสสชิตเถโร ปฏินิวตติตวา ราชคหํ อาคโต
ปุนทิวเส ปาโตว ปตตจิวรมาทาย ราชคหํ ปินทาย ปาวิส.

ตสมิ สมเย อูปตีสสปริพพาชโก ปาโตว ฆตตทิจจํ กตวา ปริพพาชการามํ คจฉนโต เถรํ ทิสวา จินเตสิ

“มยา เอวรูโป นาม ปพพชิตो น ทิฏฐูปุพพะเยว,
เย โลเก อรหนโต วา อรหตตมคคํ วา สમાปนนา, อยํ เตสํ ภิกขุ อณญตโร,
ยन्नุนานํ อิมํ ภิกขุํ ออุปสงกमितวา ปุจเฉดยํ ‘กสิ ตวํ อาวุโส อุตทิสส ปพพชิตो, โโก วา เต สตถา, กสส วา ตวํ ธมมํ โรเจสิ - อิติ.

อถสส เอตทโหสิ “อกาโล โข อิมํ ภิกขุํ ปณห์ ปุจฉิตุํ, อนนตรมรํ ปวิฏฐุ ปินทาย จรติ,
ยन्नุนานํ อิมํ ภิกขุํ ปิฏฐิตโต ปิฏฐิตโต อุนพนเรยยํ, อตถิเกหิ อูปญาตํ มคคํ -อิติ.

โส เถรํ ลททปณทปาตํ อณญตโร โอกาสํ คจฉนตํ ทิสวา นิสิตตุคามตถยจสส ญตวา อตตโน ปริพพาชกปัฐกํ ปณญาเปตวา อทาส.

ฆตตทิจจปริโยसानเปสส อตตโน กุณทิกาย อุกกํ อทาส.

เอวํ อาจริยวตตํ กตวา กตฆตตทิจเจเน เถเรน สหุธิ มจรุปฐิสนถารํ กตวา เอวมาท

“วิปสนนนานิ โข เต อาวุโส อินทริยานิ, ปริสุทโธ ฉวิวณโณ ปริโยทาโต, กสิ ตวํ อาวุโส อุตทิสส ปพพชิตो,
โก วา เต สตถา, กสส วา ตวํ ธมมํ โรเจสิ -อิติ ปุจฉิ.

[พระอัสสชิแสดงหัวใจพระศาสนา]

เถโร จินเตสิ “อิมะ ปริพพาชกา นาม สาสนัสส ปฏิปกขภูตา, อิมัสส สาสเน คมภีรัตํ ทสเสสสามิ -อิติ
อตตโน นวกภาวํ ทสเสนโต อาห “อหํ โข อาวุโส นโว อจิริปปพชิตโต, อธุนาคโต อิมํ ธรรมวินยํ,
น ตาว สกขิสสามิ วิตถาเรณ ธรรมํ เทเสตุํ -อิติ.

ปริพพาชโก “อหํ อุปติสโส นาม, ตวํ ยถาสตติยา อปปิ วา พหุ วา วท, เอตํ นยสเตน นยสทสเสน ปฏิวิชฌิตุํ มยหํ ภาโร -อิติ
วตวา อาห

“อปปิ วา พหุ วา ภาสสสุ,   อตถณเณว เม พุริหิ ,
อตถเนว เม อตโถ,   ก็ กาทสิ พยณชนํ พหุ -อิติ.

เอวํ วุตเต เถโร

“เย ธรรมา เหตุปปภาวา   เตสํ เหตุํ ตถาคโต
เตสญจ โย นิโรธจ   เอวาทิ มหาสมโณ -อิติ

คาถมาห.

[สองสหายสำเร็จพระโสดาบัน]

ปริพพาชโก ปฐมปททวยเมว สุตวา สหสสนยสมปนเน โสตาปัตติผลเล ปติภูตฺติ.

อิตรํ ปททวยํ โสตาปนนกาเล นิภูตฺติเปสิ.

โส โสตาปนโน หุตวา, อุปริวิเสเส อปปวตตนเต, “ภวิสสตี เอตถ การณํ -อิติ สลลภเขตวา เถโร อาห

“ภนเต มา อุปริ ธรรมเทสนํ วทตฺติยิตถ, เอตตถกเมว โหตุ, กุหิ อมหากํ สตถา วสติ -อิติ.

“เวพฺพเวเน อาวุโส -อิติ.

“เตนหิ ภนเต ตุมहे ปุโรโต ยถา, มยหํ เอโก สหายโก อตถิ,

อมเหหิ จ อถญมณญํ กตีกา กตา “โย ปฐมํ อมตํ อธิคจจติ โส อาโรเจตฺติ,

อหนตํ ปฏิญญํ โมเจตวา สหายกํ คเหตุวา ตุมหากํ คตมคเคเนว สตถุ สนตีกํ อากมิสสามิ -อิติ

ปลยจปติภูตฺติเตน เถรสส ปาเทสุ นิปตติวา ติกขตตุํ ปทกขิณํ กตวา เถโร อุกฺขยเขตวา ปริพพาชการามาภิโม อคมาสิ.

โกลิตปริพพาชโก ตํ ทุโรโต ว อากจณนตํ ทิสวา “อชฺช มยหํ สหายกสฺส มุขวณโณ น อถญทิวเสสุ วีย,

อทธานเนน อมตํ อธิคตํ ภวิสสตี -อิติ อมตาทิคมํ ปุจฺฉิ.

โสปีสส “อามาวุโส, อมตํ อธิคตํ -อิติ ปฏิขานิตวา ตเมว คากํ อภาสิ.

คาถาปริโยसानะ โกลิตโต โสตาปัตติผลเล ปติภูตฺติหิตวา อาห “กุหิ กิร สมม อมหากํ สตถา วสติ -อิติ.

“เวพฺพเวเน กิร สมม, เอวํ โน อจิริเยน อสสชิตถเรณ กลิตํ -อิติ.

“เตนทึ สมนม อายาม สตถารุ ปสสิสสาม -อิติ.

[สองสหายชวนสลยชยไปเฝ้าพระศาสดา]

สารีปุตตตเถโร จ นามส สทาปี อัจริยปูชโกว, ตสมา สหายกั เอวมมาห

“สมม อมเทหิ อธิคตัง อมตัง อมหากัง อัจริยสส สลยชยปริพพาชกสสาปี กเถสสาม, พุชฌมาโน ปฏิวิชฌิสสตี,
อปปฏิวิชฌนโต อมหากัง สททหิตวา สตถุ สนตีกัง คมิสสตี, พุทธานัง เทสนัง สุตวา มคคผลปฏิเวธัง กริสสตี -อิติ.

ตโต เทวปี ชนา สลยชยสส สนตีกัง อคมัสสุ.

สลยชโย เต ทิสวา “กึ ตาตา โกจิ โว อมตมคคเทสโก ลทุโธ? -อิติ ปุจจติ.

“อาม อัจริย ลทุโธ, พุทโธ โลเก อุปปนโน, ฌมโม อุปปนโน, สงโฆ อุปปนโน,
ตุมเห ตุมเณ อสारे วิจรธ, เอถ, สตถุ สนตีกัง คมิสสาม -อิติ.

“คจจณ ตุมเห, อหัง น สกขิสสามิ -อิติ.

“กึการณา? -อิติ.

“อหัง มหาชนสส อัจริโย หุตวา วิจรี, ตสส เม อนนเววาสิกวาสโ จาฎฐิยา อุทกจลนภาวูปตติสทธิโส,
น สกขิสสามหัง อนนเววาสิกวาสัง วสิตุัง -อิติ.

“มา เอวံ กริตถ อัจริย -อิติ.

“โหตุ ตาตา, คจจณ, ตุมเห นานัง สกขิสสามิ -อิติ.

“อัจริย โลเก พุทธรสส อุปปนนกาลโต ปฏฐาย มหาชนโน คนธมาลาทิตถโถ คนตวา ตเมว ปุเชสสตี,
มยปี ตตเถว คมิสสาม, ตุมเห กึ กริสสธ? -อิติ.

“ตาตา กิณนุ โข อิมสมึ โลเก ทนธา พหุ, อุทาทุ ปณชิตา? -อิติ.

“ทนธา อัจริย พหุ, ปณชิตา นาม กติปยาเอว โหนติ -อิติ.

“เตนทึ ตาตา ปณชิตา ปณชิตา สมณสส โคตมสส สนตีกัง คมิสสนตี, ทนธา ทนธา มม สนตีกัง อาคมิสสนตี;
คจจณ ตุมเห, นานัง คมิสสามิ -อิติ.

เต “ปญญายิสสธ ตุมเห อัจริยา -อิติ ปกุกมัสสุ.

เตสุ คจจณเตสุ, สลยชยสส ปริสา ภิชชิ.

ตสมึ ชเน อารามุ ตุมโณ อโหสิ.

โส ตุมจัน อารามุ ทิสวา อุณห์ โลहितัง ฉทเทสิ.

เตหิปี สทธี คจจณเตสุ ปญจสุ ปริพพาชกเตสุ, สลยชยสส ปริสาย อทตมเตยยสตานิ นิวตติสสุ.

อตตโน อนนเตวาสิเกหิ อชตมเตยเยหิ ปริพพาชกสเทหิ สหฐี เวฬุวนี อคัมภี.

[ศิษย์สำเร็จรหัตตผลก่อนอาจารย์]

สตถา จตุปริสมชฌเม นิสินโน ฌมม เทเสโนโต เต ทูโรโต ว ทิสวา ภิกขุ อามนเตสิ

“เอเต ภิกขเว เทว สหายกา อากจณนติ โกลีโต จ อุปติสโส จ, เอตัม เม สวากยัค ภวิสสตี อคัค ภททยุค -อติ.

เต สตถารัง วนทิตวา เอกมณตัม นิสีทิสู.

เต ภควนตัม เอตทโวจุง “ลเภยยาม มย ภนเต ภควโต สนตีกะ ปพพชช; ลเภยยาม อุปสมปทัม -อติ.

“เอถ ภิกขโว -อติ ภควา อโวจ, “สวากขาโต ฌมโม, จรธ พรหมจริยัม สมมา ทุกขสส อนตกิริยาย -อติ.

สพเพปิ อิทธิมยปตตจิวรรธา วสสสติกตเถรา วีย อเหตุสิ

อถ เนสํ ปริสาย จริยวเสน สตถา ฌมมเทสนัง วทเชสิ.

ฐูเปตวา เทว อคคสาวเก อวเสสา อรหตตัม ปาปุณิสู.

อคคสาวกานัง ปน อุปริมคคกัจจัน นินฐาสี.

กัการณา ?

สวากปารมีญานสส มหนตตาย.

อถายสมา มหาโมคคัลลาโน ปพพชิตทิวสโต สตตเม ทิวเส มคธรรฐู กลลวาลคามกัม อุปนิสสาย วิหรนโต,

ถีนมิทเช ออภกมณเต, สตถารา สัเวชิตถิ ถีนมิทธี วินเทตวา ตถาคเตน ทินนัง ธาตุกมมฐฐานัง สุนนโต

อุปริมคคตตยกัจจัน นินฐาเปตวา สวากปารมีญานสส มตถกัม ปตโต.

สารีปุตตตเถโรปิ ปพพชิตทิวสโต อชตมมาส อติกกมิตวา สตถารา สหฐี ตเมว ราชคหัง อุปนิสสาย สุกรรชาตเลเณ วิหรนโต,

อตตโน ภาคินเยยสส ทีฆนชปริพพาชกสส เวทนาปริคคหสุตตุนเต เทสิยมาเน, สุตตานุสาเรณ ญานัง เปเสตวา

ปรสส วชฌิตัม ภตตัม ภุณชนโต วีย สวากปารมีญานสส มตถกัม ปตโต.

นनु จายสมา มหาปญญู, อถ กสมา มหาโมคคัลลานโต จิรตเรณ สวากปารมีญานัง ปาปุณิ -อติ.

ปริกมมมหนตตาย.

ยถา ที ทุกคตมมุสสา กตถจิกิ คนตุกามา ชิปุปเมว นิกขมณติ,

ราชุนัง ปน ทตถิวาหนกปปนาที มหนตัม ปริกมมัม ลทจุง วฐฐติ, เอว สมนปทิมิทัม เวทิตพพิ.

[พวกภิกษุติเตียนพระเจ้าศาสดา]

ตัมทิวสเมว ปน สตถา วชฌมมานกจฉายาย

เวฬุเวเน สวากสนนิปาตัม กตวา ทวินนัง เถรานัง อคคสาวกฐฐานัง ทตวา ปาฐิโมกข์ อุตทิสี.

ภิกษุ อุชฌายีสุ “สตถา มุโขโลกเนน ภิกขุณิ เทติ,
อคคสาวกภูฏานัน เทนเตน นาม ปฐมัม ปพพชิตานัน ปณจวคคิยานัน ทาตุ วัณฺณุตติ,
เอเต อนโณโลเกนเตน ยสตุเถรปมฺพชานัน ปณจปณฺญาสาย ภิกขุณิ ทาตุ วัณฺณุตติ,
เอเต อนโณโลเกนเตน ภาทวคคิยานัน, เอเต อนโณโลเกนเตน อรุเวลกสสปาทีน เตภาติกานัน,
เอเต ปน เอตตเก ปหาย สพพปจฺฉา ปพพชิตานัน อคคสาวกภูฏานัน เทนเตน มุขํ โอลเกตฺวา ทินฺนํ -อิตติ วทีสุ.

[บุรพกรรมขอพระอัญญาโกณฑัญญะ]

สตถา “กั กเถถ ภิกขเว -อิตติ ปุจฺฉิตฺวา, อิหํ นาม -อิตติ วุตฺเต, นาหํ ภิกขเว มุขํ โอลเกตฺวา ภิกขุณิ เหมมิ,
เอเตสํ ปน อตตนา อตตนา ปตฺถิตปตฺถิตเมว เหมมิ,
อญฺญาโกณฑญฺญํ หิ เอกสฺมี สสเส นว อคคสสทานานิ เทนโต น อคคสาวกภูฏานัน ปตฺถेतฺวา อทาสี,
อคคธมฺมํ ปน อรหตฺตํ สพพปฐมัม ปฏฺวิชฺฉิตฺุ ปตฺถेतฺวา อทาสี -อิตติ.

“กทา ภควา -อิตติ.

“สุณิสฺสถ ภิกขเว -อิตติ.

“อาม ภนฺเต -อิตติ.

“ภิกขเว อิตโต เอกนวุตฺติกปเป วิปสฺสี ภควา โลก อหฺปาหิ.

ตทา “มหากาโล จุลลกาโล -อิตติ เทว ภาตिका กุณฺุมพิกา มหนตฺ สาลิกเขตฺตํ วปาเปสฺสุ.

อเถกทิวสํ จุลลกาโล สาลิกเขตฺตํ คนฺตฺวา เอกํ สาลิกพฺภํ ฝาลेतฺวา ชาหิ.

อติมธฺรํ อโหสิ.

โส พุทฺธปมฺพชสฺส สงฺขสฺส สาลิกพฺภานัน ทาตุกาโม หุตฺวา เซฏฺฐภาตีกํ อฺปสงฺกมิตฺวา

“ภาตีก สาลิกพฺภํ ฝาลेतฺวา พุทฺธานัน อนฺจจฺวิกํ กตฺวา ปจาเปตฺวา ทานัน เหม -อิตติ อาท.

“กั วเทสิ, สาลิกพฺภํ ฝาลेतฺวา ทานัน นาม เนว อตีเต ภูตฺพุพฺพํ นานาคเต ภวิสฺสติ, มา สสฺสํ นาสยิ -อิตติ.

โส ปฺนปฺปฺนํ ยาจิเยว.

อถ นํ ภาตา “เตนหิ เขตฺตํ เทว โภฏฺฐาเส กตฺวา มม โภฏฺฐาสํ อนามสิตฺวา อตตโน เขตฺตโภฏฺฐาเส, ยํ อิจฺฉสิ, ตํ กโรหิ -อิตติ อาท.

โส “สาธฺ -อิตติ เขตฺตํ วิภชิตฺวา พหุ มนฺสเส หตฺถกมฺมํ ยาจิตฺวา สาลิกพฺภํ ฝาลेतฺวา นีรฺุทเก ชีเร ปจาเปตฺวา

สปฺปิธฺรฺสฺสทฺธาหิ โยเขตฺวา พุทฺธปมฺพชสฺส ภิกขุสงฺขสฺส ทานัน ทตฺวา ภาตฺตกิจฺจปรีโยसानเ

“อิหํ ภนฺเต มม อคคทานัน อคคธมฺมสฺส สพพปฐมัม ปฏฺวิเวชฺชย สํวตฺตตุ -อิตติ อาท.

สตถา “เอวํ โหตุ -อิตติ อนฺโมทนํ อกาสิ.

โส เขตต์ คนตวา โอลเณโต สกลเขตเต กณณิกาทุเทหิ วีย สาลีสีเสหิ สยณนํ ทิสวา ปญจวิธํ ปีตี ปฏิลภิตวา
“ลาภา วต เม -อิติ จินเตตวา ปุถุกกาเล ปุถุกคัคํ นาม อทาสี,
คามวาสีหิ สหฺวี อคฺคสสทานํ นาม อทาสี, ลายเน ลายนคัคํ, เวณิกรเณ เวณิคัคํ, กลาปาทีสุ กลาปคัคํ ชลคัคํ ฆณทคัคํ
โกฏฐคัคํ -อิติ เอวํ เอกสสเส นว วาเร อคฺคทานํ อทาสี.

ตสส สพฺเพสุ วาเรสุ คหิตคหิตฏฐานํ ปริปุริ.

สสสํ อติเรกํ อุฏฐานสมปนํ อโหสิ.

ชมโม่ นามส อตตานํ รกฺขนตํ รกฺขติ.

ชมโม่ ทเว รกฺขติ ชมฺมจารี
ชมโม่ สุจฺฉินฺโณ สุขมาวาทิ
เอसानิสฺโส ชมฺเม สุจฺฉินฺเณ
น ทคฺคตี คจฺฉติ ชมฺมจารี -อิติ.

เอวเมว วิปฺสสิสมมาสมพุทฺธกาเล อคฺคธมฺมํ ปฐฺมํ ปฏฺวีชฺฉิมิตฺตํ ปตฺถเนโต นว อคฺคทานานิ อทาสี.

อิตฺโต สตสสทสสทปฺมตถเก ปน หํสวตฺตีนคเร ปทุมุตฺตรพุทฺธกาเลปิ สตฺตาทํ มหาทานํ ทตฺวา ตสฺส ภควโต ปาทมฺมูเล นิปชฺชิตฺวา
อคฺคธมฺมสส ปฐฺมํ ปฏฺวีชฺฉนตถเมว ปตฺถนํ ฐฺเปสิ.

“อิติ อิมินา ปตฺถิตเมว มยา ทินนํ, นานํ มุขํ โอลเเกตฺวา เทมิ -อิติ.

[บุรพกรรมของชน ๕๕ คน มียสกุลบุตรเป็นต้น]

“ยสกุลปุตฺตปฺปมุขา ปญจปญฺญาส ชนา กิํ กมฺมํ กรีสุ ภนฺเต -อิติ.

“เอเตปิ เอกสส พุทฺธสส สนฺติเก อรหตฺตํ ปตฺถเนตา พหุํ ปุณฺณกมฺมํ กตฺวา อปรภาเค, อนุปฺปนฺเน พุทฺเธ, สหายกา หุตฺวา
วคฺคพนฺธเน ปุณฺญานิ โกรนฺตา อนาถสรีรานิ ปฏฺวีชฺคคฺนฺตา วิจรีสุ.

เต เอกทิวสํ สคพฺภํ อิตฺถิํ กาลกตํ ทิสฺวา “ฉาเปสสาม -อิติ สุสานํ หรีสุ.

เตสุ ปญจ ชเน “ตุมฺเห ฉาเปถ -อิติ สุसाने ฐฺเปตฺวา เสสา คามํ ปวิฏฐา.

ยสทารโก ตํ สรีรํ สุเลหิ วิชฺฉิตฺวา ปรีวตเตตฺวา ปรีวตเตตฺวา ฉาเปนโต อสุภสยฺญํ ปฏฺิลภิ.

อิตเรสฺปิ จตฺนุนํ ชนानํ “ปสสถ โภ อิมํ สรีรํ ตตถ ตตถ วิทฺธสจฺจมฺมํ กพฺรโครูปํ วีย อสุจึํ ทคฺคณฺธํ ปฏฺีฏุลํ -อิติ ทสเสสิ.

เตปิ ตตถ อสุภสยฺญํ ปฏฺีลภึสุ.

เต ปญจ ชนา คามํ คนฺตฺวา เสสสหายกานํ กถึสุ.

ยโส ปน ทารโก เคหํ คนฺตฺวา มาตาปิตฺนญจ ภาริยาย จ กเถสิ.

เต สพเพปิ อสุภี ภาวยีสุ.

อิทเมเตสึ ปุพพกมม.

เตเนว ยสสส อิตถาคาเร สุสานสณญา อุปปชช.

ตาย จ อุปนิสสยสมปตติยา สพเพส วิเสสาธคโม นิพพตติ.

เอว อิมะ อตตนา ปตถิตเมว ลภีสุ.

นาหิ มุขัง โอลเกตวา ทมมิ -อิติ.

[บุรพกรรมของภททวคคิย ๓๐ คน]

“ภททวคคิยา สหายกา ปน กิ กรีสุ ภนเต -อิติ.

“เอเตปิ ภิกขเว ปุพพพุธานัน สนตีกะ อรหตตัม ปตเถตวา ปุณญานิ กตวา อปรภาเค, อนุปปนเน พุทธะ, ตีสสุตตะตา หุตวา ตุนขทิลอวาทัง สุตวา สญญิวสสสทสทานิ ปญจ สีลานิ รกขีสุ.

เอว อิมะปิ อตตนา ปตถิตปตถิตเมว ลภีสุ

นาหิ มุขัง โอลเกตวา ภิกขุณัน ทมมิ -อิติ.

[บุรพกรรมของขมูล ๓ พี่น้อง]

“อรุเวลกสสปาทย ปน ภนเต กิ กรีสุ -อิติ.

“อรหตตเมว ปตเถตวา ปุณญานิ กรีสุ.

อิโต หิ เทวนวุตติกุปเป ‘ติสโส มุสโส -อิติ เทว พุทธา อุปปชชีสุ.

มุสสปุททสส มหิโนเท นาม ราชา ปิตา อโหสิ.

ตสมิ ปน สมโพธิ ปตเต, รณโณ กนิฏฐปุตโต อคคสาวโก, ปุโรหิตปุตโต ทุตติยสาวโก อโหสิ.

ราชา สตถุ สนตีกัม คนตวา “เชฏฐปุตโต เม พุทโธ, กนิฏฐปุตโต อคคสาวโก, ปุโรหิตปุตโต ทุตติยสาวโก -อิติ เต โอลเกตวา “มเมว พุทโธ, มเมว ธมโม, มเมว สงโฆ, นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุททสส -อิติ ติกขตตุ อูทานัง อูทานตวา สตถุ ปาทมุเล นิปชชิตวา “ภนเต อิทานิ เม นวุตติวสสสทสปริมาณสส อายุโน โภภุญญันตีติ นิสิติตวา นิททายนกาโล วีย, อญญะสั คเททวารัง อคนตวา, ยาวาหิ ชีวามิ, ตวา เม จตตารัง ปจเจเย อธิวาเสถ -อิติ ปฎิณญันตีติ คเทตวา นิพพธัง พุทฐุปุณญานัน กโรตี.

รณโณ ปน อปรเปปิ ตโย ปุตตะตา อหะสิ.

เตสุ เชฏฐสส ปญจ โยธสตานิ ปริวารัง มชฌิมสส ตีณิ กนิฏฐสส เทว.

เต “มยมิปี ภาติกโก โภเชสสาม -อิตติ ปิตริ โอภาส ยาจิตวา ปุณปุณฺณ ยาจนตาปี อลภิตวา, ปจจนเต กุปีเต,
ตสส วุปสมนตถาย เบลิตา ปจจนตํ วุปสมตวา ปิตุ สนฺติโก อากมฺมึสุ.

อถ เน ปิตา อาลิจจิตวา สีเส จุมพิตวา “วรํ โว ตาตา ทมฺมิ -อิตติ อาห.

เต “สาธู เทว -อิตติ วรํ คหิตโก กตวา ปุณ กติปาหจเจเนน ปิตรา “คณฺหถ ตาตา วรํ -อิตติ วุตฺตา
“เทว อมฺหากํ อญญเนน เกณจิ อตฺถโณ นตฺถิ, อิตฺโต ปญฺญาย มยํ ภาติกโก โภเชสสาม, อิมํ โน วรํ เทหิ -อิตติ อาหํสุ.

“น เทมิ ตาตา -อิตติ.

“นิจจกาลํ อเทเนตา สตต สํวจฺจรานิ เทถ -อิตติ.

“น เทมิ ตาตา -อิตติ.

“เตนฺหิ ฉ ปญจ จตฺตาริ ตีณิ เทว เอกํ สํวจฺจรํ สตต มาเส ฉ มาเส ปญจ มาเส จตฺตาริ มาเส ตโย มาเส เทถ -อิตติ.

“น เทมิ ตาตา -อิตติ.

“โหตุ เทว, เอเกกสฺส โน เอเกกํ มาสํ กตวา ตโย มาเส เทถ -อิตติ.

“สาธู ตาตา, เตนฺหิ ตโย มาเส โภเชถ -อิตติ.

เตสํ ปน ตินฺณมฺปิ เอโกว โภจฺจคาริกโก, เอโกว อายุตฺตโก.

เต ทวาทสนฺหุตฺตปริสปริวารา.

เต ปกโกสาเปตฺวา “มยํ อิมํ เตมาสํ ทส สีลานิ คเหตุวา เทว กาสายานิ นิวาเสตฺวา สตถารา สหฺวาสํ วสฺสีสาม,
ตุมฺเห เอตตํ นาม ทานวฏฺฏํ คเหตุวา เทวสิโก นวุตฺติสทฺสสนํ ภิกฺขุณฺโณ โยธสทฺสสส จ โน สพฺพํ ขาทนฺนียโกชนฺนํ สํวตฺเตยฺยาถ,
มยํ หิ อิตฺโต ปญฺญาย น กิลฺยจิ วกฺขาม -อิตติ วทิสฺสุ.

เต ตโยปี ปริวารกปริสทฺสส คเหตุวา ทส สีลานิ สมหาทาย กาสายวตฺถานิ นิวาเสตฺวา วิหารเวยว วสฺสีสุ.

โภจฺจคาริกโก จ อายุตฺตโก จ เอกโต หุตฺวา ตินฺณํ ภาติกานํ โภจฺจคารีหิ วาเรน วาเรน วฏฺฏํ คเหตุวา ทานํ เทนฺติ.

[กินอาหารที่เขาอุทิศภิกษุสงฆ์ ตายไปเป็นเปรต]

กมฺมกรานํ ปน ปุตฺตา ยาคุภตฺตาทีนํ อตถาย โรทนฺติ.

เต เตสํ, ภิกฺขุสงฺฆเ อนาคเตยฺว, ยาคุภตฺตาทีนํ เทนฺติ.

ภิกฺขุสงฺฆสฺส ฆตฺตกิจจาวสาเน กิลฺยจิ อติเรกํ น ภูตฺตปฺพุพฺพ.

เต อปรภาเค “ทารกานํ เทม -อิตติ อตตนาปี คเหตุวา ขาทิสฺสุ, มนฺุญฺญปี อาหารํ ทิสฺวา อธิวาเสตฺุ นาสกฺขิสฺสุ.

เต ปน จตฺราสีตฺติสทฺสสา อหฺลฺสุ.

เต สงฆสส ทินนํ วัณฺณํ ขาทิตฺวา กายสส เกทา เปตติวิสเย นิพพตฺตีสุ.

เต ภาคิกา ปน ปุริสสทสเสน สหฺธิ กาลํ กตฺวา เทวโลเก นิพพตฺติตฺวา เทวโลกา เทวโลกํ สํสรนฺตา เทวณฺวตฺติกปเป เขเปสฺสุ.

เอวํ เต ตโย ภาคโร อรหตฺตํ ปตฺถเนนฺตา ตทา กลยาณกมมํ กรีสุ.

เต อตฺตนา ปตฺถิตเมว ลภีสุ.

นาหํ มุขํ โอลเเกตฺวา ทมมิ -อิตฺติ.

ตทา ปน เตสํ อายุตฺตโก พิมพิสาโร อโหสิ, โภจฺจฺวาริกโก วิสาโช อุปาสโก.

เตสํ กम्मกรรา ตทา เปเตสุ นิพพตฺติตฺวา สุกฺตฺติทฺตฺตฺวเสน สํสรนฺตา อิมสฺมี กปเป จตฺตาริ พุทฺธนฺตรานิ เปตโลเกเยว นิพพตฺตีสุ.

[พวกเปรตถามเวลาได้อาหาร กะพระพุทธรเจ้า ๓ พระองค์]

เต อิมสฺมี กปเป สพฺพปฐุมํ อุปฺปนนํ จตฺตาทิสวสสทสสาธุกํ กกุสนธํ^๑ ภควนฺตํ อุปสงกมิตฺวา

“อมหากํ อาหารํ ลภนกาลํ อาจิกฺขถ -อิตฺติ ปุจฺฉีสุ.

“มม ตาว กाले น ลภิสฺสถ, มม ปจฺฉนฺโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรฺุฬฺหาย, โภจฺจฺวาริกโก^๒ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ ปุจฺฉเยยถ -
อิตฺติ อาท.

เต ตตฺตกํ กาลํ เขเปตฺวา, ตสฺมี อุปฺปนเน, ตํ ปุจฺฉีสุ.

โสปี “มม กाले น ลภิสฺสถ, มม ปจฺฉนฺโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรฺุฬฺหาย, กสฺสปพฺุฬฺโธ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ ปุจฺฉเยยถ -อิตฺติ อาท.

เต ตตฺตกํ กาลํ เขเปตฺวา, ตสฺมี อุปฺปนเน, ตํ ปุจฺฉีสุ.

โสปี “มม กाले น ลภิสฺสถ, มม ปจฺฉนฺโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรฺุฬฺหาย, โคตมพฺุฬฺโธ นาม อุปฺปชฺชิสฺสติ,
ตทา ตุมหากํ ญฺาตโก พิมพิสาโร นาม ราชา ภวิสฺสติ, โส สตถุ ทานํ ทตฺวา ตุมหากํ ปาเปสฺสติ, ตทา ลภิสฺสถ -อิตฺติ อาท.

เตสํ เอกํ พุทฺธนฺตรํ เสวทิวสํ วิว อโหสิ.

[พวกเปรตพันทุข์ เพราะผลทาน]

เต, ตถาคเต อุปฺปนเน, พิมพิสารรณฺญา ปฐฺฐมทิวสํ ทาเน ทินเน, รตฺติภาเค เภรวสทฺทํ กตฺวา รณฺโญ อตฺตานํ ทสฺสยีสฺสุ.

โส ปฺนทิวเส เวฬุวนํ อาคนฺตฺวา ตถาคตฺสส ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

---

๑ พ. พ. ๓๓/๕๒๙.

๒ พ. พ. ๓๓/๕๓๓-๕๓๗.

สตถา “มหาราช อีโต เทวนวุติกปมตถเก ผุสสุพุทธกาเล เอเต ตว ญาดกา ภิกขุสงฆสส ทินนํ วมุญฺหิ^๑ ขาทิตวา
เปตโลเก นิพพตติตวา สัสนธาตา กกุสนธาตโย พุทธะ อูปนเน ปุจฉิตวา เตหิ อิทถจิตถจ วุตตา
เอตตํ กาลํ ตว ทานํ ปจจาสิสมานา, ทิยโย ตยา ทาเน ทินเน, ปตตี อลภมานา เอวมกัสมุ -อิตติ.

“กั ปน ภนเต, อิทานิปี ทินเน, ลภิสสนติ -อิตติ.

“อาม มหาราช -อิตติ.

ราชา พุทธูปมูขํ ภิกขุสงฆํ นิมนเตตวา ปุนทิวเส มหาทานํ ทตวา “ภนเต อีโต เตสํ เปตานํ ทิพพนนปานํ สมปชชตุ -อิตติ
ปตตี อทาสี.

เตสํ ตเถว นิพพตติ.

ปุนทิวเส นคคา หุตวา อตตานํ ทสเสสฺสุ.

ราชา “อชช ภนเต นคคา หุตวา อตตานํ ทสเสสฺสุ -อิตติ อาโรเจสิ.

“วตถานิ เต น ทินนานิ มหาราช -อิตติ.

ปุนทิวเส พุทธูปมูขสส ภิกขุสงฆสส จิวรานิ ทตวา “อีโต เตสํ ทิพพวตถานิ โหนตุ -อิตติ ปาเปสิ.

ตังถณญเญว เตสํ ทิพพวตถานิ อูปชชีสุ.

เต เปตตถภาวํ วิชิตวา ทิพพตถาเวเน สณฺฐหีสฺสุ.

สตถา อนุโมทนํ กโรนโต “ติโรกุกุเทสฺสุ ติฏฐนฺติ -อิตติ ติโรกุกุททานุโมทนํ อทาสี.

อนุโมทนามวสานे จตุราสีติยา ปาณสทสสานํ ฐมมาภิสสมโย อโหสิ.

อิตติ สตถา เตภาทิกขุทิลานํ วตถุํ กเถตวา อิมมปี ฐมมเทสนํ อทริ.

[บุรพกรรมของพระอัครสาวกทั้ง ๒]

“อคคสาวกา ปน ภนเต กั กรีสฺสุ -อิตติ.

“อคคสาวกาเวย ปตถนํ กรีสฺสุ.

อีโต กปปสตสทสสาธิกสส ทิ กปปานํ อสงฺเขยยสส มตถเก สารีปุตโต พราหมณมหาสาถกุเล นิพพตติ
นามเนน สรทมาณโว นาม อโหสิ.

โมคคัลลานो คหปติมหาสาถกุเล นิพพตติ นามเนน สิริวทมกุกุมพิโก นาม อโหสิ.

เต อุโภปี สหปัสสูกิฬกา สหายกา อहेสิ.

สรทมาณโว ปิตุจเจเนน กุลสนตัง มหาธน์ ปฏิปชชิตวา เอกทิวสํ รโหคโต จินเตสิ
“อหํ อธิโลกตตถาวเมว ชานามิ, โน ปรโลกตตถาวํ, ชาตสตตานถจ มรณํ นาม ฐวํ,
มยา เอกํ ปพพชชํ ปพพชชิตวา โมกขชมมคเวสนํ กาคํ วุญฺญติ -อติ.

โส สหายัง อุปสงกมิตวา อาห “สมม สิริวชฒ อหํ ปพพชชิตวา โมกขชมม คเวสิสสามิ,
ตวํ มยา สหธิ ปพพชชิตุํ สกขิสสสิ, น สกขิสสสิ -อติ.

“น สกขิสสามิ สมม, ตวํเยว ปพพชชิตวา -อติ.

โส จินเตสิ “ปรโลกํ คจณนโต สหายํ วา ญาติमितเต วา คเหตุวา คโต นาม นตถิ, อตตนา กตํ อตตโนว โหติ -อติ.

ตโต รตนโกฏฐาคารํ วิวราเปตวา กปนทริกวนพิพกยาจกานํ มหาทานํ ทตวา ปพพตปาหํ ปวิสิตวา อสิปพพชชํ ปพพชชิต.

ตสส เอโก เทว ตโย -อติ เอวํ อนุปพพชชํ ปพพชชิตวา จตฺสตตตติสทสสมตตา ชฎิลลา อเหตุ.

โส ปถจ อภิญญา อญฺญ จ สમાปตติโย นิพพตเตตวา เตสํ ชฎิลานํ กสิณปริกมมํ อาจิกขิ.

เตปิ สพเพ ปถจ อภิญญา อญฺญ จ สમાปตติโย นิพพตเตสु.

เตน สมเยน อนมทสสิ นาม พุทฺโธ โลเก อุตปาหิ.

นครํ จนทวตี นาม อโหสิ. ปิตา ยสวณโต นาม ขตติโย, มาตา ยโสธรา นาม เทวี, โโพธิ อชชุนรูกโข,
นิสโก จ อนโม จ เทว อคคสาวกา, วรุโณ นาม อุปญฺญาโก, สุนทรา จ สุมนา จ เทว อคคสาวิกา, आयุ วสสสสทสสส อโหสิ,
สรวิโร อญฺญปถญฺญาสทตฺตพเพธํ, สรวิโรภา ทวาทสโยชนํ ฝริ, ภิกขุสทสทสสํ ปริวารโ อโหสิ.

โส เอกทิวสํ ปจฺจุสกาเล มหากรุณาสมาปตติโต วุญฺญาย โลกํ โวลเณนโต สรทตปสํ ทิสวา

“อชช มยหํ สรทตปสส สนตีกํ คตปจเจเนน รมมเทสนา จ มหตี ภวิสสติ,

โส จ อคคสาวกญฺญานํ ปตเถสสติ, ตสส สหายโก สิริวชฒกญฺมพิโก ทุตติยสาวกญฺญานํ ปตเถสสติ,

เทสนาปริโยसाने จสส ปริวารา จตฺสตตตติสทสสชฎิลลา อรทตํ ปาปุณิสสนติ, มยา ตตถ คนตุํ วุญฺญติ -อติ

อตตโน ปตตจิวรมาทาย อถญฺญ กถจि อนามนเตตวา สอิโห วิย เอกจโร หุตวา,

สรทตปสสส อนเตวาลีเกสุ ผลาผลตถาย คเตสุ, “พุทฺธภาวํ เม ชานาตุ -อติ,

ปสสนตสเสว สรทตปสสส, อากาสโต โอตริตวา ปฐวียํ ปติญฺญาสิ.

สรทตปสส พุทฺธานุภาวถเจว สรวิโรนิปตตติถจ ทิสวา ลกขณมนเต สมมสิตวา

“อเมหิ ลกขณเมหิ สมมนาคโต นาม อคารมชเม วสนโต ราชา โหติ จกกวตตี, ปพพชชิตโต โลเก วิวญฺจจโท สพพถญฺญพุทฺโธ โหติ,

อัย ปุริโส นิสสสยํ พุทฺโธ -อติ ชานิตวา ปจฺจุคคมนํ กตวา ปถจปติญฺญิตเตน วนทิตวา อาสนํ ปถญฺญาเปตวา อทาสิ.

นिसิทธิ ภาควา ปถญฺญตตาสเน.

สรทตปสสปี อตตโน อนุจจวิกํ อาสนํ คเหตุวา เอกมนตํ นิสิทธิ.

ตสมึ สมเย จตุสตัดตติสทสสา ชฎิลลา ปณิตปณิตานิ โอชวตตานิ ผลาผลานิ คเหตุวา อัจริยสส สนตีกั สมปตตา
พุกุชานนญเจว อัจริยสส จ นิสินนาสนน โอลเกตวา อาหัส
“อัจริย มยั ‘อิมสมึ โลเก ตุมเหหิ มหนตตโร นตถิติ วิจารณ์, อัย ปน ปุริโส ตุมเหหิ มหนตตโร มญญเอ -อติ.

“ตาดา ก็ วเทถ, สาสเพน สทธิ อฏฐสฏฐิโยชนสทสทสพเพธ สินรุ สม กาคุ อิจฉณ,
สพพญญพุกุเชน สทธิ มม อุปม มา กริตถ ปุตตกา -อติ.

อล เต ตาปสา “สจายั ปุริโส อิตตรสตโต อภวิสส, น อมหากั อัจริโย เอวรูป อุปม อหริสสตี, ยาว มหา วตายั ปุริโส -อติ
สพเพว ปาเทสุ ปตติวา สิริสา วนทิส.

อล เน อัจริโย อาห “ตาดา อมหากั พุกุชานน อนุจฉวิโก เทยชมโม นตถิ, สตถา จ ภิกขจาวเวลายั อีชาคโต,
มยั ยถาสตติ ยถาพลั เทยชมม ทสสาม, ตุมเห ย ย ปณิต ผลาผล ต ต อหรถ -อติ อหรรพาเตวา หตถเอ โชวิตวา
สย ตถาคตสส ปตเต ปติฏฐาเปสิ.

สทธารา ผลาผลเอ ปฏิกคหิตมตเต, เทวตา ทิโพโข ปกขิปีส.

โส ตาปโส อุทกปิ สยเมว ปริสสาเวตวา อทาสี.

ตโต, ภาตตกัจจ กตวา นิสินเน สตถริ, สพเพ อนนเววาลีเก ปกโกสิตวา สตถุ สนตีกะ สาราณียกถ กเถนโต นิสีทิ.

สทธา “เทว อคคสาวกา ภิกขุสงเขน สทธิ อากจฉนตุ -อติ จินเตสิ.

เต สตถุ จิตตึ ญตวา สตสทสสขีณาสวปริวารา อากนตวา สทธารั วนทิตวา เอกมณตึ อฏฐิส.

ตโต สรทตาปโส อนนเววาลีเก อามนเตสิ “ตาดา พุกุชานน นิสินนาสนนปิ นิจ, สมณสทสทสสสาปิ อาสนน นตถิ,
ตุมเหหิ อชช อุฬารั พุกุชกการั กาคุ วฏฐติ, ปพพตปาโท วณณคณธสมปนนานิ ปุปผานิ อหรถ -อติ.

กถนกาลอ ปปญโจ วีย โหติ, อธิริมโต ปน อธิริวิสโย อจिनเตโย -อติ.

มุหุตตมตเตเนว เต ตาปสา วณณคณธสมปนนานิ ปุปผานิ อหริตวา พุกุชานน โยชนปพมาณั ปุปผาสนน ปญญาเปสิ.

อุภินน อคคสาวกานน ติวาตุต, เสสานน ภิกขุนน อพมโยชนิกาทิเกท, สงฆนวกสส อสภมตตึ อโหสิ.

“กถ อภสมึ อสสมปเท ตาวมหนตตานิ อาสนานิ ปญญุตตานิ -อติ น จินเตตพพ.

อธิริวิสโย หเส.

เอว ปญญุตเตสุ อาสนesu, สรทตาปโส ตถาคตสส ปุริโต อญชลี ปคคยห ฐิต

“ภนเต มยห ทิฆรตตึ หิตาย สุขาย อิม ปุปผาสนน อภริทถ -อติ อาห.

เตน วุตตึ

“นานาปุปผญจ คนธญจ

สนนิปาเตตวาน เอกโต

ปุปผาสนน ปญญาเปตวา

อิท วจนมพริ

อิทฺ เม อาสนํ วีร	ปญญตฺตํ ตวนุจจวี
มม จิตฺตํ ปสาเทนโต	นีสีท ปุปฺพมาสเน.
สตรตฺตดิณทิวํ พุทฺโธ	นีสีท ปุปฺพมาสเน
มม จิตฺตํ ปสาเทตวา	ทาสยิตฺวา สเทวเก -อิตฺติ.

เอวํ นีสินเน สตรติ, เทว อคคสาวกา เสสภิกขุ จ อตตโน อตตโน ปตตาสเน นีสีทิสฺสุ.

สรทตปาโส มหนตํ ปุปฺพจตฺตํ คเหตุวา ตถาคตสส มตถเก ชาเรนโต อฏฐาสี.

สตรธา “ขมฺมิลานํ อยํ สกกาโร มหปฺพลโล โหตุ -อิตฺติ นิโรธสมาปตตี สสมาปชฺชิตี.

สตรถุ สสมาปตตี สสมาปนนภาวํ ญตฺวา เทว อคคสาวกาปิ เสสภิกขุปิ สสมาปตตี สสมาปชฺชิสฺสุ.

ตถาคเต สตรตาทํ นิโรธสมาปตตี สสมาปชฺชิตฺวา นีสินเน, อนฺนเตवासีกา, ภิกขาจากรกาเล สมนฺปตเต, วนมฺมูลผลลาผลํ ปริภุญชิตฺวา เสสกาลํ พุทฺธานํ อญชลี ปคคยห ติฏฐนฺนติ.

สรทตปาโส ปน ภิกขาจากรมฺปิ อคคตฺวา ปุปฺพจตฺตํ ชาเรยมาโน ว สตรตาทํ ปิติสฺสุเชน วิตินาเมสิ.

สตรธา นิโรธโต วุฏฐาย ทกขินฺนปสเส นีสินนํ อคคสาวกํ นิสภตฺเถรํ อามนฺเตสิ

“นีสภ สกการการกานํ ตาปसानํ ปุปฺพมาสนาณุมหนํ กโรหิ -อิตฺติ.

เถโร จกกวตฺตริณฺญ สนฺติกา ปฏฺฐิตทมฺมหาลาโหม มหาโยโธ วิย ตุมฺมฐฺมานโส สาวกปารมฺมีญาเณ ฐตฺวา ปุปฺพมาสนาณุมหนํ อารภี.

ตสส เทสนาวसाने ทุตฺยสาวกํ อามนฺเตสิ “ตฺวปี ภิกขุ ฐมฺมํ เทเสหิ -อิตฺติ.

อโนมตเถโร เตปฺภิกํ พุทฺธวจฺนํ สมนฺนิตฺวา ฐมฺมํ กเถสิ.

ทวินนํ อคคสาวกานํ เทสนาย เอกสฺสาปิ อภิสมโย นาโหสิ.

อถ สตรธา อปริมาเณ พุทฺธวิสเย ฐตฺวา ฐมฺมเทสนํ อารภี.

เทสนาปริโยसाने ฐเปตฺวา สรทตปาสํ สพเพปิ จตฺสตรตตติสทสสขมฺมิลานํ อรหตฺตํ ปาปุณฺนีสฺสุ.

สตรธา “เอถ ภิกขโว -อิตฺติ หตฺถํ ปสาเรสิ.

เตสํ ตาวเทว เกสมสฺสนฺนิ อนฺตรธายีสฺสุ.

อฏฐ ปริกขารานํ กายे ปฏฺฐิมุกกา ว อเหสฺสุ.

“สรทตปาโส กสฺมา อรหตฺตํ น ปตฺโต -อิตฺติ.

วิกฺขิตตจิตตตฺตา.

ตสส กิร พุทธานํ ทุตติยาสเน นิสิติตวา สวากปารมีญาณ ฐุตวา ฌมมํ เทสยโต อคคสาวกสส ฌมมเทสนํ โสตุํ
อารททกาลโต ปญฺญาย

“อโห วตาทิปี อนาคตเต อุปปชชนกสส พุทธสส สาสเน อิมินา สวากเนน ปฏิลทฺธํ ฐุํ ลเภยยํ -อิติ จิตฺตํ อุปปาเทสิ.

โส เตเน ปริวิตกเกเน มคคผลปปฏิวเธํ กาคุํ นาสกขิ.

ตถาคตํ ปน วนทิตวา สมมุเข ฐุตวา อาท “ภนฺเต ตุมหากํ อนนฺตฺราสเน นิสินฺโน ภิกขุ ตุมหากํ สาสเน โก นาม โหติ -อิติ.

“มยา ปวตฺติตํ ฌมมจกํ อนุปวตเตนฺโต สวากปารมีญาณสส โภกฺกิปตโต โสฬส ปญญา ปฏิวิชิตฺวา ฐุตฺ,
มยหํ สาสเน อคคสาวโก นาม เอโส -อิติ.

“ภนฺเต ยวายํ มยา สตฺตาทํ ปุพฺพจตฺตํ ชาเรเนเตน สกกาโร กโต, อหํ อิมสฺส ผลเน อญฺญํ สกทตฺตํ วา พุรหฺมตฺตํ วา น ปตฺถेमิ,
อนาคตเต ปน อยํ นิสภตเถโร วีย เอกสฺส พุทธสส อคคสาวโก ภเวยยํ -อิติ ปตฺถณํ อกาสิ.

สตถา “สมิขณิสฺสตี นุ โข อิมสฺส ปุริสสส ปตฺถนา -อิติ อนาคตํสญาณํ เปเสตวา โอลเกเนโต

กปฺปสตสทสสาธิกํ เอกํ อสงฺเขยยํ อติกกมิตฺวา สมิขณนภาวํ อททส,

ทิสฺวา สรททาปสี อาท “น เต อยํ ปตฺถนา โมฆา ภวิสฺสตี, อนาคตเต ปน กปฺปสตสทสสาธิกํ เอกํ อสงฺเขยยํ อติกกมิตฺวา

โคตโม นาม พุทฺโธ โลเก อุปปชชิสฺสตี, ตสฺส มาตา มหามาयाเทวี นาม ภวิสฺสตี, ปิตา สุทฺโธโชน นาม มหาราชา,

ปุตฺโต ราหุโล นาม, อุปฺปญฺญาโก อานนฺโท นาม, ทุตติยสาวโก โมคคฺลลาโน นาม,

ตฺวํ ปนสฺส อคคสาวโก ฌมมเสนาปตี สารีปุตฺโต นาม ภวิสฺสตี -อิติ.

เอวํ ตาปสี พุยากริตฺวา ฌมมกถํ กเถตฺวา ภิกขุสงฺฆปรีวฺโต อากาสํ ปกฺขนฺทิ.

สรททาปสีปี อนฺเตวาลิกตเถรานํ สนฺติกํ คนฺตฺวา สหายกสฺส สิริวทฺทมกฺกมฺพิกสฺส สาสนํ เปเสสิ

“ภนฺเต มม สหายกสฺส วเทถ ‘สหายเกเน เต สรททาปเสน อนฺมทสสีสฺส พุทธสส ปาทุมูเล

อนาคตเต อุปปชชนกสส โคตมพุทฺธสส สาสเน อคคสาวกญฺญานํ ปตฺถิตํ, ตฺวํ ทุตติยสาวกญฺญานํ ปตฺถเอหิ -อิติ.

เอเวญจ ปน วตฺวา เถเรหิ ปุเรตรเมว เอกปสฺเสน คนฺตฺวา สิริวทฺทมสฺส นิเวสนทวารเอ อญฺญาสี.

สิริวทฺโธ “จิริสฺสํ วต เม อยโย อาคโต -อิติ อาสเน นิสิตาเปตฺวา อตฺตนา นิจฺตเร อาสเน นิสินฺโน

“อนฺเตวาลิกปรีสา ปน โว ภนฺเต น ปญญาณนฺติ -อิติ ปุจฺฉิ.

“อาม สมม, อมหากํ อสฺสมํ อนฺมทสสี พุทฺโธ อาคโต, มยํ ตสฺส อตฺตโน พเลน สกกาโร กริมฺหา,

สตถา สทฺเพสํ ฌมมํ เทเสสิ, เทสนาปริโยสาเน ฐูเปตฺวา มํ เสสา อรทตฺตํ ปตฺตา ปพฺพชฺสี,

อหํ สตถุ อคคสาวกํ นิสภตเถโร ทิสฺวา อนาคตเต อุปปชชนกสส โคตมพุทฺธสส นาม สาสเน อคคสาวกญฺญานํ ปตฺถเอสิ,

ตฺวํปี ตสฺส สาสเน ทุตติยสาวกญฺญานํ ปตฺถเอหิ -อิติ.

“มยหํ พุทฺเธหิ สทฺธี ปริจโย นตฺถิ ภนฺเต -อิติ.

“พุทฺเธหิ สทฺธี กถณํ มยหํ ภาโร โหตุ, ตฺวํ มหนตฺตํ อภิสกกาโร สุขเซหิ -อิติ.

สิริวฑโฒ ตสส วจนํ สุตวา อตตโน นิเวสนทวาเร ราชมานเนน อฏฐกรีสมตต์ ฐานํ สมตลํ กาทเรตวา วาลิกํ โอภิริตวา
ลาชปณจมานิ ปุปลมานิ วิภิริตวา นิลุปปลจฉนหนํ มณทปํ การาทเปตวา พุทธานํ ปณญาเปตวา
เสสภิกขุณปี อาสนานิ ปฎิยาเทตวา มหนตํ สกการสมมานํ สชเชตวา พุทธานํ นิมนตตถาย สรททาปสสส สลญญํ อทาสี.

ตาทปโส พุทสปปมขํ ภิกขุสงขมํ คเหตุวา ตสส นิเวสนํ อคมาลี.

สิริวฑโฒปี ปจจุคคมนํ กตวา ตถาคตสส หตถโต ปตตํ คเหตุวา มณทปํ ปเวเสตวา
ปณญุตตาสเน นิสินนสส พุทสปปมขสส ภิกขุสงขสส ทกขิโณทกํ ทตวา ปณิตโภชเนน ปริวิสิตวา
ภตตภิกขุปริโยसानเน พุทสปปมขํ ภิกขุสงขมํ มหารเหเท วิตถเทหิ อจฉาเทตวา
“ภนเต นายํ อารมโภ อปปมตตกฏฐานตถาย, อิมินาว นียาเมเน สดตาทํ อนุกมปํ กโรถ -อิตี อาท.

สตุถา อธิวาเสสิ.

โส เตเนว นียาเมเน สดตาทํ มหาทานํ ปวตเตตวา ภควนตํ วนทิตวา อลชลี ปคคยห จูโต อาท
“ภนเต มม สหาโย สรททาปโส ‘ยสส สตถุ อคคสาวโก ภเวยยนติ ปตถลสิ อหํ ตสเสว พุติยสาวโก ภเวยยํ -อิตี.

สตุถา อนาคตํ โอโลเกตวา ตสส ปตถนาย สมิชฉนภาวํ ทิสวา พยาภาสิ
“ตวปี อีโต กปปสตสทสสาธิกํ อสงเขยยํ อติภกมิตวา โคตมพุทสส พุติยสาวโก ภวิสสสิ -อิตี.

พุทธานํ พยากรณํ สุตวา สิริวฑโฒ ภูฏฐปภฏฐโฐ อโหสิ.

สตุถาปี ภตตานุโมทนํ กตวา สปริวาโร วิหารเมว คโต.

อัย ภิกขเว มม ปุตเตหิ ตทา ปตถิตปตถนา.

เต ยถาปตถิตเมว ลภิสฺสุ, นาทํ มุขํ โอโลเกตวา เทมิ -อิตี.

[สองอัครสาวก ทูลเรื่องปัจจุบันแต่พระศาสดา]

เอวํ วุตเต, เทว อคคสาวกา ภควนตํ วนทิตวา “ภนเต มยํ อคาริยภูตา สมานา คิริคคสมขขํ ทสสนาย คตา -อิตี
ยาว อสสชิตเธรสส สนติกา โสตาปตติผลปฎิเวธา สพพํ ปจจุปปนนวตถุํ กเถตวา
“เต มยํ ภนเต สลยชยสส อจาริยสส สนติกํ คนตวา ตํ ตุมหากํ ปาทมุลํ อาเนตูกามา ตสส ลทธิยา นิสสารภาวํ กเถตวา
อิธาคมนเน อานิสฺสํ กถิมิมา, -

โส ‘อิทานิ มยํ อนุเตवासิวาโส นาม จาฐิยา อุทกจลนภาวปตติสทิสโส, น สกขิสสามิ อนุเตवासิวาสํ วสิตุนติ วตวา,
‘อจาริย อิทานิ มหาขโน คนธมาลาทิหโต คนตวา สตุถารเยว ปุเชสสติ, ตุมเทถ ถลํ ภวิสสธาทิ วุตเต,
‘กึ ปน อิมสมิ โลก ปณชิตา พหุ อุทาทุ ทนธาติ, ‘ทนธาติ กถิตเต,
‘เตนทึ ปณชิตา ปณชิตา สมณสส โคตมสส สนติกํ คมิสสนติ, ทนธา ทนธา มม สนติกํ อากมิสสนติ, คจฉถ ตุมเทหิ วตวา
อาคนตุํ น อิจฉิ ภนเต -อิตี.

[ผู้เห็นผิดกับผู้เห็นถูก ได้รับผลต่างกัน]

ตํ สุตวา สตถา “ภิกขเว สลยชโย อตตโน มิจฉาทิฏฐิตาย อสารํ ‘สาโรติ สารณจ ‘อสาโรติ คณฺหิ,
ตุมฺเห ปน อตตโน ปณฺทิตตาย สารํ สารโต อสารณจ อสารโต ญตฺวา อสารํ ปหาย สารเมว คณฺหิตถ -อิตฺติ วตฺวา
อิมํ คาลา อภาสิ

“อสารเร สารมตีโน	สารเร จาสารทสฺสีโน
เต สารํ นาธคจฺจนฺติ	มิจฉาสงกปโปจฺจรา
สารณจ สารโต ญตฺวา	อสารณจ อสารโต
เต สารํ อธคจฺจนฺติ	สมมาสงกปโปจฺจรา -อิตฺติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อสารเร สารมตีโน -อิตฺติ:

จตฺตาริ ปจฺจยา, ทสวตถุภา มิจฉาทิฏฐิ, ตสสา อุนิสสยญฺจตา ฌมฺมเทสนา -อิตฺติ อัย อสารโร นาม, ตสฺมี สารทิสฺสีโน -อิตฺติ อตฺถโถ.

สารเร จาสารทสฺสีโน -อิตฺติ:

ทสวตถุภา สมมาทิสฺสี, ตสสา อุนิสสยญฺจตา ฌมฺมเทสนา -อิตฺติ อัย สารโร นาม, ตสฺมี “นายํ สารโร -อิตฺติ อสารทสฺสีโน.

เต สารํ -อิตฺติ: เต ตํ มิจฉาทิฏฐิคหณํ คเหตุวา ฐิตา กามวิตกฺกาทีนํ วเสน มิจฉาสงกปโปจฺจรา หุตฺวา
สีลสารํ สมာธิสารํ ปณฺญาสารํ วิมุตตिसารํ วิมุตตติญฺญานทสฺสนสารํ ปรมตฺถสารํ นิพฺพานญจ นาธคจฺจนฺติ.

สารณจ -อิตฺติ: ตเมว สีลสาราทิสารํ “สารโร นาม อัย -อิตฺติ วุตตปฺปการญจ อสารํ “อสารโร อัย -อิตฺติ ญตฺวา.

เต สารํ -อิตฺติ: เต ปณฺทิตา เอวํ สมมาทิสฺสนํ คเหตุวา ฐิตา เนกขมฺมสงกปปาทีนํ วเสน สมมาสงกปโปจฺจรา หุตฺวา
ตํ วุตตปฺปการํ สารํ อธคจฺจนฺติ -อิตฺติ.

คาลาปริยสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสุ.

สนนิปตฺตานํ สาทถิกา เทสนา อโหสิ -อิตฺติ.

สลยชยวตถุ.

๙. นนทตเถรวตถุ.

“ยถา อคาริ ทุจฉนฺนํ -อิตติ อิมิ ฆมฺมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนฺโต อายสมฺมตํ นนทํ อารพฺภ กเถสิ.

[พระศาสดาเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์]

สตถา ทิ ปวตฺติตตปวรฆมจโก ราชคหิ คณฺตวา เวฬุวเน วิหรนฺโต

“ปุตฺตํ เม อาเนตฺวา ทสเสถ -อิตติ สุทฺโธทมนมหาธาเซน เปสิตานํ สหสฺสสหสฺสปริวารานํ ทสนนํ ทูตวานํ

สพฺพปจฺจโต คณฺตวา อรหตฺตํ ปตฺเตน กานฺทุทายิตเถเรน อาคมณกาลิ ญฺตวา

สภูริมตฺตตาย คากาย มคควณฺณํ วนฺณเถตฺวา วิสตีสหสฺสชีฆาสาปริวโต กปิลวตฺตปุริ นีโต

ญฺตวีสมาคเม โปกฺขรวรสฺสํ อตฺตูปตฺตํ กตฺวา มหาเวสฺสนตฺรชาตํ กเถตฺวา

ปุนทิวเส ปิณฺฑาย ปวิญฺญู “อุตฺติมฺมฺนุ นปฺมชฺเชยฺย -อิตติ คากาย ปิตฺริ โสตาปตฺติมฺลเ ปติญฺญาเปตฺวา

“ฆมฺมญฺจเร สุจฺริตํ -อิตติ คากาย มหาปชาปตี โคตมิ โสตาปตฺติมฺลเ ราชานญฺจ สกทาคามิมฺลเ ปติญฺญาเปสิ.

ภตตกิจฺจปริโยสาเน ปน ราชุลมาตฺตคฺคณฺถํ นิสฺสาเย จนฺทกีนฺนรีชาตํ กเถตฺวา

ตโต ตตฺติวเส, นนทกฺุมารสฺส อภิเสกเคหปฺเวสนวิวาหฺมจฺจเลสุ วัตตมาเนสุ,

ปิณฺฑาย ปวิสิตฺวา นนทกฺุมารสฺส หตฺถे ปตฺตํ ทตฺวา มจฺจลํ วัตฺวา อญฺญาสาสนา ปกฺกมฺนฺโต

นนทกฺุมารสฺส หตฺถโต ปตฺตํ น คณฺหิ.

โสปี ตถาคตฺตวเณ “ปตฺตํ โว ฆนฺเต คณฺหเ -อิตติ วัตตํ นาสกฺขิ.

เอวํ ปน จินฺเตสิ “โสปาณสีเส ปตฺตํ คณฺหิสฺสตี -อิตติ.

สตถา ตสมฺปิ ฐานเ น คณฺหิ.

อิตฺโร “โสปาณปาทฺมฺลเ คณฺหิสฺสตี -อิตติ จินฺเตสิ.

สตถา ตตฺถาปี น คณฺหิ.

[นันทพุทธอนุชา ออกบวช]

อิตฺโร “ราชจฺคเณ คณฺหิสฺสตี -อิตติ จินฺเตสิ.

สตถา ตตฺถาปี น คณฺหิ.

กฺุมารो นวตฺติตฺตูกาโม อรุจฺยา คจฺฉนฺโต ตถาคตฺตวเณ “ปตฺตํ คณฺหเ -อิตติ วัตตํ น สกโกติ,

“อิธ คณฺหิสฺสตี เอตฺถ คณฺหิสฺสตี -อิตติ จินฺเตนฺโต คจฺฉตี.

ตสมฺปิ ฆเณ อญฺญา อิตฺถิโย ตํ ทิสฺวา ชนปทกฺลยาณิยา อาจิกฺขิสฺสุ

“อเย ภาควา นนทกฺุมาริ คเหตุวา คโต, ตุมฺเหหิ ตํ วินา กริสฺสตี” -อิตติ.

[ราหุกุมารบรรพชา]

อถโย ภควา อายสมนตํ สาริปุตตํ อามนเตสิ “เตนหิ ตวํ สาริปุตต ราหุกุมารํ ปพพาเซหิ -อิตติ.

เถโร ตํ ปพพาเซสิ.

ปพพชิตะ ปน กุมาระ, รมโยถ ตํ สุตวา อธิมตตํ ทุกขํ อุปปชชิต.

ตํ อธิวาเสตํ อสโกโกนโต ภควโต สนตีกํ คนตวา ปฏินิเวเทตวา

“สารุ ฆนเต อยยา มาตาปิตุหิ อนนุญญาตํ ปุตตํ น ปพพาเซยฺยํ -อิตติ วรํ ยาจิ.

ภควา ตสส ตํ วรํ ทตวา ปุเนกทิวสํ ราชนิเวสเน กตปาตธาโส

เอกมณตํ นิสินเนน รมญา “ฆนเต ตุมหากํ ทุกกรการิกกาเล เอกา เทวตา มํ อุปสงกมิตวา ‘ปุตโต เต กาลกโตติ อาห

อหํ ตสสา วจัน อสททหนโต ‘น มยหํ ปุตโต โโพธิ อูปตวา กาลํ กโรตตี ตํ ปฏิกขิปิ -อิตติ วุตเต,

อิทานิ महाराज किं सप्ततिसप्त, पुपपेपि अणुणुणानि दुयहं तससेत्वा ‘पुत्तो ते मतोति वुत्ते, न सप्ततिसप्त -อิตติ

อิมิสสา อตถูปตติยา महारम्मपालชาตकं गेहेसि.

กถาปริโยसानะ ราชานาคามีผละ ปติภูจฺจหิ.

อิตติ ภควา ปิตโร ตีสุ ฆเลสุ ปติภูจฺจาเปตวา ภิกขุสงฆปริวโต ปุนเทว ราชคหํ คนตวา

ตโต อนาถปิณชิเกน สาวตลึ อากมนตถาย คหิตปฏิญญโย, นิฏฺฐิตะ เซตวนมหาวิหาระ, ตตถ คนตวา วาสํ กเปเสสิ.

[พระนันทะอยากสึก]

เอวํ สตถริ เซตวเน วิหรนเตเยว, อายสมา นนโท อุกกณฺฐิตวา^๑ ภิกขุณํ เอตมตถํ อารโจะสิ

‘อนภริโต อหํ อาวุโส พรหมจริยํ จรามิ, น สกโกมิ พรหมจริยํ สนฺธาเรตฺตํ’, สิกขํ ปจจกขาย หีนายาวตติสสามิ -อิตติ.

ภควา ตํ ปวตตี สุตวา อายสมนตํ นนทํ ปกโกสาเปตวา เอตทโวจ “สจฺจํ กิร ตวํ นนท, สมพหุลานํ ภิกขุณํ เอวमारโจะสิ

‘อนภริโต อหํ อาวุโส พรหมจริยํ จรามิ, น สกโกมิ พรหมจริยํ สนฺธาเรตฺตํ, สิกขํ ปจจกขาย หีนายาวตติสสามิ -อิตติ.

‘เอวํ ฆนเต -อิตติ.

‘กิสส ปน ตวํ นนท อนภริโต พรหมจริยํ จรสสิ, น สกโกสิ พรหมจริยํ สนฺธาเรตฺตํ, สิกขํ ปจจกขาย หีนายาวตติสสามิ -อิตติ.

‘สากิยานิ मे ฆनते चनपत्तगल्यानि, खरा निखमनत्तस, अत्तल्लिखितेहि” เกเสหิ อปโลเกตวา มํ เอตทโวจ

‘ตวญฺเฒ ไซ อยฺยปุตต อากจเจยยาสิ -อิตติ

โส ไซ อหํ ฆนเต ตํ อนุสสรมาโน อนภริโต พรหมจริยํ จรามิ, น สกโกมิ พรหมจริยํ สนฺธาเรตฺตํ,

สิกขํ ปจจกขาย หีนายาวตติสสามิ -อิตติ.

๑ ชุ. อ. ๒๕/๑๐๓.

๒ ส. สนตานิ. ปาติมปน สนฺธาเรตฺตนิ ทิสสตี.

๓ อุตตลลิตฺเตหิติปี ปาฐุ.

[พระศาสดาทรงทรมานพระนันทะ]

อลโข ภควา อายสมนตัม นนทํ พาทาย คเหตุวา อิทธิพลเน ดาวตีสเทวโลกํ เนนโต
อนตรามคเค เอกสมิ ฌามกเขตเต ฌามขานุมตถเก นิสินนํ ฉินนภณณนาสนงคฺกุฐํ เอกํ ปลูกฺฐมกฺกุฏี ทสเสตวา
ดาวตีสภวเน สกฺกสฺส เทวธมฺมโณ อุกฺกุฏานํ อาคตานิ กฺกุฏปาทานิ^๑ ปญจ อจฺจราสตานิ ทสเสสิ.

ทสเสตวา จ ปน เอวมาท “ตํ ก็ มณฺเฐสิ นนท, กตมา นุโข อภิรุปตรา จ” ทสสนียตรา จ ปาสาทิกตรา จ,
สาภิยานิ วา ขนปทกฺลยาณี, อิมานิ วา ปญจ อจฺจราสตานิ กฺกุฏปาทานิ -อิตฺติ.

ตํ สุตฺวา อาท “เสยฺยถาปิ สา ภนฺเต ฉินนภณณนาสนงคฺกุฐา ปลูกฺฐมกฺกุฏี เอวเมว โข ภนฺเต สาภิยานิ ขนปทกฺลยาณี,
อิมสํ ปญฺจนนํ อจฺจราสตานํ อุนิธาย สงฺขยฺปิ น อุนิธาย กสิปิ น อุนิธาย ภาคิปิ น อุนิธาย,
อลโข อิมานเว ปญจ อจฺจราสตานิ อภิรุปทรานิ เจว ทสสนียทรานิ จ ปาสาทิกทรานิ จ -อิตฺติ.

“อภิรม นนท, อภิรม นนท, อหนเต ปาฐิโกโค ปญฺจนนํ อจฺจราสตานํ ปฐิลาภาย กฺกุฏปาทานํ -อิตฺติ.

“สเจ เม ภนฺเต ภควา ปาฐิโกโค ปญฺจนนํ อจฺจราสตานํ ปฐิลาภาย กฺกุฏปาทานํ, อภิรมิสสามทํ ภนฺเต ภควา พรหมจริเย -อิตฺติ.

อลโข ภควา อายสมนตัม นนทํ คเหตุวา ตตถ อนตรทิตฺเต เขตวเนยว ปาตุโรหสิ.

อลโสสุโข ภิภุ “อายสฺมา กิร นนโท ภควโต ภาตา มาตุจฺจาปุตฺโต อจฺจรานํ เหตุ พรหมจริยํ จรติ,
ภควา กิรสฺส ปาฐิโกโค ปญฺจนนํ อจฺจราสตานํ ปฐิลาภาย กฺกุฏปาทานํ -อิตฺติ.

[พระนันทะสำเร็จอรหัตตผล]

อลโข อายสมโต นนทสฺส สหายกา ภิภุ อายสมนตัม นนทํ ภตฺทวาเทน จ อุกฺกิตฺทวาเทน จ สมฺทาจรนฺติ

“ภตฺโต กิรยสฺมา นนโท อุกฺกิตฺโต กิรยสฺมา นนโท ปญฺจนนํ อจฺจราสตานํ เหตุ พรหมจริยํ จรติ,
ภควา กิรสฺส ปาฐิโกโค ปญฺจนนํ อจฺจราสตานํ ปฐิลาภาย กฺกุฏปาทานํ -อิตฺติ.

อลโข อายสฺมา นนโท สหายกานํ ภิภุ ภตฺทวาเทน จ อุกฺกิตฺทวาเทน จ อญฺญิมาโน หรายมาโน ชิคุจฺจมาโน
เอโก วูปกฺกุฐํ อปปมตฺโต อาตานิ ปหิตตฺโต วิหรนฺโต, นจิริสเสว ยสฺสตาถาย กุลปุตฺตา สมมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ต
ทนฺตตฺตํ พรหมจริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเว ชมเม สยํ อภิณฺญา สจฺฉิกตฺวา อุกฺกสมฺปชฺช วิทาสิ,
“ชีนา ชาติ, วุสิตํ พรหมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตฺตาย -อิตฺติ อพภณฺญาสิ.

อลญฺตโร จ ปนายสฺมา นนโท อรหตํ อโหสิ.

อลเถกา เทวตา รตฺติภาเค สกฺลํ เขตวเน อโภาเสตวา สตถารํ อุกฺกสมฺมิตฺวา วนฺทิตฺวา อารโจะสิ

“อายสฺมา ภนฺเต นนโท ภควโต ภาตา มาตุจฺจาปุตฺโต

อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ ทิฏฺฐเว ชมเม สยํ อภิณฺญา สจฺฉิกตฺวา อุกฺกสมฺปชฺช วิหรติ -อิตฺติ.

๑ กฺกุฏปาทานิ ตฺติ รตฺตวณฺตตาย ปารวตปาทสทิสปาทานิ. ปาลิมฺปน กฺกุฏปาทานิ ตฺติ ทิสฺสติ.

๒ ม. ย. วา. ปาลิมฺปิ วาติ ทิสฺสติ.

ภควโตปิ โข ญาณ อุตปาที

“นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐุเรว ฆมเม สยํ อภิญญา สจจิกตวา อุปสมปชช วิหระตี -อิตี.

โสพายสฺมา ตสฺสา รตติยา อจฺเจเนน ภควนฺตํ อุปสงกมิตวา วนทิตวา เอตทโวจ

“ยํ เม ภนฺเต ภควา ปาฏีโภโค ปญฺจนนํ อจฺจราสตาณํ ปฏฺฐิลาภาย กกุฏปาทานํ,
มฺยจามหํ ภนฺเต ภควนฺตํ เอตสฺมา ปฏฺฐิสฺสวา -อิตี.

“มยาปิ โข เต นนท เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิต

‘นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐุเรว ฆมเม สยํ อภิญญา สจจิกตวา อุปสมปชช วิหระตีตี

เทวตาปิ เม เอตมตถํ อารโจะสี

‘อายุสฺมา ภนฺเต นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐุเรว ฆมเม สยํ อภิญญา สจจิกตวา อุปสมปชช วิหระตีตี.

ยเทว โข เต นนท อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ มุตฺตํ, อถาหํ มุตฺโต เอตสฺมา ปฏฺฐิสฺสวา -อิตี.

อถโข ภควา เอตมตถํ วิทิตวา ตายํ เวลาयํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสี

“ยสฺส ตินฺนโณ กามปงฺโก	มทฺทิตโต กามกณฺฏโก
โมหกขมฺนุปฺตโต	สุขทุกฺเข น เวระตี -อิตี.

[พระนันทะถูกฟุ้ง]

อถกทิวสํ ภิกฺขุ อายุสฺมนนฺตํ นนทํ ปุจฺฉีสุ “อาวุโส นนท ปุพฺเพ ตวํ ‘อุกกณฺฐิตมฺหิตี วเทสี อิทานิ เต กถํ -อิตี.

“นตถิ เม อาวุโส คิหิภาวาย อาลโย -อิตี.

ตํ สุตวา ภิกฺขุ “อภฺตํ อายุสฺมา นนโท กเถตี อญฺญํ พยากรโธติม

อตีตทิวเสสุ ‘อุกกณฺฐิตมฺหิตี วตฺวา อิทานิ ‘นตถิ เม คิหิภาวาย อาลโยตี กเถตี -อิตี วตฺวา

คนตฺวา ภควโต เอตมตถํ อารโจะสุ.

ภควา “ภิกฺขเว อตีตทิวเสสุ นนทสฺส อตตภาโว ทฺวจณฺนเคหสทิสฺโส อโหสี, อิทานิ สฺวจณฺนเคหสทิสฺโส ชาโต,

อโย ทิ ทิพฺพจฺจรณํ ทิฏฺฐกาลโต ปฏฺฐาย ปพฺพชิตกิจจสฺส มตถกํ ปาเปตฺตุ วายมฺนโต ตํ กิจจํ ปตฺโต -อิตี วตฺวา อีมา คาถา อภาสี

“ยถา อคฺคาร์ ทฺวจณฺนํ	วฺภูฐิ สมตีวิชฺฌตี
เอวํ อภาวิทํ จิตฺตํ	ราโค สมตีวิชฺฌตี.
ยถา อคฺคาร์ สฺวจณฺนํ	วฺภูฐิ น สมตีวิชฺฌตี
เอวํ สฺภาวิทํ จิตฺตํ	ราโค น สมตีวิชฺฌตี -อิตี.

[แก้อรธ]

ตตถ “อคฺคาร์ -อิตี: ยงฺกิญฺจิ เคหํ.

ทฺวจณฺนํ -อิตี: วิรจฺจนฺนํ ฉิทฺทาวฉิทฺทํ.

สมตวิษณติ -อติ: วสสวุญฺญิ วิณวิษณติ.

อภาวิต -อติ: ตํ อการํ วุญฺญิ วิย ภาวนารหิตตตา อภาวิต จิตตํ ราโค สมตวิษณติ,
น เภวลํ ราโคว, โทสโมหมานาทย สพพุกกิเลสา ตถารูป จิตตํ อตวิษณติเยว.

สุภาวิต -อติ: สมถวิปัสสนาภาวนาหิ สุภาวิต,
เอวรूप จิตตํ สุจจนนํ เคหํ วุญฺญิ วิย ราคาทโย กิเลสา อตวิษณติตุํ น สกโกนติ -อติ.

คากาปรีโยसानะ พหุ โสตาปตติผลาทีนึ ปาปุณิสสุ.

มหาชนสส สาคติกา เทสนา อโหสิ.

[พระนันทะเคยถูกล่อด้วยมาตุคาม]

อถ ภิกขุ ฌมมสภายํ กถํ สมุญฺฐาเปสุํ

“อาวุโส พุทฺธา จ นาม อจฺจริยา, ชนปทกลยาณี นิสสาย อุกกณฺฐิต นามายสฺมา นนฺโท,
สตาลา เทวจฺจรา อามิสํ กตฺวา วินีโต -อติ.

สตา อาคนฺตฺวา “กาย นฺตุถ ภิกขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺนา -อติ ปุจฺจิตฺวา “อิมาย นาม -อติ วุตเต

“น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพฺเพเปส มยา มาตุคามเนน ปโลเกตฺวา วินีโตเยว -อติ วตฺวา เตหิ ยาจิตฺ อตฺตํ อหาริ

[บุรพกรรมของพระนันทะ]

อตีเต, พาราณสียํ พุทฺหมตเต รชฺชํ กาเรนฺเต, พาราณสีวาสิ กปฺปโก นาม วาณิโซ อโหสิ.

ตสฺเสโก คทรโก กุมภการํ วหติ.

ทิวเส ทิวเส สตต โยชนานิ คจฺจติ.

โส เอกสมิ สมเย คทรภการเกหิ ตกกสิลํ คนฺตฺวา ยาว ฆนฺทสส วิสสชฺชนา คทรภํ วิจฺริตุํ วิสสชฺเชสิ.

อถสส โส คทรโก ปรีชาปฏิญฺฐู จรมาโน เอกํ คทรภํ ทิสฺวา อุปสงกมิ.

สา เตน สหิ ปฐิสนฺถารํ กโรนตี อห “กุโต อาคโตสิ -อติ.

“พาราณสีโต -อติ.

“เกน กมฺเมน -อติ.

“วาณิชกมฺเมน -อติ.

“กิตตํ การํ วหสิ -อติ.

“กุมภการํ -อติ.

“เอตตํ ภารํ วรรณโต กติโยชนานิ คจจสิ -อิติ.

“สตตโยชนานิ -อิติ.

“คตฏฐาเน เต กาจิ ปาทปริกมมํ वा पिण्णुपिрикมมं वा กโรนุตี อตถิ -อิติ.

“นตถิ ภาทเท -อิติ.

“เอวํ สนเต มหาทุกขं อนุโภสิ -อิติ.

กิญจาปี हि तिरज्जानकदानं पापपरिक्कमातिकारो नाम नตถि, कामสญ्ञेชนขญ्ञानตถं เอवरूपं กเถสิ.

โส ตสสา กถาย อุกกณฐิตो.

กปปโกปิ ภาณํ วิสซชเชตวา ตสส สนตํ คนฺตวา “เอहि ตาต คมิสสาม -อิติ อาห.

“คจจถ ตุมเห, นานํ คมิสสามิ -อิติ.

อถ นํ ปุนปฺปุนํ ยาจิตวา “อนิจจन्दํ นํ ภาเยตวา เนสสามิ -อิติ จินฺเตตวา อิมํ คาถมาห

“ปโตทนต์ กريسสามิ	โสฬสงฺคฺลิกณฺฏกํ
สญฺฉินฺทิสสามิ เต กายํ	เอวํ ชานาหิ คทรภ -อิติ.

ตํ สุตวา คทรภ “เอวํ สนเต, อหํปิ เต กตตพฺพํ ชานิสสามิ -อิติ วตวา อิมํ คาถมาห

“ปโตทนต์ กريسสสิ	โสฬสงฺคฺลิกณฺฏกํ
ปุโรโต ปติญฺฐหิตวาน	อุทฺธริตวาน ปจฺจโต
ภาณํ ^๑ เต ปาตยิสสามิ ^๒	เอวํ ชานาหิ กปปก ^๓ -อิติ.

ตํ สุตวา วาณิโช “เกน นุ โข การณเนส มํ เอวํ วทตี -อิติ จินฺเตตวา อีโต จีโต จ โอลเกนโต ตํ คทรภํ ทิสวา

“อิมาย เอส เอวํ สิขขาปีโต ภวิสสติ ‘เอวรूपํ นาม เต คทรภํ อาเนสสามิตี มาตุคามน ตํ ปโลเกตวา เนสสามิ -อิติ จินฺเตตวา

อิมํ คาถมาห

“จตุปฺปที สงฺขมุขี	นารี สพฺพงฺคโสภินี
ภริยํ เต อานยิสสามิ	เอวํ ชานาหิ คทรภ -อิติ.

ตํ สุตวา ตุญฺฐจิตโต คทรภ อิมํ คาถมาห

“จตุปฺปที สงฺขมุขี	นารี สพฺพงฺคโสภินี
ภริยํ เม อานยิสสสิ	เอวํ ชานาหิ กปปก
กปปก ภียโย คมิสสามิ	โยชนานิ จตฺตพฺทส -อิติ.

๑ ส. ม. ย. ทนตํ.

๒ ส. สวยิสสามิ.

๓ ส. ม. ย. กปปก.

อด นั กปปโก “เตนที เอหิ -อิติ คเหตุวา สกฐฐานั อคมาสี.

โส กติปาหจเจเนน ตั อาท “นनु มั ตุมเห ‘ภริยนเต อานยิสสามีติ อโวจตุถ -อิติ.

“อาม วุตตัม, นานั อตตโน ถถั ภินทิสสามิ, ภริยนเต อานยิสสามิ,
วภูณั ปน ตุยหึ เอกกสเสว ทสสามิ, ตุยหึ อตตโน^๑ ทุตยิสส ตั ปโหตุ วา, มา วา, ตวเมว ชานเญยาสี,
อุภินันั โว สัวาสมนนวย ปุตตูปิ ชายิสสนติ, เตหิปี พหุหิ สหธิ ตุยหึ ตั ปโหตุ วา, มา วา, ตวเมว ชานเญยาสี -อิติ.

คทรโก, ตสมึ กเถนเตเยว, อนเปกโข อโหสิ.

สตุถา อิมั ฐมมเทสนั อาทริตวา “ตทา ภิกขเว คทรภิ ชนปทกลยาณิ อโหสิ, คทรโก นนโท, วาณิโซ อหเมว,
เอวั ปุพเพเปส มยา มาตุคามเนน ปโลเกตวา วินีโต -อิติ ชาคัง นิฐฐาเปสิ -อิติ.

นนทตเถรวตถุ.

---

๑ ม. ตุยหึ เวตตณั ทุตยิสส ปโหตุ วา มา วา สึ. ตุยหึ ปน อตตทุตยิสส.

๑๐. จุฬทสุกริวตถุ.

“อิธ โสจติ เปจจ โสจติ -อิติ อิมั ฌมมเทสนั สตถา เวหุเวเน วิหระนโต จุฬทสุกริกั นาม อารพภ กเถสิ.

[นายจุนทะเลียงชีพด้วยการเลี้ยงสุกรขาย]

โส กิร ปญจปณณาส วสสานิ สุกเร วธิตวา ชาทนต์ จ วิกกิณนโต จ ชีวิตั กปเปสิ.

ฉาตกกาเล สกณฺเณ วิหิ อาทาย ชนปทึ คนตวา เอกนาฬิทวินาฬิมิตเตน คามสุกรโปตเก กิณิตวา สกณฺเณ ปุเรตวา อาคนตวา
ปจฉานิเวสเน วชั วิย เอกภูฏานั ปริกชิปีตวา ตตเถว เตสั นิวาปึ โรเปตวา,
เตสุ นานาคจเณ จ สรีรวลถยจ ขาทิตวา วทตมิเตสุ,
ยั ยั มาเรตฺคาโม โหติ, ตั ตั อาพาทเน นิจจลั พนธิตวา สรีรมัสสส อุทฺธมายิตวา พหลภาวตถุ จตฺรสมมุคฺคเรณ โปเถตวา
“พหลมัสส ชาโต -อิติ ญตวา มุขั วิวริตวา ทนตฺนตเร ทณฺทกั ทตวา โลหนานิยา ปกฺกภูฏิต्तึ อุนฺโททกั มุเข อาสิญจติ.

ตั กุจฉิยั ปวิสิตวา ปกฺกภูฏิต्तึ กสิสั อาทาย อโรภาเคน นิภขมิตวา,
ยาว โถกั กสิสั อตฺถิ, ตาว อาวิลั หุตฺวา นิภขมตี,
สุทฺเธ อุทฺเธ, อจณฺเณ อนาวิลั นิภขมตี.

อถสส อวเสสั อุทกั ปิฏฺฐิยั อาสิญจติ.

ตั กาฬจมมึ อุปฺปาเตตฺวา คจฉติ.

ตโต ตินฺนุกาย โลมานิ ฉาเปตฺวา ตินฺนุเหเน อสินา สีสั ฉินฺทติ.

ปคฺขรณตฺ โลหิตั ภาชเนน ปฏิกคเหตฺวา มัสสั โลหิตเนน มททิตฺวา ปจิตฺวา ปุตฺตทารมชเณ นิสิโน ขาทิตวา เสสั วิกกิณนตี.

ตสส อิมินา นิยาเมเนว ชีวิตั กปเปตฺสส, ปญจปณณาส วสสานิ อติภกฺนตานิ.

ตถาคเต จุฬทสุกริวตถุ, เอกทิวสปี ปุปฺพมฺภูฏิมิตเตน ปุชา วา กภูจจุมตฺตภิกขาทานั วา อญญั วา กิณฺจิ ปุณฺญั นาม นาโหสิ.

อถสส สรีเร โรโค อุปฺปชฺชิ.

[อเวจिनรก ร้อนยิ่งกว่าไฟธรรมดา]

ชีวนตฺสเสว อวีจิมหานิรยสนฺตาโป อุปฺภุทฺธิ.

อวีจิสฺนตาโป นาม โยชนสเต ฐตฺวา โอโลเกนตฺสส อกฺขิณี ภินฺทสมตฺถโถ ปรีฬาโห โหติ.

วุดตมปี เจตฺ

“สมนฺตา โยชนสตฺ ผริตฺวา ติฏฺฐติ สพฺพทา -อิติ.

นาคเสนตเถเรน ปนสส ปากติกออคคิสนตาปโต อธิมตตตาย อยมุปมา วุตตา
“ยถา มหาราช กุฎาคารมตโต ปาสาโณปิ นิรยอคคิมหิ ปกขิตโต ขณน วิลยํ คจจติ,
นิพพตตสตา ปเนตถ กम्मพเลน มาตุกัจฉิตตา วिय น วิลยันติ -อติ.

[นายจันทะเสวยผลกรรมทันตาเห็น]

ตสส ตสมิ สนตาเป อุปลุกฺขิตเต, กम्मสริกขโก อากาโร อุปปชชช.

เคหมชฌเมเยว สุกรรวร รวิตวา ชนฺนุกเกหิ วิจรรนโต ปุรตถิมวตถุมปิ ปจฉิมวตถุมปิ คจจติ.

อถสส เคหมานุสกา ตํ ทพหํ คเหตุวา มุขํ ปิทหนติ.

กम्मวิปาโก นาม น สกกา เกนจิ ปฎิพาหิตุ.

โส วิรวนโต อโต จิตโต จ วิจรรติ.

สมนตา สตตสุ ชเรสุ มนุสสา นิตฺถํ น ลภนติ.

มรณภเยน ตชชิตสส ปนสส พหิ นิกขมนํ นีวาเรตุ อสกโกนโต สพโพ เคหชน,
ยถา อนโต ลูโต พหิ วิจรรติ น สกโกติ, ตถา เคหทวารานิ ปิททิตวา พหิเคหํ ปริวาเรตวา รกฺขนโต อจจติ.

[เสวยผลกรรมในสัมปรายภพ]

อิตโรปิ อนโตเคเหเยว นิรยสนตาเปเน วิรวนโต อโต จิตโต จ วิจรรติ.

เอวํ สตต ทิวसानิ วิจรรติวา อฏฐเม ทิวเส กาลํ กตวา อวิจิมหานิรเย นิพพตติ.

อวิจิมหานิรโย เทวทูตสุตตนฺเตเน วณฺเณตพโพ.

[พวกภิกษุเข้าใจว่า เขาฆ่าสุกรทำการมงคล]

ภิกฺขุ ตสส ชรทวารเณ คจจณฺดา ตํ สทฺทํ สุตวา “สุกรสทฺทิต สณฺญโน หุตวา วิหารํ คนฺตวา สตถุ สนฺติเก นิสินฺนา เอวมาหํสุ
“ภนฺเต จันทสุกริกสส เคหทวารํ ปิททิตวา สุกรานํ มาริยมานานํ, อชฺช สตตโม ทิวโส, เคเห กาจิ มงฺคลกิริยา ภวิสฺสติ มณฺเญ
เอตตเก นาม ภนฺเต สุกเร มาเรนตสส เอกมปิ เมตตจิตฺตํ วา การุญญํ วา นตถิ,
น จ วต โน เอวรูปํ กกฺขโฬ ผรุโส สตโต ทิฏฐูปฺโพ -อติ.

สตา “น ภิกฺขเว โส อิม สตต ทิวเส สุกเร มาเรติ, กम्मสริกขกํ ปนสส อุทปาติ, ชีวนตสเสว อวิจิมหานิรยสนตาเป อุปลุกฺขาสี,
โส เตเน สนตาเปเน สตต ทิวसानิ สุกรรวร รวนโต อนโตเนเวสเน วิจรรติวา อชฺช กาลํ กตวา อวิจิมหิ นิพพตโต -อติ วตวา
“ภนฺเต อิช โลก เอวํ โสจิตฺวา ปุน คนฺตวา โสจณฺฐานเยว นิพพตโต -อติ วุตเต,
“อาม ภิกฺขเว ปมตโต นาม คหฺนุสฺสึ วา โทตุ ปพฺพชิตโต วา อุภยตถ โสจติเยว -อติ วตวา อิม คาถมาห

“อิช โสจติ เปจฺจ โสจติ

ปาปการี อุภยตถ โสจติ

โส โสจติ โส วิหณญติ
ทิสวา กम्मกิลิฐุมตตโน -อติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ปาปการี -อติ

นนานปปการสส ปาปกम्मสส การโก ปุคคโล “อกตํ วต เม กลยาณํ, กตํ เม ปาปํ -อติ เอก์เสเนา มรณสมเย อิช โสจติ,
อิทมสส กम्मโสจนํ;

วิปากํ อนุภวนโต ปน เปจจ โสจติ, อิทมสส ปรโลเก วิปากโสจนํ;

เอวํ โส อุภยตถ โสจติเยว. เตเนว การณน ชีวมาโนเยว โส จันทสุกริวโกปี โสจติ.

ทิสวา กम्मกิลิฐุมตตโน -อติ: อตตโน กิลิฐุมกम्मํ ปสสิตวา โสจติ, นานปปการํ วิลปนโต วิหณญติ กิลมตี -อติ.

คาถาปริโยसानเน พหุ โสตาปนนาทโย อหะสุ.

มหาชนสส สาทถิกา เทสนา ซาตา -อติ.

จันทสุกริวตถุ.

---

๑๑. ฌมมิกอุปาสกาวตถุ.

“อิธ โมหติ เปจจ โมหติ -อิติ อิมิ ฌมมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต ฌมมิกอุปาสกํ อารพภ กเถสิ.

[อุบาสกและครอบครัวบำเพ็ญกุศลเป็นนิตย]

สาวตถิยํ กิร ปญจสตา ฌมมิกอุปาสกา นาม อเหตุ.

เตสุ เอเกกสส ปญจ ปญจ อุปาสกสตานิ ปริวาร.

โย เตสํ เชฏฐโก ตสส สตต ปุตตา สตต ธีตโร.

เตสุ เอเกกสส เอเกกา สลากยาคุ สลากภตตํ ปกขิกภตตํ สงฆภตตํ อุโปสถิกภตตํ อากนตฺกภตตํ วสสวาสิกํ อโหสิ.

เตปิ สพเพว อนุชาตปุตตา นาม อเหตุ.

อิติ “จุททสนนํ ปุตตานํ ภริยาย อุปาสกสส -อิติ โสฬส สลากยาคุอาทีนิ ปวตตนติ.

อิติ โส สปุตตทาโร สีลวา กลยาณธมโม ทานสวิภาครโต อโหสิ.

อถสส อปรภาเค โรโค อุปฺปชช.

อายุสงฆาโร ปริหาชิ.

[อุบาสกป่วย นอนฟังธรรม]

โส ฌมมํ โสตุกาโม “อญฺญ วา เม โสฬส วา ภิกขุ เปเสถ -อิติ สตถุ สนตํ ปิถนิ.

สตถา ภิกขุ เปเสสิ.

เต คนตวา ตสส มลฺลํ ปริวารตวา ปญญุตเตสุ อาสเนสุ นิสินนา

“ภนเต อยยานํ เม ทสสนํ ทูลลภํ ภวิสสตี ทพพโลมติ เอกํ เม สุตตํ สขมายน -อิติ วุตตา

“กตรํ สุตตํ โสตุกาโม อุปาสก -อิติ, สพพพุธานํ อวิชิตํ สติปฏฺฐานุตตํ -อิติ วุตเต,

“เอกายโน อยํ ภิกขเว มคโค สตตานํ วิสุทฺธิยา -อิติ สุตตนตํ ปญฺญเปสฺสุ.

[เทวดานำรถมารับอุบาสกไปเทวโลก]

ตสมิ ขณ ฉหิ เทวโลเกหิ สพพาลงการปฏิมณชิตา สหสสนิธวฺยุตตา ทิยทมฺโยชนสติกา ฉ รธา อาคมึสุ.

เตสุ จิตฺตา เทวตา “อมฺหากํ เทวโลกํ เนสสาม, อมฺหากํ เทวโลกํ เนสสาม,

อมโภ มตติกาชนํ กิณทิตวา สุวณฺณภาชนํ คนฺหนโต วิย อมฺหากํ เทวโลเก อภิมิตฺตํ อิธ นิพพตต -อิติ” วทิสฺสุ.

อุบาสโก ฌมมสฺสวณฺนตฺรายํ อนิจฺจนฺโต “อาคเมถ, อาคเมถ -อิติ อาห.

[พวกภิกษุและบุตรธิดาอุบาสกเข้าใจผิด]

ภิกขุ “อมเห วทติ -อิติ สณฺญา ย ตฺถุเห อเหสุ

อถสฺส ปุตฺตธีโร “อมหากํ ปิตา ปุพฺเพ ฌมมสฺสวเนน อติตฺโต อโหสิ,
อิทานิ ปน ภิกขุ ปกโกสาเปตฺวา สขุฌายํ กาทฺเรตฺวา สยเมว วาเรติ, มรณสฺส อภายนกสฺตฺโต นาม นตฺถิ -อิติ วิรวีสุ.

ภิกขุ “อิทานิ อนโนกาโส -อิติ อุกฺขฺฐายาสนา ปกฺกมฺสีสุ.

อุบาสโก โถกํ วีตฺตินาเมตฺวา สตี ปฏฺฐิตฺวา ปุตฺเต ปุจฺฉิ “กสมมา กนฺทถ -อิติ.

“ตาท ตฺมเห ภิกขุ ปกโกสาเปตฺวา ฌมฺมํ สฺสนฺนตา สยเมว วารยิตฺถ,
อถ มยํ ‘มรณสฺส อภายนกสฺตฺโต นาม นตฺถิตฺติ กนฺทิมหา -อิติ.

“อวยฺยา ปน กุหิ -อิติ.

“‘อนโนกาโสติ อุกฺขฺฐายาสนา ปกฺกนฺตา ตาท -อิติ.

“นาหํ อยฺเยหิ สหฺริ กเถมิ -อิติ.

“อถ เกน สหฺริ กเถถ -อิติ.

“ฉหิ เทวโลเกหิ เทวตา ฉ รเถ อลงฺกริตฺวา อาทาย อากาเส รุตฺตฺวา ‘อมหากํ เทวโลเก อภิรมาหิ, อมหากํ เทวโลเก อภิรมาหิตฺติ
สทฺทํ กโรนฺติ, ตาหิ สหฺริ กเถมิ -อิติ.

“กุหิ ตาท รธา, น มยํ ปสฺสาม -อิติ.

“อตฺถิ ปน มยํ คณฺถิตานิ ปุปฺพานิ -อิติ.

“อตฺถิ ตาท -อิติ.

“กตโร เทวโลโก รณฺณีย -อิติ.

“สพฺพโพธิสฺตฺตานํ พุทฺธมาตาปิตฺูนญจ วสนฺนฺฐานํ ตฺสฺสิตฺถวานํ รณฺณียํ ตาท -อิติ.

“เตนหิ ‘ตฺสฺสิตฺถวานฺโต อากตฺรเถ ปุปฺพทามํ ลคฺคตฺตฺติ ปุปฺพทามํ ชิปถ -อิติ.

เต ชิปฺปิสฺสุ.

ตํ รถฺฐเร ลคฺคิตฺวา อากาเส โอลมฺพิ.

มหาชนฺ เตว ปสฺสตี, รณํ น ปสฺสตี.

อุปาสโก “ปัสสเถตํ ปุพฺพทามํ -อิตติ วตฺวา, “อาม ปัสสาม -อิตติ วุตฺเต,
“เอตํ ตฺสึตถาวนโต อากฺตรเถ โอลมฺพติ, อหํ ตฺสึตถาวนํ คจฺฉามิ, ตุมฺเห มา จินฺตยิตถ,
มม สนฺตึเก นิพฺพตฺตึทฺถากมา หุตฺวา มยา กตฺตนิยามเนว ปุณฺณานิ กโรธ -อิตติ วตฺวา กาลํ กตฺวา
ตฺสึตถาวนโต อากฺตรเถ ปตฺติภฺรฺฐาสึ.

ดาวทเวสส ตึคาวุตฺตปฺปมาโณ สภฺรฺฐิสภฺรฺฐการาลงการปภฺรฺมณฺทิตโต อตฺตภาโว นิพฺพตฺติ.

อจฺฉราสหสฺสํ ปรีวาเรสิ.

ปญฺจวิสฺตึโยชนิกํ รตฺตนิมานํ ปาตฺรโหสิ.

เตปิ ภิกฺขุ วิหารํ อนุปฺปตฺเต สตฺถา ปุจฺฉิ “สุตฺตา ภิกฺขเว อุปาสเกน ฌมฺมเทสฺนา -อิตติ.

“อาม ภนฺเต, อนฺตราเยว ปน ‘อากฺเมเถติ วาเรสิ, อถสฺส ปุตฺตธึตโร กนฺทิสฺสุ,
มยํ ‘อิทานิ อโนกาโสติ อุกฺคฺฐายาสฺนา นิกฺขนฺตา -อิตติ.

“น โส ภิกฺขเว ตุมฺเหสิ สหฺธิ กเถสิ “ฉหิ ปน เทวโลเกหิ เทวตา ฉ รเถ อลงฺกริตฺวา อหริตฺวา ตํ อุปาสกํ ปกฺโกสิสฺสุ,
โส ฌมฺมเทสฺนาย อนฺตรายํ อนิจฺฉนฺโต ตาหิ สหฺธิ กเถสิ -อิตติ.

“เอวํ ภนฺเต -อิตติ.

“เอวํ ภิกฺขเว -อิตติ.

“อิทานิ กุหึ นิพฺพตฺโต -อิตติ.

“ตฺสึตถาวเน ภิกฺขเว -อิตติ.

“ภนฺเต อึช ญฺาติมฺชฺฉเม โมทฺมาโน จริตฺวา ปุณฺ โมทฺนภฺรฺฐาเนเยว นิพฺพตฺโต -อิตติ.

“อาม ภิกฺขเว อปฺปมตฺตา หิ คหฺภฺรฺฐา วา ปพฺพชิตา วา สพฺพตฺถ โมทฺนติเยว -อิตติ วตฺวา อิมํ คาคมาท

“อึช โมทฺติ เปจฺจ โมทฺติ
กตฺตปฺญโย อุภยตฺถ โมทฺติ
โส โมทฺติ โส ปโมทฺติ
ทิสฺวา กมฺมวิสฺสุทฺธิมตฺตโน -อิตติ.

[แก้บรรณ]

ตตฺถ กตฺตปฺญโย -อิตติ: นานปฺปการสฺส กุสฺลสฺส การโก ปุคฺคโล

“อกตํ วต เม ปาปี, กตํ วต เม กลฺยาณํ -อิตติ อึช กมฺมโมทฺเนน โมทฺติ, เปจฺจ วิปากโมทฺเนน โมทฺติ, เอวํ อุภยตฺถ โมทฺติ นาม.

กมฺมวิสฺสุทฺธิ -อิตติ: ฌมฺมิกอุปาสโกปิ อตฺตโน กมฺมวิสฺสุทฺธิ ปุณฺณกมฺมสมฺปตฺตี ทิสฺวา กาลกิริยโต ปุพฺเพ อึช โลเกปิ โมทฺติ,
กาลํ กตฺวา อิทานิ ปโรโลกิปี ปโมทฺติ อตฺติโมทฺติเยว -อิตติ.

ขอ. บาลี ภา.๑ หน้า ๙๙ • ๑๑. ฌมมิกอุปาสกวัตถุ. • [แก้อรธ]

คาถาปริโยสานเน พหุ โสตาปนนาทโย อหสิ.

มหาชนสส สาคติกา ฌมมเทสนา ซาตา -อิติ.

ฌมมิกอุปาสกวัตถุ.

---

๑๒. เทวทศตวตถุ.

“อิธ ตปติ เปจจ ตปติ -อิติ อิมั ฌมมเทสนั สตถา เซตวเน วิหรนโต เทวทศต อารพก กเถสิ.

[เจ้าศากยะ ๖ พระองค์ทรงผนวช]

เทวทศตสส วตถุ ปพพชิตกาลโต ปฏฐาย ยาว ปฐวิปเวสนา เทวทศต อารพก ภาสิตานิ สพพานิ ชาตคานิ วิตถาเรตวา กถิตั.

อัย ปเนตถ สงเขโป

สตถริ อนุปิยั นาม มลลันนั นิคโม ตั นิสสาย อนุปิยมพวเน วิหรนเตยเว, ตถาคตสส ลกขณปฏิคคหณทิวเสยเว
อสีตีสหสเสหิ ญูตีกุเลหิ “ราชา วา โหตุ, พุทโธ วา ชตติยปริวารโ วิจริสสติ -อิติ อสีตีสหสสปุตธา ปฏิญญาตา.

เตสุ เยภุยเณน ปพพชิตเส, “ภททियราชานั อนุรุธั อานนทั ภคั กิมพิลั เทวทศต -อิติ อิมะ ฉ สกเก อปพพชนเต ทิสวา
“มัย อตตโน ปุตเต ปพพชเม, อิมะ ฉ สกกา น ญูตกา มญญे, ตสมา น ปพพชนติ -อิติ ถั สมญฐาเปสิ.

อถ มหاناโม สกโก อนุรุธั ออุปสงกมิตวา “ตาท อมหากั กุลา ปพพชิต นตถิ, ตวั วา ปพพช อหั วา ปพพชิสสามิ -อิติ อาห.

โส ปน สุขุมาลो โหติ สมปนโนโกโค “นตถิ -อิติ วจนมปิ เตน น สุตปุพพิ.

เอกทิวสั หิ เตสุ ฉสุ ชตติเยสุ คุฬกีฬาย กิฬนเตสุ, อนุรุธโ ปูเวเน ปราชิตो ปูวตถาย ปหิณิ.

อถสส มาตา ปูเว สขเซตวา ปหิณิ.

เต ขาทิตวา ปน กิฬิสสุ.

ปุนปุนั ตสเสว ปราชโย โหติ.

มาตา ปนสส ปหิเต ปหิเต, ติกขตตุ ปูเว ปหิณิตวา จตตถวาเร “ปูวา นตถิ -อิติ ปหิณิ.

โส “นตถิ -อิติ วจนสส อสสุตปุพพตธา “เอสาเปกา ปูววิกติ ภวิสสติ -อิติ มญญูมานो “นตถিপูวเมว อหารถ -อิติ เปเสสิ.

มาตา ปนสส, “นตถิปูว กิร อยเย เทถ -อิติ วุตเต,

“มม ปุตเตน นตถิติ ‘ปหิ น สุตปุพพิ, อิมินา ปน อุปาเยน เอตมตถั ซานาเปสสามิ -อิติ
ตุจจัน สุนณปาตี อญญา สุนณปาติยา ปฏิกุชชิตวา เปเสสิ.

นครปริคคาหิกา เทวตา จินเตสิ

“อนุรุธสสเกน อนนการกาเล อตตโน ภาคภตตุ อุปริฐฐปจเจกพุทสส ทตวา

“นตถิติ เม วจนสส สวณ มา โหตุ, โภชนูปตติฐฐานชานน มา โหตุติ ปตถนา กตา,

สจายั ตุจฉปาตี ปสสิสสติ, เทวสมาคมัม ปวิสตุณ ลภิสสาม, สีสมปิ โน สตตธา ผละย -อิติ.

อถ นั ปาตี ทิพพปูเวหิ ปุณณั อังสุ.

ตสสา คุพมณฑลเฐ รฐเปตวา อุกขมาภูติมตตาย, ปุวคนุโธ สกถนครี ฉาเทตวา ฐิตเ.

ปุวชนนํ มุเข รฐปีตมตตเมว สตตรสหรณีสหสสานิ อนุฟรี.

โส จินเตสิ “นาหํ มาตุ ปิโย, เอตตํ เม กาลํ อิมํ นตฺถิปุวณนาม น ปจि, อิตฺ ปุณฺณาย อณฺเฏ ปุवं น ขาทิสสามิ -อิตฺ
เคหํ คนฺตวา มาตฺรํ ปุจฺฉิ “อมม ตุมหากํ อหํ ปิโย, อปฺปิโย -อิตฺ.

“ตาท เอกกฺขิโน อุกฺขิ วีย หทยํ วีย จ อติปิโย เม -อิตฺ.

“อถ กสฺมา เอตตํ กาลํ มยหํ นตฺถิปุवं น ปจิตถ อมม -อิตฺ.

สา จุลฺลุปุณฺณากํ ปุจฺฉิ “อตฺถิ กิลฺลิจิ ปาตียํ ตาท -อิตฺ.

“ปริปุณฺณา อยเย ปาตี ปุเวหิ, เอวรुปา ปุวา นาม เม น ทิณฺณุปุพฺพา -อิตฺ.

สา จินเตสิ “มยหํ ปุตฺโต ปุณฺณวา กตานิหารโธ ภวิสฺสตี, เทวตาทิ ปาตี ปุเรตวา ปหิตา ภวิสฺสนตี -อิตฺ.

อถ นํ ปุตฺโต “อมม อิตฺ ปุณฺณายาหํ อณฺเฏ ปุวณนาม น ขาทิสสามิ, นตฺถิปุวเมว ปเจยยาสิ -อิตฺ.

สาปิสฺส ตโต ปุณฺณาย “ปุवं ขาทิตุกาโมเมหิ -อิตฺ วุตเต, ตฺจถปาติเมว อณฺเฎาย ปาตียา ปฏิกฺขชิตฺวา เปเสสิ.

ยว อคารมชเฐ วสิ, ตาวสฺส เทวตา ทิพฺพปุเว ปหิณฺสิ.

[เจ้าทั้ง ๒ สนทนากันถึงเรื่องบวชและการงาน]

โส เอตตํปิ อชานนฺโต ปพฺพชชนนาม ก็ ขานิสฺสตี, ตสฺมา “กา เอสา ปพฺพชชา นาม -อิตฺ ภาตฺรํ ปุจฺฉิตฺวา
“โอาหาริตเกสมสฺสุนา กาสายนิวตฺถเณ กณฺฐตฺถเร วา วิทลฺมถฺจเก วา นิชฺชิตฺวา ปิณฺชาย จรณเตน วิหริตพฺพํ,
เอสา ปพฺพชชา นาม -อิตฺ วุตเต, “ภาตฺถิก อหํ สุขุมาโล, นาหํ สกฺขิสสามิ ปพฺพชิตุํ -อิตฺ อาห.

“เตนหิ ตาท กมฺมนตํ อุกฺคเหตฺวา ชฺรราวาสํ วส, น หิ สกฺกา อมฺहेสุ เอเกน อปพฺพชิตุํ -อิตฺ อาห.

อถ นํ “โก เอส กมฺมนโต นาม -อิตฺ ปุจฺฉิ.

ภตฺตภูฏานภูฏานปี อชานนฺโต กุลปุตฺโต กมฺมนตํ นาม ก็ ขานิสฺสตี.

[เจ้าศากยะทั้ง ๓ สนทนากันถึงที่เกิดแห่งภตฺร]

เอกทิวสํ หิ ตินฺณํ ขตฺติยานํ กถา อุกฺพาหิ “ภตฺตํ นาม กุหิ อุกฺฐหตี -อิตฺ.

กิมฺพิโล อาห “โกณฺฐอ อุกฺฐหตี -อิตฺ.

อถ นํ ภทฺทียอ “ตฺวํ ภตฺตสฺส อุกฺฐานภูฏานํ น ชานาสิ, ภตฺตณนาม อุกฺขลียํ อุกฺฐหตี -อิตฺ อาห.

อนฺรุทโธ “ตุมฺเห เทวปี น ชานาถ, ภตฺตณนาม รตนมฺกุลาเย สุวณฺณปาตียํ อุกฺฐหตี -อิตฺ อาห.

เตสุ กिर เอกทิวส์ กิมพิโล โภภูฏโต วิหี โอตาริยามาเน ทิสวา “เอเต โภภูฏเกเยว ชาตา -อิติ สณญี อโหสิ.

ภททีโยปี เอกทิวส์ อุกขลิโต ฆตตัม วทตฺถิมมานัน ทิสวา “อุกขลियญญเยว อุปปนฺนํ -อิติ สณญี อโหสิ.

อนรุทเธน ปน เนว วิหี โภภูฏนตา น ฆตตัม ปเจนตา วา วทตฺถิมมานตา วา ทิภูฏปฺพพา, วทตฺถิมมานตา ปน ปฺรโต ฐูปิตเมว ปสฺสติ.

โส “ภุชิตฺตุกามกาเล ฆตตัม ปาตียํ อุภูฏหติ -อิติ สณญุมกาสิ.

เอวํ ตโยปี เต ฆตตฺตุฏฺฐานฏฺฐานปี น ชานนติ.

เตนายํ “โก เอส กมมนโต นาม -อิติ ปุจฺจิตวา “ปฐมํ เขตตัม กสาเปตพพนตีอาทิกํ สํวจฺจเร สํวจฺจเร กตตพพํ กิจจํ สุตวา

“กทา กมมนตานัน อนโต ปญญาอิสฺสติ, กทา มยํ อปฺโปสฺสุกกา โภเค ภุชิสฺสาม -อิติ วตฺวา,

กมมนตานัน อปริยนตตาย อุกขาตาย,

“เตนหิ ตวญญเยว ฆราวาสํ วส, น มยหํ เอเตน อตฺโโล -อิติ วตฺวา

มาตฺรํ อุปสงกมิตฺวา “อนุชานาหิ มํ อมม, อหํ ปพฺพชิสฺสามิ -อิติ วตฺวา ตาย ติกฺขตตฺตํ ปฏิกฺขิปิตฺวา,

“สเจ เต สหายโก ภทฺทियราชา ปพฺพชิสฺสติ, เตน สหี ปพฺพชาหิ -อิติ วุตฺเต,

ตํ อุปสงกมิตฺวา “มม โข สมม ปพฺพชชา ตว ปฏฺวิพฺพธา -อิติ วตฺวา ตํ นานปฺปการาหิ สณญาเปตฺวา

สตตฺเต ทิวเส อตตนา สหี ปพฺพชตฺถาย ปฏฺวิญญํ คนฺหิ.

[อุบาสีออกบวชพร้อมด้วยศากยะทั้ง ๖]

ตโต “ภทฺทีย สกฺยราชา อนรุทฺโธ อานนฺโท ภคฺ กิมพิโล เทวทตฺโต จ -อิติ อิม ฆ ขตฺติยา อุปาสิกปฺปกสฺตตฺมา

เทวา วิย ทิพฺพสมฺปตฺตี สตฺตาทํ มหาสมฺปตฺตี อนุภวิตฺวา อูยยานํ คจฺจนฺตา วิย จตฺรจฺคินิยา เสนาย นิกฺขมิตฺวา

ปรวิสยํ ปตฺวา ราชานาย สพฺพเสนํ นีวตฺตาเปตฺวา ปรวิสยํ โอฏกมฺีสุ.

ตตถ ฆ ขตฺติยา อตตโน อารณฺยานิ โอมุญฺจิตฺวา ฆนฺทิกํ กตฺวา

“หนนฺท ฆณฺ อุปาลี นีวตตฺสสุ, อลํ เต เอตตํ ชีวิกาย -อิติ ตสฺส อทฺสุ.

โส เตสํ ปาทุมฺเล ปวตฺติตฺวา ปรีเทวิตฺวา เตสํ อาณํ อตฺติกมฺิตฺตํ อสฺกโกนฺโต อุภูฏาย ตํ คเหตฺวา นีวตฺติ.

เตสํ ทฺวิธา ชาตกาเล วนํ โรทฺนปฺปตฺตํ วิย ปฐวี กมฺปนาการปฺปตฺตา วิย อโหสิ.

อุปาสิกปฺปโกปี โลกํ คนฺตฺวา นีวตฺติตฺวา เอวํ จินฺเตสิ

“จฺนชา โข สากิยา ‘อิมินา กุมารานิ นีปาติตาติ ฆาเตยฺยปี มํ,

อิม ฆิ นาม สกฺยกุมารานิ เอวรูปํ สมฺปตฺตี ปหาย อิมานิ อนคฺชานานิ อารณฺยานิ เขพฺปิณฺฑํ วิย ฆทฺเทตฺวา ปพฺพชิสฺสนฺติ,

กิมจฺจํ ปนาหํ -อิติ จินฺเตตฺวา ฆนฺทิกํ โอมุญฺจิตฺวา ตานิ อารณฺยานิ รุกฺเข ลคฺคิตฺวา “อตฺถิกา คนฺหนตฺตํ -อิติ วตฺวา

เตสํ สนฺตีกํ คนฺตฺวา เตหิ “กสมฺมา นีวตฺโตสิ -อิติ ปุฏฺฐุ ตมตฺถํ อารโรเจสิ.

[ศากยะทั้ง ๖ บรรลुकุณพิเศษ]

อถ น เต อาทาย สตุถุ สนตีกิ คนตวา ภควนต วนทิตวา “มย ภาเนต สากิยา นาม มานนิสสิตา,
อຍ อมหากิ ทิฆรตต ปริจารโก, อิม ปฐุมตริ ปพพาเซถ, มยมสส อภิวาทนาทีนิ กริสสาม, เหว โน มาโน นิมมาทยิสสตี -อิต
วตวา ต ปฐุมตริ ปพพาเซตวา ปจฉา สย ปพพชีสุ.

เตสุ อายสฺมา ภาททีโย เตเนว อนตรวสเสน เตวิโซ อโหสิ.

อายสฺมา อนรุทโธ ทิพพจกุกโก หุตวา ปจฉา มหาปุริสวิตกกุสตุต สุตวา อรหตต ปาปุณิ.

อายสฺมา อานนโท สโตตาปตติมเล ปติภูริ.

ภคฺตุเถโร จ กิมพิลตเถโร จ อปรภาเค วิปัสสน วพฺพเมตวา อรหตต ปาปุณิสฺ.

เทวทูตโต โปถุชชนิกิ อิทธี ปตโต.

[พระเทวทูตแสดงฤทธิ์แก่ชาตศัตตุมาร]

อปรภาเค สตุถริ โกสมพิย วิหรนเต, สสาวกสงฆสส ตถาคตสส มหนโต ลากสกกาวโร นิพพตติ.

ตถถ วตถเภสชชาทิตถถา มนุสสา วิหาริ ปวิสิตวา

“กุท สตุถา, กุท สาริปุตตเถโร, กุท มหาโมคคัลลานตเถโร, กุท มหากัสสปตเถโร, กุท ภาทียตเถโร, กุท อนรุทตเถโร,
กุท อานนตเถโร, กุท ภคฺตุเถโร, กุท กิมพิลตเถโร -อิต อสตีมหาสาวกาน นิสินนุฏฐาน โอลเกนตา วิจรนติ.

“เทวทูตตเถโร กุท นิสินโน วา ฐิต วา -อิต ปุจฉนโต นาม นตถิ.

โส จินเตสิ “อหิ เอเตหิ สทธีเยว ปพพชิตโต, เอเตปิ ขตติยปพพชิตา, อหิ ขตติยปพพชิตโต,

ลากสกกการตถถา มนุสสา เอเต ปริเยสนติ, มม นาม คเหตุาปี นตถิ,

เกน นุ โข สทธี เอกโต หุตวา กิ ปสาเทตวา มม ลากสกกการ นิพพตเตยย -อิต.

อถสส เอตทโหสิ “อຍ ราชา พิมพิสวโร ปฐุมทสสเนเนว เอกาทสนหุเตหิ สทธี สโตตาปตติมเล ปติภูริโต,

น สกกา เอเตน สทธี เอกโต ภวิตุ, โกสลรณญาปี สทธี น สกกา เอกโต ภวิตุ,

อຍ โข ปน รณญู ปุตโต อชาตสตุตุมารโ, กสสจิกุณโทส น ชานาติ, เอเตน สทธี เอกโต ภวิสสามิ -อิต.

โส โกสมพิโต ราชคหิ คนตวา กุมารกวนณ อภินิมินิตวา จตตวโร อาสิวิเส จตุสุ หตถปาเทสุ เอกิ คิวาย พนธิตวา

เอกิ สีเส จุมพุก กตวา เอกิ เอกสิ กริตวา อิมาย อหิเมชลาย อากาสโต โอริยห อชาตสตุตุมาร อจจจเค นิสิติตวา,

เตน ฐิตน “โกสิ ตว -อิต วุตเต, “อหิ เทวทูตโต -อิต วตวา

ตสส ภาวินนทนต์ ต อตตถาว ปฐิสหริตวา สงฆาปฏิตตจิวโร ปุโรโต ฐุตวา ต ปสาเทตวา ลากสกกการ นิพพตเตสิ.

[พระเทวทูตพยายามฆ่าพระพุทธเจ้า]

โส ลากสกกการาภิวโต “อหิ ภิกขุสงฆิ ปหริสสามิ -อิต ปาปกิ จิตต อูปาเทตวา สห จิตตูปาเพน อิทธีโต ปริหายิตวา

สตุถาริ เวพูนวิหาเร สราชิกาย ปริสาย ธम्म เทเสนต วนทิตวา อุกฺกฐายาสนา อยชลิมปคคยห

“ภควา ภนเต เอตริหิ ชินโณ วุฑโฒ มหลลโก อโปปัสสุโก ทิฏฐธมมสุขวิหารัง อนุยฺยชตุ,
อหํ ภิกขุสงฺขมํ ปรีหริสสามิ, นียยาเทถ เม ภิกขุสงฺขมํ -อิติ วตฺวา สตถารา เขฬาสิกวาเพน อปฺสาเทตฺวา ปฏิกฺกิตฺโต
อนตฺตมโน อิมํ ปฐมํ ตถาคเต อาฆาตํ พนฺธิตฺวา อปกกมิ.

อถสฺส ภควา ราชคเห ปกาสนียกมมํ กอารสิ.

โส “ปริจฺจตฺโตทานิ อหํ สมณฺเณน โคตเมน, อิทานิสฺส อนตฺถํ กริสฺสามิ -อิติ อชาตสฺตตุํ อุปสงกมิตฺวา
“ปุพฺเพ โข กุมาร มนุสฺสา ทิฑายุกา, เอตริหิ อปฺปายุกา, ฐานํ โข เปนตํ วิชฺชติ, ยํ ตฺวํ กุมารโรว สมานโน กาลํ กเรยยาสิ,
เตนหิ ตฺวํ กุมาร ปิตฺรํ หนตฺวา ราชา โหหิ, อหํ ภควนตํ หนตฺวา พุทฺโธ ภวิสฺสามิ -อิติ วตฺวา,
ตสฺมึ รชเช ปติฏฺฐิตฺเต, ตถาคตฺสฺส วราย ปุริเส ปโยเชตฺวา, เตสุ โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา นิวตฺเตสุ, สยํ คิขฺมกฺกฺกํ อภิรฺหิตฺวา
“อหเมว สมณํ โคตมํ ชีวิตา โวรเปสฺสามิ -อิติ สิลํ ปวิชฺฌิตฺวา รุหิรฺูปาทกมมํ กตฺวา
อิมินาปิ อุปายเณ มาเรตุํ อสกโกนฺโตะ ปุณ นานาคิริ วิสฺสชฺชาเปสิ.

ตสฺมึ อากจฺฉนฺเต, อาณนฺทเถโร อตฺตโน ชีวิตํ สตถุ ปริจฺจชิตฺวา ปุโรโต อฏฺฐาสฺสิ.

สตถา นาคํ ทเมตฺวา นครา นิกฺขมิตฺวา วิหารัง อากนฺตฺวา อนนฺทสฺสเสหิ อุปาสเกหิ อภิหฺมฺมํ มหาทานํ ปริภุญฺชิตฺวา
ตสฺมึ ทิวเส สนนฺปิตฺตานํ อฏฺฐารสโกฏฺฐสงฺฆาตานํ ราชคหฺวาสนํ อนุปุพฺพิถํ กเถสิ.

จตุรําสีตฺติยา ปาณสฺสทฺธานํ ธมฺมาภิสฺมโย ชาโต.

“อโห มหาคฺุณ อายสฺมา อาณนฺโท, ตถารูเป นาม หตฺถินาเค อากจฺฉนฺเต, อตฺตโน ชีวิตํ ปริจฺจชิตฺวา สตถุ ปุโรโต อฏฺฐาสฺสิ -อิติ
เถรสฺส คฺุณถํ สุตฺวา “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพเปส มมตฺถาย ชีวิตํ ปริจฺจชฺเชว -อิติ วตฺวา ภิกฺขุหิ ยาจิตฺโต
จฺลลหํสมหาหํสกกกฺกฺกฺกชิตฺกานิ กเถสิ.

[กรรมชั่วของพระเทวทูต ปรากฏแก่มหาชน]

เทวทูตตสฺสาปิ กมมํ เนว ตถา รมฺโย มาราปิตตฺตา, น วรฺกานํ ปโยชิตตฺตา, น สฺลยา ปวิฑฺธตฺตา ปากฺกํ อโหสิ,
ยถา นานาคิริหตฺถินโน วิสฺสชฺชิตตฺตา.

ตทา หิ มหาชน “ราชาปิ เทวทูตเตเนว มาราปิโต, วรฺกานิ ปโยชิตา, สฺลยาปิ ปวิฑฺธา,
อิทานิ ปน เตน นานาคิริ วิสฺสชฺชชฺชาปิโต, เอรูรูปํ นาม ปาปิ คเหตฺวา ราชา วิจรฺติ -อิติ โกลาหลมกาสฺสิ.

ราชา มหาชนสฺส ถํ สุตฺวา ปณฺจ ถาลิปากสฺตานิ หราเปตฺวา น ปุณ ตสฺสุปฺปฏฺฐานํ อคฺมาสิ.

นาคราชาสฺส กุลํ อุปคตสฺส ภิกฺขามตฺตมปิ นาทฺสุ.

[พระเทวทูตทูลขอวัดถุ ๕ ประการ]

โส ปรีหิณลาภสฺสกาโร โกหฺลเณน ชีวิตฺกามิ สตถารํ อุปสงกมิตฺวา ปณฺจ วตฺถุนิ ยาจิตฺวา ภควตฺวา

“อลํ เทวทูต, โย อิจฺฉติ อารณฺญโก โหตุ -อิติ ปฏิกฺกิตฺโต

“กสฺสาวุโส วจฺนํ โสภณํ, กิ ตถาคตฺสฺส อุทาหุ มม,

อหิ ทิ อุกกภูวเสน เหว วทามิ

‘สาธ ภูนเต ภิกขุ ยาวซีว อรณญิกา อสสุ ปินทปาติกา ปัสสุลิกา รุกขมูลิกา มจจมนัส น ขาเพยฺยุ -อติ,
โย ทุกขา มุจจิตุกาโม, โส มยา สหฺธิ อากจณฺตุ -อติ วตวา ปกคามิ.

ตสส วณฺํ สุตวา เอกจเจ นวปพพิชิตา มนทพพิธิโน

“กลยามํ เทวทตโต อาห, เอเตน สหฺธิ วิจริสสาม -อติ เตน สหฺธิ เอกโตว อเหตุ.

[พระเทวทัตทำลายสงฆ์]

อติ โส ปณจสเทหิ ภิกขุหิ สหฺธิ เตหิ ปณจหิ วตถุหิ ลุขปฺปสนฺนํ ชนํ สลญาเปนฺโต กุเลสฺ วิณญาเปตวา ภูณชนฺโต
สงฆเภทาย ปรกกมิ.

โส ภควตา “สจฺจํ กิร ตวํ เทวทตต สงฆเภทาย ปรกกมสิ จกฺกเภทาย -อติ ปุณฺโณ “สจฺจํ ภควา -อติ วตวา

“ครุโก โข เทวทตต สงฆเภทโตอาทิตฺติ โอวทิตฺติปี สตถุ วณฺํ อนาทยิตวา ปกกนฺโต

อายสมนฺตํ อานนฺทํ ราชคเเห ปินทาย จรณฺตํ ทิสวา

“อชชตคเคทานานํ อาวุโส อานนท อณฺญเตรว ภควตา อณฺญตฺร ภิกขุสงฆา อุโปสถํ กริสสามิ สงฆกมมํ กริสสามิ -อติ อาห.

เถโร ตมตถํ ภควโต อาโรเจสิ.

ตํ วิทิตวา สตถา อุปฺปนฺนธมมสฺสเวโค หุตวา “เทวทตโต สเทวกสส โลกสส อนตถนินฺสสิตํ อตตโน อวิจิมหิ ปจนกมมํ กโรติ -อติ
ปริวิตกเกตวา

“สุกรานิ อสารุณี

อตตโน อหิตานิ จ

ยํ เว หิตมฺจ สารุณฺจ

ตํ เว ปรมทุกฺกรํ -อติ

อิมิ คาลํ วตวา ปุณ อิมิ อุกทานํ อุกทานสิ

“สุกรํ สารุณา สารุ

สารุ ปาเปน ทุกฺกรํ

ปาปํ ปาเปน สุกรํ

ปาปมริเยหิ ทุกฺกรํ -อติ.

อถโย เทวทตโต อุโปสถทิวเส อตตโน ปริสาย สหฺธิ เอกมณฺตํ นิสสิทิตวา “ยสฺสิมานิ ปณจ วตถุณิ ขมนฺติ, โส สลากํ คณฺหตุ -อติ
วตวา, ปณจสเทหิ วชซีปฺตตเกหิ นวเกหิ อปฺปกตถณฺญหิ สลากาย คหิตาย, สงฆํ ภินฺทิตวา เต ภิกขุ อาทาย คยาสิสํ อคมาสิ.

[อัครสาวกทั้ง ๒ ชักจูงภิกษุกลับเข้าพวกได้]

ตสส ตตถ คตถาวํ สุตวา สตถา เตสํ ภิกขุณํ อานยตถาย เทว อคคสาวเก เปเสสิ.

เต ตตถ คนฺตวา อาเทสนาปาฏิหาริยานุสาสนิยา จ อธิปาทิหาริยานุสาสนิยา จ อนุสาสนฺตา เต อมตํ ปาเยตวา

อาทาย อากาเสนาคมิสฺสุ.

โกกาลิโกปิ โข “อุฏฐเห อวสุส เทวทศต, นีตา เต ภิกขุ สารีปุตโตโมคคัลลานเห,
นनु ตว มยา วุตโต ‘มา อวสุส สารีปุตโตโมคคัลลานเห วิสสาสิ, ปาปิจฉา สารีปุตโตโมคคัลลานา ปาปิกานํ อิจฉานํ วสงคตา -
อิติ วตวา ชนฺนุเกน หทยมชฺเชม ปหริ.

ตสส ตตเถว อุณ्हํ โลหิตํ มุขโต อุกคณฉิ.

อายุสมนฺตํ ปน สารีปุตโต ภิกขุสงฺฆปริวุตํ อากาเสนาคจฺจนฺตํ ทิสฺวา ภิกขุ อาหํสุ
“ภนฺเต อายุสฺมา สารีปุตโต คมนกาเล อตตทฺหิตีเยว คโต, อิทานิ มหาปริวารो อากจฺจนฺโต โสภติ -อิติ.

[บุรพกรรมของพระเทวทัต]

สตถา “น ภิกขเว อิทาเนว, ตีรจฺฉานโยนียํ นิพพตฺตกาเลปิ มม ปุตโต มม สนฺตํ อากจฺจนฺโต โสภติเยว -อิติ วตวา

“โหติ สีลวตํ อตฺโถ	ปฏิสฺนถารวุตฺตนิ.
ลกขณํ ปสฺส อายุญฺตํ	ญาตีสงฺฆปฺรภฺชิตํ
อถ ปสฺสสิมํ กาลํ	สุวิหฺนํ ญาตฺถิ -อิติ

อิทํ ชาตํ กเถสิ.

ปุณ ภิกขุเห “ภนฺเต เทวทศโต กิร เทว อคฺคสาวเก อุโฆสุ ปสฺเสสุ นิสีทาเปตฺวา ‘พฺพุทฺธิพฺพหาย ธมฺมํ เทเสสฺสามีติ,
ตุมหากํ อนุภิกฺขิยํ กิร -อิติ วุตฺเต, “น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพฺเพเปส มม อนุภิกฺขิยํ กาคฺตุํ วายมิ น ปน สภฺชิตํ -อิติ วตวา

“อปี วีรก ปสฺเสสิ สกฺุณํ มณฺชฺฎาณํ
ยฺรคฺวีสงฺกาสํ ปตี มยหํ สวิภฺรูกํ
อุทกถลจฺรสฺส ปภฺชิตโน
นิจฺจํ อามกมจฺฉโกชิตโน
ตสฺसानุภิกฺขุโก
เสวาเลหิ ปฺลิตฺตฺตฺตฺตฺต มโต -อิติ

นทิจฺจกาชตํ กเถตฺวา อปเรสุปี ทิวเสสุ ตถารูปิเมว ถลํ อารพฺภ

“อจารี วตายํ วิตุทํ วนานิ
กมฺมจฺจ
อถาสทา ขทฺธิรํ ชาตฺสสารี
ยตฺถาภิตา ครุโฬ อุตฺตมจฺจฺจฺจฺจ จ

ลสิ จ เต นิปฺพลิตา	มตฺถโก จ วิทาลิต
สพฺพา เต ผาสฺสกา ภคฺคา	ทานิ สมม วิโรจสิ -อิติ จ

เอวมาทฺธินิ ชาตกาณี กเถสิ.

ปุณ “อกตฺถญฺ เทวทศโต -อิติ ถลํ อารพฺภ

“อกรรมหา ว เต กิจจํ	ยํ พลํ อหุมห เส
มิกราช นโม ตยตตุ	อปิ กิณจิ ลภามห เส.
म्म โลहितภกขสส	นิจจํ ลุททานิ กุพโพโต
ทนต์นตรโคโต สนโต	ตํ พุทฺ ยํปี ชิวสิ -อิติ

อาทีนิ ชาตกาณี กเถสิ.

ปุณ วธาย ปริสกกนम्मสส อารพภ

“ญูตเมตํ กุรุงคสส	ยํ ตวํ เสปนณิ เสยยสิ
อณญํ เสปนณิ คจฉามิ	น เม เต รุจเจเต ผลํ -อิติ

อาทีนิ ชาตกาณี กเถสิ.

ปุณ อุภโต ปริทีโน เทวทูตโต ลาภสกุการโต จ สามณญโต จ -อิติ กถาสุ ปวตตมานาสุ,
น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพเพปิ ปริทีโนเยว -อิติ วตวา

“อกซี ภินนา ปโณ นนุโร	สซีเคเห จ ภณชนํ
อุภโต ปทุณฐกมมนตา	อุทกมहि ถลมहि จ -อิติ

อาทีนิ ชาตกาณี กเถสิ.

เอวํ ราชคเห วิหรนโต เทวทูตโต อารพภ พุทฺนิ ชาตกาณี กเถตวา ราชคหโต สาวตถิ คนตวา เขตวณมหาวิหาเร วาสํ กปเปสิ.

[พระเทวทูตให้สาวกนำไปเฝ้าพระศาสดา]

เทวทูตโตปิ โข นว มาเส คิลาน, ปจฉิเม กाले สตถารํ ทนฺนุกาโม หุตวา
อตตโน สาวเก “อหํ สตถารํ ทนฺนุกาโม, ตํ เม ทสเสถ -อิติ วตวา,
เตहि “ตวํ สมตถกाले สตถารา สทธี เวรี หุตวา อจริ, น มยํ ตํ ตตถ เนสสาม -อิติ วุตเต,
“มา มํ นาเสถ, มया สตถริ อาฆาโต โกโต, สตถุ ปน มยि เกสคคตโตปิ อาฆาโต นตถิ -อิติ.

โส หิ ภควา

วธเก เทวทูตมहि	โจเร องคฺลิมาลเก
ธนपाले राहुले ज	सपुत्तु सममानो -อิติ

“ทสเสถ เม ภควนตํ -อิติ ปุณปปุณฺ ยาจि.

อถ นํ เต มณฺจเณนาทาย นิกขมึสุ.

ตสฺสาคนนํ สุตวา ภิกขุ สตถุ อารโจะสุ “ภนเต เทวทูตโต กิร ตุมหากํ ทสฺสนตถาย อากจฉติ -อิติ.

“น ภิกขเว โส เตนตตภาเวन มํ ปสฺสิตุํ ลภิสฺสติ -อิติ.

ภิกขุ กิร ปลงจณัน วตถุณี อายาจิตกาลโต ปฏฐาย ปุณ พุทธะ ทฏฐัน ลภนติ, อัย ธรรมตา.

“อสุกฏฐานณจ อสุกฏฐานณจ อากโต ภนเต -อิติ อาหังสุ.

“ย อิจจติ, ตํ กโรตุ, น โส มํ ปสสิตุํ ลภิสสตี -อิติ.

“ภนเต อีโต โยชนมตตํ อากโต, อพมโยชนํ, คาวุตํ, โปกขรณีสมีปี อากโต ภนเต -อิติ.

“สเจปี อนโตเชตวันํ ปวิสตี, เนว มํ ปสสิตุํ ลภิสสตี -อิติ.

[พระเทวทัตถูกธรณีสูบ]

เทวทตตํ คเหตุวา อากตา เชตวันโปกขรณีสรีเร มณจํ โอตาเรตวา โปกขรณียํ นหายิตุํ โอตรีสุ.

เทวทตโตปี โข มณจโต อฏฐาย อุกโ ปาเท ภูมียํ ฐเปตวา นิสิตี.

เต ปฐวี ปวิสีสสุ.

โส อนุกกเมน ยาว โคปผกา ยาว ชนุกกา ยาว ภูมิโต ยาว ฌนโต ยาว คีวโต ปวิสิตวา

หนุกภูมิภัสส ภูมียํ ปติภูมิติกาลาเล คาลมาห

“อิมะหิ อฏฐีหิ ตมคคปคคลํ

เทวาตีเทวํ นรทมมสารลํ

สมนตจกขุํ สตปุลญลภขณํ

ปาณะหิ พุทธํ สรณํ คโตสมิ -อิติ.

อิหํ กิร ฐานํ ทิสวา ตถาคโต เทวทตตํ ปพพาเซสิ.

สเจ หิ โส น ปพพชิสส, คีหิ หุตวา กम्मํ ภารियํ อภิสส, อายตี ภาสส ปจจยํ กาทุํ นาสกชิสส,

ปพพชิตวา จ ปน กิลยจาปี กम्मํ ภารियํ ภริสสตี, อายตี ภาสส ปจจยํ กาทุํ สกชิสสตี -อิติ นํ สตถา ปพพาเซสิ.

[พระเทวทัตเกิดในอเวจี ถูกตรึงด้วยหลาวเหล็ก]

โส หิ อีโต สตสทสสภปมตถเก อฏฐิสสรโร นาม ปจเจกพุทโธ ภวิสสตี.

โส ปฐวี ปวิสิตวา อวีจิมหิ นิพพตติ.

นิจเจเล พุทธะ อปรทฐภาเวณ ปน นิจเจโลว หุตวา ปจจตี.

ตีโยชนสตเถ อนโตอวีจิมหิ โยชนสตพุเพธเมวสส สรโร นิพพตติ.

สีสํ ยาว กณณสภขลิตโต อูปริ อยกปลลํ ปาวิสี.

ปาทา ยาว โคปผกา เหมฐา อยปฐวี ปวิฐฐา.

มหาตาลกขณฐปริมาณ อัยสุล ปจฉิมภิตติโต นิกขมิตวา ปิฏฐิมชฌ์ ภินทิตวา อุเรน นิกขมิตวา ปุรตถิมภิตติ ปาวีสี.

อปร ทกขินภิตติโต นิกขมิตวา ทกขินปสส ภินทิตวา วามปสเสน นิกขมิตวา อุตตรภิตติ ปาวีสี.

อปร อปริ กปลลโต นิกขมิตวา มตถก ภินทิตวา โอธภาเคน นิกขมิตวา อัยปฐวี ปาวีสี.

เอว โส ตตถ นิจจโล หุตวา ปจจติ.

[เมื่อก่อนพระเทวทัตก็ประพฤติผิดในพระศาสนา]

ภิกขุ “เอตตกั ฐานั คนตวา เทวทตโต สตถารั ทฏฐุ อลภิตวาว ปฐวี ปวิฏฐุ -อิติ กถั สมุญฐาเปสสุ.

สตถา “น ภิกขเว เทวทตโต อิทาเนว มย อปรชฌิตวา ปฐวี ปาวีสี, ปุพเพปิ ปวิฏฐุเยว -อิติ วตวา
หตถิราชาเล มคคมุพหุ ปุริสั สมสสาเสตวา อตตโน ปิฏฐึ อโรเปตวา เขมนตัม ปาปิตสส
เตน ปุณ ติกขตตุ อากนตวา ‘อคคภูฐาเน มชฌิมภูฐาเน มูเล -อิติ เอว ทนเต ฉินทิตวา
ตติยวาเร มหาปุริสสส จกขุปลั อติกกมนตสส ตสส ปฐวี ปวิฏฐุภาวึ ที่เปตุ

“อกตถญญสส โปสสส   นิจจั วิวรทสสิโน
สพพญเจ ปฐวี ทชชา   เนว นั อภิราธเย -อิติ

อิมิ ชาตกั กเถตวา, ปุณปิ ตเถว กถาย สมุญฐิตาย,
ขนตวาทิฏเฐ อตตนิ อปรชฌิตวา กลาพุราชภูตสส ตสส ปฐวี ปวิฏฐุภาวึ ที่เปตุ ขนตวาทิชาตกั
จุลลธมมปาลภูเต อตตนิ อปรชฌิตวา มหาปตาปราชภูตสส ตสส ปฐวี ปวิฏฐุภาวึ ที่เปตุ จุลลธมมปาลชาตกถญจ กเถสิ.

ปฐวี ปวิฏฐุ ปน เทวทตเต, มหาชโน หฏฐตฏฐุ ธชปตาทกทลโย อุตสาเปตวา ปุณณชฌเฏ ฐเปตวา
“ลาภา วต โน -อิติ มหนตัม ฉณั อนุโกติ.

ตมตถั ภควโต อโรเจสสุ.

ภควา “น ภิกขเว อิทาเนว, เทวทตเต มเต มหาชโน, ตุสสติ, ปุพเพปิ ตุสสิเยว -อิติ วตวา
สพพชนสส, อปปิเย จณเฑ ฆรุเส พาราณสิยั ปิงคลราชาเข นาม มเต, มหาชนสส ตุฏฐุภาวึ ที่เปตุ

“สพโพ ชโน หีสิโต ปิงคเลน
ตสมี มเต ปจจยั เวทยนติ
ปิโย นุ เต อาสิ อกณหนตโต.
กสมา ตูว์ โรทสิ ทวารปาล
น เม ปิโย อาสิ อกณหนตโต
กายามิ ปจจากมนาย ตสส
อิโต คโต หีเสยย มจจราชั
โส หีสิโต อาเนยย นั ปุณ อิช -อิติ

อิมํ ปิงคชาตํ กเถสิ.

[ผู้ทำบาปยอมเตือดร้อนในโลกทั้ง ๒]

ภิกขุ สตถารํ ปุจฺฉิสฺสุ “อิทานิ ฆนเต เทวทูตโต กุหิ นินพตฺโต -อิตติ.

“อวีจิมหานิรเย ภิกขเว -อิตติ.

“ฆนเต อธิ ตปฺปนโต วิจริตฺวา ปุน คนฺตฺวา ตปฺปนฺนฺฐานเวยว นินพตฺโต -อิตติ.

“อาม ภิกขเว ปพฺพชิตา วา โหนตุ คหฺนฺฐา วา ปมาทวิหาริโน อุกฺยตฺถ ตปฺปนฺติเวยว -อิตติ วตฺวา อิมํ คากฺมาห

“อธิ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ

ปาปการี อุกฺยตฺถ ตปฺปติ

‘ปาปํ เม กตฺนฺติ ตปฺปติ

ภิกฺขโย ตปฺปติ ทฺทุกฺคตี คโต -อิตติ.

[แก้กรรม]

ตตฺถ อธิ ตปฺปติ -อิตติ: อธิ กมฺมตปฺปนเนน โทมนสฺสมตฺเตน ตปฺปติ.

เปจฺจ -อิตติ: ปโรโลกํ ปน วิปากตปฺปนเนน อติทารุณเนน อปายทุกฺเคน ตปฺปติ.

ปาปการี -อิตติ: นานุปการสฺส ปาปสฺส กตฺตา.

อุกฺยตฺถ -อิตติ: อิมินา วุตฺตปฺปการเณน ตปฺปนเนน อุกฺยตฺถ ตปฺปติ นาม.

ปาปํ เม -อิตติ: โส หิ กมฺมตปฺปนเนน ตปฺปนโต “ปาปํ เม กตํ -อิตติ ตปฺปติ, ตํ อปฺปมตฺตํ ตปฺปนํ;

วิปากตปฺปนเนน ปน ตปฺปนโต ภิกฺขโย ตปฺปติ ทฺทุกฺคตี คโต, อติฬฺรุเสน ตปฺปนเนน อติวิย ตปฺปติ -อิตติ.

คากาปริโยसानเณ พหุ โสตาปนฺนาทโย อหฺลฺสุ.

เทสฺนา มหาชนสฺส สาทฺธิกา ชาตา -อิตติ.

เทวทูตตวตถุ.

---

๑๓. สุนนาเทวีวตถุ.

“อิธ นนทติ เปจจ นนทติ -อติ อิมม ฆมมเทสนน สตถา เซตวเน วิหรนโต สุนนาเทวี อารพภ กเถสิ.

[อบรมลูกหลานให้รับหน้าที่ของตน]

สาวตถิยัม ทิ เทวสิกัม อนาถปิณชิทิกสส เคเห เทว ภิกขุสทสสาณิ ภุณฺชนติ, ตถา วิสาขาย มหาอุปาสิกาย.

สาวตถิยญจ โย โย ทานัม ทาทุกาโม โหติ, โส โส เตสํ อุภินนํ โอภาสํ ลภิตวา ว กโรติ.

“กัการณา -อติ.

“ตุมหากัม ทานคคัม อนาถปิณชิโก วา วิสาखा วา อาคตา -อติ ปุจฺจิตวา, “นาคตา -อติ วุตเต,
สทสทสสํ วิสขุเซตวา กตทานมปิ “กั ทานัม นามเต -อติ ครหนติ.

อุโภปิ ทิ เต ภิกขุสงฆสส รุจฺญจ อนุจฺฉวิกิจจจาณิ จ ชานนติ.

เตสุ วิหรนเตสุ, ภิกขุ จิตตานารูปเมว ภุณฺชนติ.

ตสมมา สพเพ ทานัม ทาทุกามา เต คเหตุวา คจฺจนติ.

อติ เต อตฺตโน ฆเร ภิกขุ ปรีวีสิตุํ น ลภนติ.

ตโต วิสาखा “โก นุ โข มม ฐาเน ฐุตวา ภิกขุสงฆํ ปรีวีสิตติ -อติ อุปชาเรณตี ปุตตสส ธีตรํ ทิสวา ตํ อตฺตโน ฐาเน ฐุเปสิ.

สา ตสสา นิเวสเน ภิกขุสงฆํ ปรีวีสติ.

อนาถปิณชิโกปิ มหาสุภทํ นาม ฆมฺมฐีตรํ ฐุเปสิ.

สา ทิ ภิกขุณํ เวยยาวจจํ กโรนตี ฆมฺมํ สุนนตี โสตาปนนา หุตวา ปติกุลํ อคมาสิ.

ตโต จุลลสุภทํ ฐุเปสิ.

สาปิ ตถา กโรนตี โสตาปนนา หุตวา ปติกุลํ คตา.

อถ สุนนาเทวี นาม กนิฏฐธีตรํ ฐุเปสิ.

[นางสุนนาป่วยเรียกบิดาว่าน้องชาย]

สา ปน ฆมฺมํ สุตวา สกทาคามิผลํ ปตวา กุมาริกาว หุตวา ตถารูปเน อผาสุเกน อาตุรา อาหารุปจฺเจทํ กตวา
ปีตรํ ทฏฐุกามา หุตวา ปกโกสาเปสิ.

โส เอกสมิํ ทานคเค ตสสา สาสนํ สุตวา ว อาคนุตวา “กั อมม สุมเน -อติ อาห.

สา ปีตรํ อาห “กั กนิฏฐภาติก -อติ.

“วิปปลปสี อมม -อิติ.

“น วิปปลปามี กนิษฐภคินี -อิติ.

“ภายสี อมม -อิติ.

“น ภายามี กนิษฐภคินี -อิติ.

เอตตัง วตถวาเยว ปน สา กาลมกาสิ.

[ท่านเศรษฐีผู้บิดาร้องให้ ไปทูลพระศาสดา]

โส โสตาปนโนปิ สมนโน เสฏฐี ธีตริ อุปนโนโสกัง อธิวาเสตุ อสกุโกนโต ธีตุ สรีริกัจจ กาทเรตวา โรหนโต สตุ สนตีกัง คนตวา,
“ก็ คหปติ ทุกชี ทุมมโน อสสุมุโข รุทมาโน อาคโตสิ -อิติ วุตเต, “ธีตา เม ภนเต สุมณาเทวี กาลกตา -อิติ อาห.

“อถ กสมา โสจสิ, นนุ สพเพส เอกสิกัง มรณัง -อิติ.

“ชานาเมตัง ภนเต, เอวรูปา ปน เม ทิโรตตปสมปนา ธีตา,
สา มรณกาเล สตี ปจจุปฐมาเปตุ อสกุโกนตี วิปปลปามา มตา, เตน เม อนปปกัง โทมนสส์ อุปปชชติ -อิติ.

“ก็ ปน ตาย กถิตัง มหาเสฏฐี -อิติ.

“อหัง ตัง ภนเต ‘ก็ อมม สุมเนติ อามนเตสึ, อถ มัง อาห ‘ก็ กนิษฐภคินีกาติ.
ตโต ‘วิปปลปสี อมมาติ วุตเต, ‘น วิปปลปามี กนิษฐภคินีกาติ.
‘ภายสี อมมาติ (วุตเต), ‘น ภายามี กนิษฐภคินีกาติ เอตตัง วตถวา กาลมกาสิ -อิติ.

อถ นัง ภควา อาห “น ทิ เต มหาเสฏฐี ธีตา วิปปลปติ -อิติ.

“อถ กสมา เอวมาห -อิติ.

“กนิษฐุตตาเยว, ธีตา ทิ เต คหปติ มคคผลเทสิ ตยา มหลลิกา, ตวั ทิ โสตาปนโน, ธีตา ปน เต สกทาคามินี,
สา มคคผลเทสิ มหลลิกตตา ตัง เอวมาห -อิติ.

“เอวံ ภนเต -อิติ.

“เอวံ คหปติ -อิติ.

“อิทานิ กุหิ นิพพตตา ภนเต -อิติ.

“ตัสสิทวาเน คหปติ -อิติ วุตเต “ภนเต มม ธีตา อธิ ญัตกานัง อนตเร นนุทมานา วิจริตวา อิติ คนตวาปี
นนุทมาเนเยว นิพพตตา -อิติ.

[คนทำบุญย่อมผลิตเพลินในโลกทั้ง ๒]

ธอ นั สตุลา “อาม คหปติ อปมตดา นาม คหฐฐา วา ปพพชิตา วา อธิโลเก จ ปรโลเก จ นนทนต์เียว -อติ วตวา
อิมิ คากมาห

“อิธ นนทนต์ เปรจจ นนทนต์
กตปุณญเียว อุกยตถ นนทนต์
‘ปุณญเียว เม กตนต์ นนทนต์
ภียเียว นนทนต์ สุกคตี คโต -อติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ อิธ -อติ: อิธโลเก กมมนนทนต์เนน นนทนต์.

เปรจจ -อติ: ปรโลเก วิปากนนทนต์เนน นนทนต์.

กตปุณญเียว -อติ: นานปการสส ปุณญสส กตดา.

อุกยตถ -อติ: อิธ “กต เม กุสล, อกต เม ปาป -อติ นนทนต์, ปรตถ วิปาก อุนถวนต์ นนทนต์.

ปุณญเียว เม -อติ: อิธ นนทนต์ ปน “ปุณญเียว เม กต -อติ โสมนสสมตเตเนว กมมนนทนต์ อุกพาทย นนทนต์.

ภียเียว -อติ: วิปากนนทนต์เนน ปน สุกคตี คโต,

สตตปถญาสวสสโกภียเียว สกฐิถจ วสสสตสทสธานี ทิพพสมปตตี อุนถวนต์ ตุสตีปุเร อติวีย นนทนต์ -อติ.

คากาปริยสาเน พหุ โสตาปนนาทโย อเหตุ

มหาชนสส ฐมมเทสนา สาทถิกา ซาตา -อติ.

สุนนาเทวีวตถุ.

---

๑๔. เทวสหายภิกษุชวตถุ.

“พหุมาปี เจ สหิตัง ภาสमान -อิตติ อิมัง ชมมเทสนัน สุตถา เซตวเน วิหรนโต เทว สหายเก ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[สองสหายออกบวช]

สาวตถิวาสีโน ทิ เทว กุลปุตตา สหายกา วิหารัง คนตวา สตุถุ ชมมเทสนัน สุตถา กาเม ปหาย
สตุถุ สาสเน อูร์ ทตวา ปพพชิตวา ปญจ วสสานิ อัจริยูปชฌายานัน สนติเก วสิตวา สตุถารัง อุปสงกมิตวา สาสเน ชูร์ ปุจจิตวา
วิปัสสนาจรณจ คนถจรณจ วิตถารโต สุตถวา

เอโก ตาว “อหัง ฆนเต มหุลลกกาเล ปพพชิตโต น สกขิสสามิ, คนถจรัง ปุเรตุ วิปัสสนาจรัง ปน ปุเรสสามิ -อิตติ
ยาว อรหตตวา วิปัสสนัง กถาเปตวา ฆณฺเณโต วายมนโต สห ปฏิสสมภิทาหิ อรหตตัม ปาปุณนิ.

อิตโร ปน “อหัง คนถจรัง ปุเรสสามิ -อิตติ อนุกกเมน เตปิฏกั พุทฺธวณฺณํ อุกคณฺหิตวา คตคตถุฏฐาเน ชมมํ กเถสิ สรภณญํ ภณฺติ,
ปญจนัน ภิกขุสถานัน ชมมํ วาเจนโต วิจฺจติ, อฏฐารสนนํ มหาคณฺณานํ อัจริโย อโหสิ.

ภิกขุ สตุถุ สนติเก กมมฏฐานัน คเหตุวา อิตฺรสฺส เถรสฺส วสนฏฐานัน คนตวา ตสฺโสวาเท ฐุตฺวา อรหตตัม ปตฺวา เถร์ วนฺทิตวา
“สตุถารัง ทฏฐกามมฺห -อิตติ วนฺทิต.

เถโร “คจฺฉน อวฺสุโส มม วจเนน สตุถารัง วนฺทิตวา อสีติมหาเถเร วนฺทถ,
สหายกตเถเรปิ เม ‘อมฺหากัง อัจริโย ตุมฺहे วนฺทิตติ วเทถ -อิตติ เปเสสิ.

เต วิหารัง คนตวา สตุถารญฺเจว อสีติมหาเถเร จ วนฺทิตวา คนถิกตเถรสฺส สนฺติกั คนตวา
“ฆนเต อมฺหากัง อัจริโย ตุมฺहे วนฺทิต -อิตติ วนฺทิต.

อิตเรน จ “โก นามโส -อิตติ วุตเต, “ตุมฺหากัง สหายภิกขุ ฆนเต -อิตติ วนฺทิต.

เอวํ เถเร ปุนปฺปุนํ สาสนัน ปหิณฺเนเต, โส ภิกขุ โลกั กาลัง สหิตวา อปรภาเค สหิตุํ อสกุโณโต

“อมฺหากัง อัจริโย ตุมฺहे วนฺทิต -อิตติ วุตเต “โก เอโส -อิตติ วตฺวา

“ตุมฺหากัง สหายภิกขุ ฆนเต -อิตติ วุตเต

“กั ปน ตุมฺहेหิ ตสฺส สนฺติเก อุกคณฺหิตัง, กั ทิฆนิกายาทิสฺส อณฺเณโร นิกายो, กั ติสฺส ปิฏฺเฐ เอกัง ปิฏฺกั -อิตติ วตฺวา

“จตุปฺปทิกปิ คาลัน ชานาติ, ปัสสุกฺลํ คเหตุวา ปพพชิตกาเลเวว อรณฺญํ ปวิฏฺฐุ, พนุ วต อนฺเตวาสิเก ลภิ,
ตสฺส อาคตกาเล มยา ปญฺหํ ปุจฺจิตุํ วมฺภูตติ -อิตติ จินฺเตสิ.

[พระเถระทั้ง ๒ พบกัน]

อปรภาเค เถโร สตุถารัง ทฏฐุํ อาคโต, สหายกตเถรสฺส สนฺติเก ปตฺตจิวํ ฐุเปตวา คนตวา
สตุถารญฺเจว อสีติมหาเถเร จ วนฺทิตวา สหายกตเถรสฺส วสนฏฐานัน ปจฺจาคมิ.

อถสฺส โส วตฺตํ กาทเรตวา สมฺปปฺมานัน อาสนํ คเหตุวา “ปญฺหํ ปุจฺจิตฺสสามิ -อิตติ นิสฺสิทิ.

[พระศาสดาถามปัญหาพระเถระทั้ง ๒]

ตสมิ ขณ สตถา “เอส เอวรูป มม ปุตฺตํ วิเหฐุตฺวา นิรเย นิพพตฺเตยฺย -อิตฺติ ตสมิ อนุกมฺปาย วิหารจาริกํ จรณโต วีย เตสํ นิสินฺนญฺฐานํ คนฺตฺวา ปญฺญตฺเต พุทฺธาสนเน นิสีทฺติ.

ตตถ ตตถ นิสีทฺนตา ทิ ภิกฺขุ พุทฺธาสนํ ปญฺญาเปตฺวา ว นิสีทฺนติ.

เตน สตถา ปกฺติปญฺญตฺเตยฺเวว อาสเน นิสีทฺติ.

นิสฺซชฺช โข ปน คนฺถิกภิกฺขุํ ปฐฺมชฺชมาเน ปญฺหํ ปุจฺฉิตฺวา,
ตสมิ อภฺถิตฺเต, ทฺตฺติยชฺชมาเน อาทึ กตฺวา อญฺญสฺสุปี สฺมาปตฺตีสฺสุ รุปรุเปสฺสุ ปญฺหํ ปุจฺฉิ.

คนฺถิกตฺเถโร เอกปี กเถตุํ นาสกฺขิ.

อิตโร ตํ สพฺพํ กเถสิ.

อถ นํ โสตาปตฺติมคฺเค ปญฺหํ ปุจฺฉิ.

คนฺถิกตฺเถโร กเถตุํ นาสกฺขิ.

ตโต ชีณาสวตฺเถโร ปุจฺฉิ.

เถโร กเถสิ.

[พระวิปัสสกะเถระได้รับสารการ]

สตถา “สารุ สารุ -อิตฺติ อภินฺนทิตฺวา เสสมคฺเคสฺสุปี ปฏฺธิปาฏฺฐิยา ปญฺหํ ปุจฺฉิ.

คนฺถิกตฺเถโร เอกปี กเถตุํ นาสกฺขิ.

ชีณาสโว ปน ปุจฺฉิตฺตํ กเถสิ.

สตถา จตฺตฺสุปี ฐฺฏาเนสฺสุ ตสฺส สารุการํ อทาสิ.

ตํ สุตฺวา ภูมฺมเทเว อาทึ กตฺวา ยาว พฺรหฺมโลกา สพฺพทา เทวตา เจว นาคสฺุปฺณณา จ สารุการํ อทิสฺสุ.

ตํ สารุการํ สุตฺวา ตสฺส อนฺตฺเววาสิกา เจว สทฺธิวิหาริโน จ สตถารํ อชฺชมายีสฺสุ

“กึ นามตํ สตถารา กตํ, กิลฺลิจิ อชานนตสฺส มหฺลลกตฺเถรสฺส จตฺตฺสุ ฐฺฏาเนสฺสุ สารุการํ อทาสิ,

อมหากํ ปนาจริยสฺส สพฺพปริยตฺติธรสฺส ปญฺจณฺนํ ภิกฺขุสฺตานํ ปาโมกฺขสฺส ปสฺสามตฺตปี น กริ -อิตฺติ.

[พุดมาก แต่ไม่ปฏิบัติก็ไร้ประโยชน์]

อถ เน สตถา “กิณฺนาเมตํ ภิกฺขเว กเถถ -อิตฺติ ปุจฺฉิตฺวา, ตสมิ อตฺเถ อาโรจิตฺเต,

“ภิกฺขเว ตุมหากํ อจฺริโย มม สาสเน ภตฺติยา คาโว รกฺขนสฺสทิสฺโส,

มยฺหํ ปน ปุตฺโต ยถารุจฺฉิยา ปญฺจโครเส ปรีภฺยชนกสฺสามิสฺสทิสฺโส -อิตฺติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“พหุมี เจ สหิตฺ ภาสมานโน
น ตกฺกโร โหติ นโร ปมตฺโต
โคโปว คาโว คณยฺ ปรสฺ
น ภาควา สามณฺญสฺส โหติ.
อปฺปมปี เจ สหิตฺ ภาสมานโน
ธมฺมสฺส โหติ อนฺุธมฺมจารี
ราคณฺจ โทสณฺจ ปหาย โมหํ
สมฺมปฺปชานโน สุวิมุตฺตจิตฺโต
อนฺุปาทียานโน อธิ วา หุริ วา
ส ภาควา สามณฺญสฺส โหติ -อิตฺติ.

[แก้บรรทัด]

ตตถ สหิตฺ -อิตฺติ เตปิฏกสฺส พุทฺทวจนฺสเสตํ นามํ,

ตํ อจฺริเย อุปสงฺกมิตฺวา อุกฺคณฺหิตฺวา พหุมี ปรสฺ ภาสมานโน วาเจนนฺโต กเถนนฺโต,
ตํ ธมฺมํ สุตฺวา ยํ การเณน ปุคฺคเลน กตตพฺพํ, ตกฺกโร น โหติ,
กุฏกฺกุสฺส ปกฺขปฺพรณฺมตฺตมปี อนฺิจจาทีวเสน มนสิการํ นปฺปวตฺเตสิ;

เอโส, ยถา นาม ทิวเส ภติยา คาโว รกฺขณฺโต โคโป ปาโตว สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา
สหายํ คเณตฺวา สามิกานํ นิยฺยาเทตฺวา ทิวสภติมตฺตํ คณฺหาติ,
ยถารุจิยา ปน ปณฺจโครเส ปรีภุชิตฺตํ น ลภติ;

เอวเมว เกวลํ อนฺุเตวาสิกานํ สนนฺติกา วตฺตปฏฺิวตฺตกรณฺมตฺตสฺส ภาคี โหติ, สามณฺญสฺส ปน ภาคี น โหติ.

ยถา ปน โคปาลเณน นิยฺยาทีตานํ คูนฺนํ ปณฺจโครสํ โคสามิกาว ปรีภุชณฺติ;
ตถา เตน กถิตํ ธมฺมํ สุตฺวา การกฺปุคฺคลา ยถานฺุสิฏฺฐํ ปฏิปชฺชิตฺวา, เกจิ ปฐฺมชฺฆานาทีนํ ปาปฺุณฺนติ,
เกจิ วิปสฺสนํ วชฺเตตฺวา มคฺคผลานํ ปาปฺุณฺนติ,

โคสามิกา โครสฺสเสว, สามณฺญสฺส ภาคินโน โหนติ.

อิตฺติ สตถา สีสสมฺปนฺนสฺส พุทฺทสฺสุตฺส ปมาทิวหารินโน อนฺิจจาทีวเสน โยนิโสมนสิกาเร อปฺปวตฺตสฺส ภิกฺขุโน วเสน
ปฐฺมํ คาลํ กเถสิ, น พุทฺทสฺส.

พุทฺธยคธา ปน อปฺปสฺสุตฺสสาปิ โยนิโสมนสิกาเร กมฺมํ กโรนฺตสฺส การกฺปุคฺคลสฺส วเสน กถิตา.

ตตถ อปฺปมปี เจ -อิตฺติ: โถกํ เอกวคฺคทวิวคฺคตฺตมปี.

ธมฺมสฺส โหติ อนฺุธมฺมจารี -อิตฺติ: อตฺถมณฺญาย ธมฺมมณฺญาย นวโลเกตฺตรธมฺมสฺส อนฺุรูป ธมฺมํ
ปุพฺพภากคปฏิปทาสงฺขาตํ จตฺตปาริสฺสุทฺธิสฺสจฺจคอสฺสุกมฺมฏฺฐานาทีเกทํ จรณฺโต อนฺุธมฺมจารี โหติ
“อชฺช อชฺเชว -อิตฺติ ปฏฺิวเร อากฺขนฺโต วิจฺรติ;

โส อิมาย สมมาปฏิบัติยา รากถจ โทสถจ ปหาย โมหํ, สมมา เหตุนา นเยน ปริชานิตพพมเม ปริชานนโต,
ตทงควิกขมณสมฺจเฉทปฏิปสฺสทฺธิสฺสรณวิมุตฺตินํ วเสน สุวิมุตฺตจิตฺโต, อนุปาทียาโน อิช วา หุรํ วา,
อิธโลกปรโลเก ปริยาปนฺนา วา อชฺมตฺติกพาหิรา วา ขนฺธายตนธาทูโย จตุทฺธิ อุกาทาเนทฺธิ อนุปาทียนฺโต มหาซีณาสโว,
มคฺคสงฺขาทสฺส สามณฺญสฺส วเสน อาคตสฺส ผลสามณฺญสฺส เจว ปณฺจจเสขธมฺมกฺขนฺธสามณฺญสฺส จ ภาควา โหติ -อิตฺติ.

รตนกฺุณฺณ วีย อคารสฺส, อรหตฺเตน เทสนาย กฺุณฺณ คณฺหิ -อิตฺติ.

คาถาปริโยสาเน พหุ โสตาปนฺนาทโย อหฺสฺสุ.

เทสนา มหาชนสฺส สาทถิกา ซาตา -อิตฺติ.

เทวสหายภิกขุขุวตฺถ.

ยมกาวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

ปฐฺโม วคฺโค.
